

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

Ana Marija Ambrušec

**HERALDIČKA BAŠTINA KRIŽEVAČKO-KALNIČKOG
PODRUČJA**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Tomislav Galović

Zagreb, svibanj 2018.

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
1.1. Prostorno-vremenski okvir i metodologija istraživanja.....	4
1.2. Geografski prikaz tzv. plemićkih naselja s križevačko-kalničkog područja.....	6
2. Grb grada Križevaca i Križevačke županije kroz povijest do danas.....	7
3. Plemićke obitelji na križevačko-kalničkom području u kasnom srednjem i ranom novom vijeku.....	10
3.1. Obitelj Antolčić.....	14
3.2. Obitelj Babok.....	16
3.3. Obitelj Baneković.....	18
3.4. Obitelj Barabaš.....	20
3.5. Obitelj Benčak.....	22
3.6. Obitelj Benger.....	24
3.7. Obitelj Berlečić.....	26
3.8. Obitelj Bočkaj.....	28
3.9. Obitelj Bošnjak.....	31
3.10 Obitelj Fodroci.....	33
3.11. Obitelj Golec.....	36
3.12. Obitelj Gregorijanec.....	38
3.13. Obitelj Grlović.....	41
3.14. Obitelj Gudić.....	43
3.15. Obitelj Hadrović.....	45
3.16. Obitelj Kamenjan.....	47

3.17. Obitelj Kešer.....	49
3.18. Obitelj Koritić.....	50
3.19. Obitelj Kuzmić.....	53
3.20. Obitelj Magdić.....	55
3.21. Obitelj Makar.....	56
3.22. Obitelj Mrazović.....	58
3.23. Obitelj Nemčić.....	60
3.24. Obitelj Orahoci.....	62
3.25. Obitelj Ožegović.....	65
3.26. Obitelj Pisačić.....	67
3.27. Obitelj Pomper.....	69
3.28. Obitelj Raven.....	71
3.29. Obitelj Sakač.....	73
3.30. Obitelj Salaj i Bošnjaković.....	75
3.31. Obitelj Somođi.....	77
3.32. Obitelj Šatvar.....	79
3.33. Obitelj Štriga.....	81
3.34. Obitelj Švagelj.....	83
3.35. Obitelj Valjak.....	85
3.36. Obitelj Višak.....	86
3.37. Obitelj Zakmardi.....	88
3.38. Obitelj Zidarić.....	91
4. Kameni grbovi na tlu križevačko-kalničkog područja	94

4.1. Crkva sv. Brcka na Kalniku.....	95
4.2. Crkva sv. Trojstva u Visokom.....	96
4.3. Crkva Uznesenja Marijina u Gornjoj Rijeci.....	98
5. Zaključak.....	101
6. Prilozi: tablica i grafikon.....	103
7. Sažetak.....	105
8. Summary.....	106
9. Bibliografija.....	107

1. Uvod

Naselja čitave križevačko-kalničke regije, kao i sam grad Križevci spadaju među najstarije u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. U samom gradu održavali su se hrvatski sabori na kojem su se donosile razne odluke, dok je u ostalim naseljima, pretežno u pravcu prema Kalniku, trajala dugogodišnja borba za prava plemstva podkalničkih jednoselišnih plemića. Pojava pučkih plemenitaša, kao fenomen nastao u procesu feudalizacije na ovim prostorima, vodi nas u istraživanje ovog kontinentalnog djela srednjovjekovne Slavonije. Pokušat ćemo prikazati koliki udio je zapravo imao puk na tlu ove regije.

Križevci su bili sjedište velike Križevačke županije koja je ujedno bila najveća hrvatska županija. Sam grad Križevci nalazio se na granici između županije i Slavonske vojne krajine, a još od 1252. godine dobili su povlastice slobodnoga kraljevskoga grada. Naime, ban Stjepan je 24. travnja 1252. dodijelio stanovnicima Gornjeg grada povlastice i prava. Ustanovljeno je održavanje tjednog sajma, a gradski je sudac bio izabran od samih građana i imao je pravo sudstva u svim parnicama. Gradu je dodijeljeno zemljište za oranice, livade i vinograde, što će i kasnije utjecati na njegov ekonomski razvoj. Tako su građani Gornjega grada bili pretežno obrađivači zemlje. Odmah godinu kasnije, iste povlastice potvrdio je i kralj Bela IV., a 1382. i kralj Ludovik.¹ Razvoj Donjega grada bio je podređen funkciji kraljevske utvrde i uživao je ugled jednog od središta zapadne Slavonije. Križevci su već u 14. stoljeću postali upravnim sjedištem u kojem su održani mnogobrojni sabori (od kojih je najpoznatiji Krvavi sabor 1397. na kojem je pogubljen Stjepan Lacković, koji je predvodio hrvatsko plemstvo).² Kroz 13. i 14. stoljeće, iako bez privilegija, Donji grad se ekonomski brže razvijao. Onda je 1405. godine kralj Žigmund podijelio povlastice i Donjem gradu gdje je još više ojačalo obrtništvo i trgovina, a dopuštena je i gradnja bedema, pa je u jednom trenutku Donji grad bio gotovo dvostruko veći od Gornjega.³ Kroz 15. stoljeće stižu jaki napadi Turaka, pa Križevci postaju sjedište kapetanije i snažni centar protuturske obrane. Iako su turski napadi trajali još cijelo 16., ali i dio 17. stoljeća, Križevci nisu nikada bili pod njihovom vlašću.⁴ Tako je trajala povijest Gornjega i Donjega grada koji su pravno bili odvojeni, a koje je navodno fizički povezivao pokretni most, no njihova prava povezanost bila

¹ Neven Budak, „Društveni i privredni razvoj Križevaca do sredine 19. stoljeća“. U *Križevci-grad i okolica*, ur. Žarko Domljan (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993), 41.

² Nikola Žulj, *Križevci i kalničko prigorje* (Križevci: Veda, 2006), 42.

³ Neven Budak, „Križevci u srednjem vijeku“. *Historijski zbornik* 45 (1) (1992): 172.

⁴ Nikola Žulj, *Križevci i kalničko prigorje* (Križevci: Veda, 2006), 42.

je zapravo neraskidiva zbog brojnih obiteljskih i kulturnih veza. Iako su između ta dva grada često izbijali i sukobi, godine 1752. carica Marija Terezija donijela je povelju o ujedinjenju Gornjega i Donjega grada u jedan grad pod nazivom Križevci.⁵ Tako su Križevci postali sjedište jedne od najstarijih i prostorno najvećih županija u kojem su se redovito održavali hrvatski sabori. Ta se Križevačka županija protezala preko Kalnika i Ludbrega, sve do Pakraca i Orahovice. Križevcima je uspjelo ono što nije ni Gradecu ni Varaždinu, a to je da su kroz čitav srednji vijek očuvali položaj slobodnog kraljevskog grada. U njemu su boravili banovi, župani i velikaši, od kojih ćemo neke u kontekstu plemićkog statusa i grba navoditi kroz rad.

Što se Kalnika tiče, bitan je grad-utvrda Veliki Kalnik koji je sagrađen u stjenovitom brdu kao središnja i najvažnija točka cijeloga kraja. Prvi poznati spomen datira iz 1243., kada ga kralj Bela IV. spominje kao *castrum nostrum Kemluk*, spominjući mu ulogu u borbi protiv Tatara.⁶ Navodno se Bela IV. 1241. godine sakrio u utvrdu na Kalniku gdje su ga seljaci čuvali, branili i prehranili, pa im je Bela u znak zahvalnosti usmenim putem podijelio plemenitaške titule koje su u dokumentima kasnije potvrdili i drugi vladari, iako tek nakon dugogodišnjeg dokazivanja kalničkih plemenitaša. Kroz dugu i brunu povijest mijenjali su se vlasnici ovoga grada: ban Roland, kralj Sigismund, ban Ivan Korvin, obitelji Alapić, Orehoczy, Erdody, Drašković i Keglević, a za vrijeme provala Tatara i kasnije, tijekom 15. i 16. stoljeća kada su napadali i Turci, Veliki Kalnik uvijek bi bio obranjen.⁷ Nakon prestanka turske opasnosti, utvrda Veliki Kalnik postupno gubi na značaju, a nakon uspostave nove organizacije, društveni i gospodarski život razvija se u nekadašnjem podgrađu, mjestu Kalnik. Iako je sama utvrda Kalnik izgubila svoj značaj u ondašnjem vremenu, prisutnost plemenitaških skupina u ruralnim naseljima podno gore Kalnik sve je više dolazila do isticanja. I oni su u križevačko-kalničkom kraju obrađivali zemlju, uzgajali vinograde i hranili stoku, bez obzira na svijest o pripadnosti plemenitaškom statusu. Svaki podkalnički plemenitaš posjedovao je svoje selište koje se sastojalo od kuće (*curia*=dvor), gospodarskih objekata i zemlje. Ovi plemenitaši imali su određene privilegije kao što je oslobađanje nekih poreza, te izuzetak od jurisdikcije feudalaca.⁸ Svoje su povlastice temeljili na povijesnim poveljama, primjereno vremenu, prostoru i ustrojstvu društva, a zatim ih uporno branili.

⁵ Neven Budak, „Društveni i privredni razvoj Križevaca do sredine 19. stoljeća“. U *Križevci-grad i okolica*, ur. Žarko Domljan (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993), 46.

⁶ Nikola Žulj, *Križevci i kalničko prigorje* (Križevci: Veda, 2006), 167.

⁷ Isto 167.

⁸ Lelja Dobronić, *Kalnički plemenitaši* (Križevci: Matica hrvatska, 1998), 10-11.

Povijest Križevaca i Kalnika ističemo zbog jasnijeg uvida u naredni dio ovog rada. Izrazito bogata i nepresušna povijest ovog kraja dala bi naslutiti da će takva biti i heraldička baština, no zanimljivost jest što je zapravo njena očuvanost jako loša i siromašna. Ipak, zbog prometnih veza (lokalne ceste) koje spajaju ova dva mjesta (Križevce i Kalnik), uviđamo da su u tim razdobljima one vodile prema usputnim i okolnim vlastelinskim i crkvenim središtima, kao što su primjerice bili Gradec, Veliki Raven, Zaistovec, Dijankovec, Orehovec, Visoko, Gornja Rijeka, Sudovec, Mrazovec, Hižanovec i dr.⁹ Stoga nas želja za heraldičkom baštinom ovoga područja upravo vodi u istraživanje tko su bili posjednici vlastelinskih središta, tko su bili kalnički i podkalnički plemenitaši, ali i koje funkcije su obnašali, te postoje li očuvani crkveni grbovi na ovome tlu. U nastavku rada obradit ćemo prostorno-vremenski okvir i metodologiju istraživanja, te terensku obradu tj. geografski prikaz rasprostranjenosti plemenitih naselja. Zatim ćemo predstaviti povijest grada Križevaca i Križevačke županije s analizom njihova grba, a tada ćemo prijeći na plemićke obitelji i analizu njihovih grbova. Naposljetku ćemo prikazati nekoliko očuvanih kamenih grbova i iznijeti konačan zaključak.

⁹ Dragutin Feletar, „Geografske značajke Križevačke regije“. U *Križevci-grad i okolica*, ur. Žarko Domljan (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993), 15.

1.1. Prostorno-vremenski okvir i metodologija istraživanja

Za prostorni okvir odabrano je područje od samog grada Križevca pa sve do Kalnika, upravo zbog neistraženosti tog dijela. Preciznije, područje istraživanja je cijela križevačko-kalnička mikroregija, s naglaskom na zapadni dio jer su baš na tom području rasprostranjena tzv. plemićka naselja jednoselišnih plemića, a detaljniji prikaz istraživanih područja vidljiv je na karti niže u ovome radu, zbog lakšeg snalaženja i bolje predodžbe.

Vremenski okvir koji obuhvaća ovaj rad temelji se na razdoblju od 13. pa sve do 17. stoljeća, a u nekim dijelovima i 18. stoljeća. Možemo jednostavnije istaknuti kako je istraživanje ove teme vremenski u tzv. predmodernom razdoblju. Razlog zbog kojeg prelazimo iz srednjeg u rani novi vijek jest taj što je borba plemenitaša s ovog područja trajala cijelo to vrijeme, gotovo 400 godina. Drugim riječima, od Beline usmene podjele titula za plemstvo 1241. godine, kao znak zahvale što su ga upravo kalnički plemenitaši čuvali od Tatara, sve do potvrde kralja Matije I. (Korvina) iz 1483., potom kralja Ludovika iz 1526., te Čazmanskog kaptola iz 1614. i u konačnici potvrđnice prava kalničkih plemenitaša iz 1646. godine od Ferdinanda III.¹⁰ Naime, upravo iz te posljednje potvrđnice prava doznajemo najviše informacija jer su u njoj svi plemenitaši navedeni poimence, što nam omogućuje potragu za većim dijelom grbova. Slična situacija vremenskog okvira je i s grbovima pronađenim na crkvenom tlu. Zbog čestih prenamjena, nadogradnji i pregradnji crkvi, ne može se sa sigurnošću tvrditi koji grb pripada kojem razdoblju. Uglavnom je to razdoblje od početka 16. stoljeća, pa kroz 17., te 18. stoljeće, a možda i na pragu 19. stoljeća.

Za metodologiju istraživanja ovog rada koristit će se relevantna historiografija čiji ćemo pregled (onih najvažnijih) navesti sljedećim redoslijedom. *Der Adel von Kroatien und Slavonien* opsežno je djelo Ivana pl. Bojničića, odnosno najpotpunija je zbirka grbova obitelji koje su tijekom prošlosti obitavale na pojedinim područjima. Zbirka je to bez konkurencije, a najviše slikovnih priloga preuzet ćemo upravo iz nje. Uz Bojničića, sličnu zbirku (u 2 sveska) daje nam i Viktor Antun Duišin pod naslovom *Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni – Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini*. Katalog Vlaste Brajković *Grbovi, grbovnice, rodoslovlja: katalog zbirke grbova, grbovnica i rodoslovlja* isto tako daje uvid u znanost o grbovima, a shodno tome daje nam i Marko Atlagić u knjizi *Grbovi plemstva*

¹⁰ Lelja Dobronić, *Kalnički plemenitaši* (Križevci: Matica hrvatska, 1998), 39.

u Slavoniji 1700-1918. Zatim, za lakše razumijevanje i istraživanje cjelokupne teme (od same povijesti grada Križevca i njegove okolice, pa do plemstva toga područja) tu su članci Nevena Budaka *Križevci u srednjem vijeku*, nadalje, Marka Jerkovića *Plemstvo Križevačke županije u srednjem vijeku – uvod u problematiku i historiografski pregled*¹¹ te Ozrena Blageca *Bela IV i kalničko plemstvo*. Neizostavna djela svakako su ona Josipa Buturca *Povijest Gornje Rijeke i okolice* gdje autor bilježi tzv. popise stanovništva iz kojih imamo uvide o postanku prvih posjeda te njihovih vlasnika. Iduće njegovo djelo od iznimne važnosti jest *Plemićka obitelj Šatvar u Heleni kod Križevaca* gdje nam autor donosi tekst carske povelje u latinskom originalu i hrvatskom prijevodu. Temeljno djelo, najzaslužnije za dobar dio izrade ovog rada je knjiga Lelje Dobronić *Kalnički plemenitaši* gdje autorica pregledno iznosi tko je, kada i gdje izdao kalničkom plemstvu potvrde, te daje uvid u najvažniju potvrđnicu prava (poimence navedenih) kalničkih plemenitaša izdanu od Ferdinanda III. u latinskoj i hrvatskoj verziji. Nadalje, uredničko djelo Žarka Domljana *Križevci: grad i okolica* rezultat je četverogodišnjih istraživanja ekipe stručnjaka, članova i suradnika Instituta za povijest umjetnosti: geografa, povjesničara, arheologa, povjesničara umjetnosti, arhitekata, etnologa, arhivista, fotografa i drugih. Oni su pregledali opsežnu arhivsku građu i pisane izvore, proučili arhitektonsku i fotografsku dokumentaciju u različitim ustanovama, a zatim proveli sistematska istraživanja na terenu te arhitektonska i fotografska snimanja. Osim pojedinačnih građevnih spomenika i umjetničkih predmeta, obrađeni su i svi važniji arheološki lokaliteti, zabilježeni su vrijedni primjeri tradicijske arhitekture, ustanovljeni su različiti tipovi naselja, opisani su vrijedni prirodni položaji itd. Naposljetku, neizostavna *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksikologija, rječnik heraldičkog nazivlja* udžbenik je Bartola Zmajića kao definitivno najbolji pokazatelj svih heraldičkih pravila i pojmova kojih se valja držati tijekom cijelog istraživanja i pisanja ovog rada.

Ovaj tek manji dio historiografskog pregleda poslužiti će u nastanku ovog rada, a da bi isti u konačnici bio potpun, također su od velike važnosti preostala djela, koja prethodno nisu opisana. To što nisu navedena i opisana, ne umanjuje njihovu vrijednost.

¹¹ Jerkovićev članak daje širok kontekst unutar kojeg je moguće započeti istraživanje plemstva srednjovjekovne Križevačke županije.

1.2. Geografski prikaz tzv. plemićkih naselja s križevačko-kalničkog područja

Ovaj prikaz daje uvid u rasprostranjenost plemenitih naselja između Križevaca i Kalnika na kojem su plemenite obitelji posjedovale svoje posjede. Većina mjesta dobila je upravo ime po svojem posjedniku, primjerice naselje Fodrovec po obitelji Fodroci. No, bilo je i obrnutih slučajeva gdje bi neka plemićka obitelj nadodala pridjevak po naselju kojeg su posjedovali, primjerice obitelj Koritić de Mrazovec po naselju Mrazovec.

Karta 1. Područje križevačko-kalničke regije¹²

¹² Geoportal, <https://geoportal.dgu.hr/> (preuzeto 20.3.2018.)

2. Grb grada Križevca i Križevačke županije kroz povijest

Križevci se spominju prvi puta krajem 12. stoljeća kao mjesto u kojem stoluje *comes curialis de Cris*. Dakle, može se reći da su već tada Križevci upravno središte županije. U 13. stoljeću oko mjesta se spominju *iobagiones castris Crisiensis* s određenim servitutima prema njegovoj tvrđi i županu koji u njoj stoluje. Plemićke općine iz okolice Križevaca zadržale su još i u 14. stoljeću stanoviti odnos prema gradskoj tvrđi, iako je većina plemenitih jobagiona oslobođena servituta prema gradu, dok se početkom 15. stoljeća Križevci dijele na dvije općine. Kako smo već prethodno naveli, radi se o Gornjem gradu (sjeverni dio) i Donjem gradu (južni dio). Donji grad, iako nastao kasnije i kao predgrađe, s vremenom postaje razvijeniji od Gornjeg grada. Potom slijede nesuglasice te česte borbe između te dvije općine zbog razlike u pravima, ali i obvezama. Kada je početkom 17. stoljeća općina Gornjeg grada uvela pečat, jednak pečatu Donjega grada, izbila je zbog toga dugotrajna parnica. Godine 1661. car Leopold donio je odluku o ujedinjavanju ovih općina i stvaranju zajedničkog senata. Međutim, ta odluka nije bila ostvarena jer su ujedinjeni dijelovi grada i dalje imali svoje zasebne pečate. Tako je Gornji grad imao pečat s dva, a Donji s jednim križem (a vrlo vjerojatno zasebne i magistrature). Tek su 1752. godine oba dijela grada konačno ujedinjena u jednu općinu, pa je te godine, 16. travnja, Marija Terezija odobrila jedinstveni gradski pečat s naslovom „*Sigillum Liberae Regiaeque Civitatis unitae 1752.*“. Ne može se reći tko je od toga imao koristi, ali ta je odluka bila korak k tadašnjoj modernizaciji grada. A onda je i vojna vlast napustila grad, pa umjesto nje Križevci ponovno dobivaju županijsko središte. Izgradnjom Bjelovara, komanda križevačke pukovnije seli u novo vojno središte, ali zadržava svoju nepokretnu imovinu, pa se tako sukobi s magistratom nastavljaju. Vojna je uprava definitivno ukinuta 1779., a s jedne strane je to bilo olakšanje za grad. Odlazak vojnika i oficira s njihovim obiteljima i poslugom svakako je značio gubitak prihoda, pa i prestiža, no nadomjestak za taj gubitak bila je ponovna uspostava Križevačke županije. Ona je zbog teritorijalnog smanjenja u 16. stoljeću sjedinjena sa zagrebačkom, no ne i ukinuta. Nakon uspješnih ratova u 17. stoljeću ponovno je stvorena mogućnost njezina osamostaljenja, što je napokon provedeno 1759. godine.¹³

Grb grada Križevca nakon ujedinjenja pa sve do danas nosi isti oblik. Heraldika analiza išla bi ovim redom: grb u obliku štita gdje se na plavom polju nalaze dvije povijene

¹³ HR-HDA-1.43., vodič za fond grada Križevca od 1253.-1909., 90-91.

ruke koje zajedno drže bijeli/srebrni križ s tri prekrižja. Desna je u srebrnom oklopu i predstavlja vojnu upravu Gornjega grada, dok je lijeva u zlatnom rukavu, tj. civilnoj odjeći i predstavlja obrtnički Donji grad. U gornjim uglovima štita nalaze se dvije šestokrake zlatne zvijezde, a nad štitom stoji kruna. Križ na grbu je prema imenu grada Križevci, *Cris/Crux/Kreutz/Koros...*

Slika 1. Povelja carice Marije Terezije iz 1752. godine o ujedinjenju Gornjeg i Donjeg grada u jedan grad Križevce.¹⁴

Dok je srednjovjekovna Križevačka županija bila najveća hrvatska županija, danas je situacija drugačija. Županija se više ne naziva Križevačka, već Koprivničko-križevačka, pa je tako i grb u konačnici promijenio izgled, iako ga je mijenjao kroz čitavu povijest. Kroz razne dokumente sačuvane u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, pohranjene u fondu *Comitatus Crisiensis* (1102-1848.),¹⁵ nailazimo na jedan oblik grba ondašnje Križevačke županije koji se sastoji od okruglog štita kojemu je unutrašnjost u sredini okomito razdijeljena na pola. S desne strane pet je vodoravnih greda, a s lijeve strane nalazi se križ s tri prekrižja. Na štitu stoji kaciga, a oko štita ostali nakit. Taj grb potječe iz razdoblja nakon ujedinjenja grada, preciznije, iz 1786. godine.

¹⁴ Slika preuzeta iz časopisa *Cris* 9 (1) (2007): 170-178. Ljudevit Plačko, „Pečat slobodnog i kraljevskog Grada križevačkog, ujedinjenog 1752. godine“. Autor iznosi povelju, pečat i prijevod povelje.

¹⁵ HR-HDA-28, fond Križevačka županija (1102.-1850.)

Slika 2. Grb grada Križevca iz 1780. godine, pečat pod papirom/perforiran¹⁶

Slika 3. Grb Križevačke županije iz 1786. godine, pečat pod papirom/perforiran¹⁷

¹⁶ Osobno uslikano u fondu poglavarstva slobodnih i kraljevskih gradova; Križevci, HR-HDA F-43

¹⁷ Osobno uslikano u fondu poglavarstva slobodnih i kraljevskih gradova; Križevci, HR-HDA F-43

3. Plemićke obitelji i njihovi grbovi na križevačko-kalničkom području

Poglavlje koje slijedi donosi uvid u živote obitelji koje su živjele i djelovale na križevačko-kalničkom području u kasnom srednjem i počecima ranog novog vijeka. Donosimo prikaz, opis i analizu 38 plemićkih obitelji s grbovima. No, valja odmah napomenuti da je njih na ovom području i u ovome razdoblju bilo preko pedesetak, a razlog zbog kojeg ne navodimo sve jest taj da njihovi grbovi jednostavno nisu nigdje sačuvani. Osim toga, većina plemića ovog područja pripadala je darovnom plemstvu, pa nisu ni imali svoj grb, već su svoj plemićki položaj temeljili na darovnom posjedu¹⁸ (npr. neke obitelji navedene u potvrdi koju je izdao Ferdinand III., 1646. godine). Osim što grbovi tih obitelji ne postoje, i podataka je vrlo malo jer osim imena ili prezimena te posjeda koja su posjedovali, ne doznajemo ništa više. Tako ćemo u kontekstu toga spomenuti neke od njih: obitelj Crnčić (Cernčić/Černčić) s posjedima u Sudovcu, Hergovcu i Gostovincu;¹⁹ zatim, obitelj Gezthy (Gesti) s posjedom u Gušćerovcu; te obitelj Kustyer (Gušćer)²⁰. Nadalje, tu su još obitelji Guzar, Ivšak, Janšak i Srblićinović s posjedima u i oko Bogačeva, potom obitelj Kos s posjedom u Kolarcu, obitelji Martinčić, Miklečić, Mlinarić itd.²¹ Sve ih je važno spomenuti jer su dokaz kako su svojom upornošću od malih plemenitaša postali „veliki plemići“. Drugim riječima, kalnički jednoselišni plemići su se po stjecanju naslova borili za povlastice gotovo četiristo godina, a sve da bi od „običnog seljaka“ pripali nižem, a neki čak i srednjem plemićkom rodu.

Sve počinje još od vremena Bele IV., kada je tijekom druge polovice 1241. godine boravio na Kalniku. Tamo je došao u doticaj sa seljacima iz sela podno utvrde Kalnik koji su mu pomogli za vrijeme tatarskih provala. Nakon završetka provale i smirivanja stanja, Bela je (vrlo vjerojatno) usmenim putem podijelio plemstvo tim istim seljacima, no time ih je učinio jobagionima Velikog Kalnika. Iako nema pisanih potvrda o plemićkoj darovnici, može se samo nagađati o tome kada se doniranje plemstva dogodilo, jer godinu 1250., koju navodi Bojničić, možemo shvatiti samo okvirno.²² Nadalje, kada je u sredini 15. stoljeća ukinuta

¹⁸ Tamas Palosfalvi, *The Noble Elite in the County of Koros (Križevci) 1400-1526*. (Budapest: Academiae Scientiarum Hungaricae, 2014), 7-12.

¹⁹ Viktor Antun Duišin, „Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni – Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini“. *Herladički zbornik*, Zagreb: Vlastita naklada, 1938, 126.

²⁰ Nikola Žulj, *Križevci i kalničko prigorje* (Križevci: Veda, 2006), 170.

²¹ Lelja Dobronić, *Kalnički plemenitaši* (Križevci: Matica hrvatska, 1998), 69-72.

²² Ozren Blagec, „Bela IV i kalničko plemstvo“. *Cris* 12 (1) (2010): 237.

upravna župa ili mala županija Veliki Kalnik, a njezino područje potpalo pod novoosnovanu prostranu Križevačku županiju, županijski grad-*castrum* u Velikom Kalniku mnogo je izgubio od svoje nekadašnje važnosti i značaja. Njemu više nisu potrebni kastrenzi da ga čuvaju i da u njemu vrše vojničku stražarsku službu. Tako se ondje razvilo sjedište veće gospoštije koju je kralj poklonio nekom bogatijem plemiću zbog ratnih zasluga i vjernosti prema kraljevskoj dinastiji, a pouzdanik kaštelana sjedio je u gradu-*castrumu* Velikom Kalniku, čuvao taj grad i upravljao prostranom gospoštijom, sabirući prihode za svoga gospodara. Položaj bivših jobagiona i kastrenza postao je samim tim nesiguran, jer ih vlasnici gospoštije Veliki Kalnik nastoje sebi podložiti za kmetove, a oni se uporno bore da budu priznati kao pravi plemići srednjovjekovne Slavonije. Osim toga, vladar treba vojnike, pa zato molbi kalničkih kastrenza spremno ide u susret. Kalnički kastrenzi prozvali su se jednoselišni plemići (*nobiles unius sessionis*) jer su imali samo jedno selište ili sesiju zemljišta.²³ Zovu ih također seljačko plemstvo, slobodnjaci, libertini, predijalci, a posebno su se isticali u županijskom činovništvu. Jednoselišni plemići bili su mali posjednici, nisu dolazili u Hrvatski sabor, niti u većoj mjeri utjecali na politički i društveni život Hrvatske. Oni su živjeli na okupu u nekim manjim „plemenitim selima“ južno i zapadno od Kalnika. U tom su kraju njihova sela bila: Barlabaševac ili Gostovinec, Bogačevo, Dijankovec, Dropkovec, Erdovec, Fajerovac, Finčevac, Fodrovec, Hižanovec, Kolarec, Mrazovec, Nemčevac, Orehovec, Radešić, Štrigovec, Vukšinec, Vojnovec, Zaistovec itd.

Godine 1352. raspravljalo se u Hrvatskom saboru u Zagrebu o povlasticama kalničkih jednoselišnih plemića. Ban Stjepan je 10. studenog u Saboru potvrdio plemstvo kalničkih jobagiona i tvrdi da su *nobiles jobagiones castrum Nogh Kemlek* uvijek bili izjednačeni s ostalim plemićima, s obzirom na prisege i svjedočanstva u posjedovnim i svim drugim stvarima. Ban Leustanije je 5. svibnja 1362. izdao u Križevcima ispravu (nalog) kojom zabranjuje kastelanima u gradu-*castrumu* Velikom Kalniku uznemiravati kalničke plemiće (*nobiles iobagiones eiusdem castrum*) i utjerivati ih od razne daće. Oni su se tom prigodom potužili banu kako kalnički kastelani krše plemićke povlastice, zovu preda se plemiće na sud i ubiru maltarinu. Ban je posebno zabranio ubiranje maltarine, a sudovanje dopustio jedino onda kada same stranke traže da se parnica vodi pred kastelanom.²⁴ Godine 1386. kraljica Elizabeta potvrdila je u Križevcima ispravu bana Stjepana od 1352. godine, a zatim je 1394.

²³ Josip Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice* (Gornja Rijeka: Župa Gornja Rijeka, 1979), 16.

²⁴ Isto 17.

kralj Žigmund potvrdio u Đakovu ispravu bana Leustahija od 1362. godine.²⁵ Ova kraljeva potvrda značila je najsigurniju potvrdu povlastica kalničkih jednoselišnih plemića koji će se i kasnije na nju uspješno pozivati. Godine 1405. kralj Žigmund posebnom poveljom potvrđuje ispravu bana Stjepana od 1352. i povelju kraljice Elizabete od 1385. godine. Zatim 1430. kalnički plemići (*nobiles iobagiones castrenses*) preko svojih izaslanika i magistra Mihajla Ravenskoga mole od kralja Žigmunda novu darovnicu na njihove posjede te da ih proglasi pravim plemićima. Žigmund prihvaća njihovu molbu i želju, potvrđuje njihove posjede i proglašava ih pravim plemićima. Sukladno tome, Čazmanski kaptol godinu kasnije uvodi kalničke plemiće u njihove posjede.²⁶ Kalnički su plemići u borbi za svoje povlastice smatrali korisnim da im Križevačka županija prizna i potvrdi te povlastice. Plemićki suci te županije u Križevcima 22. siječnja 1446. prepisuju i ovjeravaju spomenutu povelju kralja Žigmunda od 1430. i ispravu Čazmaskog kaptola od 1431. o uvođenju kalničkih plemića u njihove posjede.²⁷ Malo kasnije, 23. lipnja 1449. u Budimu, kraljevski namjesnik Ivan Hunjadi, zamoljen od svih kalničkih plemića (*ab omnibus nobilibus de Maiore Kewmlek*) potvrđuje sudsku odluku Križevačke županije iz 1446. o priznavanju njihovih povlastica. Hunjadi ovom prilikom posebno ističe da su oni oslobođeni od plaćanja desetine zagrebačkom biskupu. Iste godine, ban Urlik Celjski izdaje u Križevcima sljedeće objašnjenje: „Zagrebački biskup Benedikt de Zolio pokušao je prisiliti kalničke plemiće, inače kastrenze grada Velikog Kalnika, da plaćaju crkvenu desetinu. No, kako su oni odredbom kralja Žigmunda oslobođeni od podložničkih dužnosti općine, oslobođeni su i od plaćanja desetine, kao i drugi plemići, jer desetinu plaćaju samo kmetovi.“²⁸ Godine 1472. Ladislav, vlasnik grada i gospoštije Veliki Kalnik, tražio je od kalničkih jednoselišnih plemića da plaćaju razne daće i poreze. Tvrdio je da ih je tek nedavno ban Ivan Thuz oslobodio od poreza i daća te da oni nisu od starine plemići. Protiv hercega Ladislava digli su se plemenitaši iz tzv. plemenitih sela, došli su u Budim pred kralja Matiju koji je proučio predočene mu dokumente i u svibnju 1472. izdao im povelju kojom priznaje i potvrđuje njihove plemićke povlastice, a banovima i podbanovima naložio da štite i brane te povlastice.²⁹ Iako su kalnički plemići branili svoja plemićka prava, jednako su uporni bili i vlasnici gospoštije Veliki Kalnik koji su ta prava pobijali. Došlo je do toga da je 1489. godine kralj Matija naložio kalničkim plemićima neka (kao i nekada) daju Velikom Kalniku uobičajena podavanja. Dvije godine kasnije održan je u Zagrebu sastanak na

²⁵ Josip Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice* (Gornja Rijeka: Župa Gornja Rijeka, 1979), 17.

²⁶ Lelja Dobronić, *Kalnički plemenitaši* (Križevci: Matica hrvatska, 1998), 78-79.

²⁷ Isto 79.

²⁸ Josip Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice* (Gornja Rijeka: Župa Gornja Rijeka, 1979), 18.

²⁹ Lelja Dobronić, *Kalnički plemenitaši* (Križevci: Matica hrvatska, 1998), 78-79.

kojem su bila tri kanonika Čazmanskoga kaptola, 42 plemića kao predstavnici svih kalničkih plemića (*pro aliis nobilibus districtus castris Maioris Kemlek*) i Andrija Both de Bayna, kapetan Medvedgrada. Na tom je sastanku zaključeno da su kalnički plemići dužni sudu podnijeti dokumente kao dokaze o plemstvu. Sljedeće godine vodila se parnica u Budimu pred Stjepanom de Bathor, sucem Kraljevske kurije, između plemića u kotaru Velikog Kalnika s jedne te Andrije Both de Bayna, župana i kastelana tog istog Velikog Kalnika, s druge strane. Opunomoćenici kalničkih plemića sudu su predali tri isprave: kralja Matije (iz 1466. i 1472.) i Čazmanskoga kaptola (iz 1431.), ali još i drugih osam isprava (kralja Žigmunda iz 1394. i 1405., kralja Matije iz 1489., Čazmanskog kaptola iz 1491. itd.) Zastupnik župana Andrija Both izjavio je pred sudom: „Kalnički plemići imaju doduše neke povlastice, kao i drugi plemići, ali oduvijek imaju i obveze prema gradu Kalniku koje su dužni vršiti.“ Parnica je završena tako da je sudac Stjepan de Bathor 13. studenog 1492. potvrdio kalničkim plemićima povlastice, podijeljene od kralja Žigmunda 1430. godine. Kralj Ludovik II. je 6. veljače 1526. odobrio presudu suca Stjepana de Bathor protiv Andrije Both de Bayna, u korist plemića kalničkog kotara kojima su priznate plemićke povlastice.³⁰ Poslije stotinu godina, kalnički su plemići željeli da im se plemićke povlastice ponovno potvrde. Juraj Thurzo de Bethlenfalva, ugarski palatin i kumanski sudac, izdao je 3. ožujka 1613. u Požunu novu povelju kojom svim kalničkim plemićima na njihovu molbu potvrđuje posjede i kurije. To su plemići u Dropkovcu, Finčevcu, Kolarcu, Lukačevcu, Bogačevu, Mrazovcu i dr.

Godine 1614. Čazmanski kaptol po nalogu bana Tome Erdodyja uvodi kalničke plemiće u njihove posjede i o tome izdaje ispravu. Neki su velikaši prigovarali tom uvođenju u posjed, pa ih je Banski stol 1616. pozvao na sud. Međutim, oni su odustali od prigovora, a novu darovnicu od 1613. godine potvrdio je Ferdinand III. u Požunu 29. listopada 1646. godine.³¹ Upravo ta konačna potvrđnica dokazuje i prikazuje povijest borbe kalničkih plemenitaša za svoja prava.

³⁰ Lelja Dobronić, *Kalnički plemenitaši* (Križevci: Matica hrvatska, 1998), 78-79.

³¹ Isto 39. U ovoj knjizi autorica donosi transkripciju cijele potvrđnice Ferdinanda III. kalničkim plemenitašima koje je poimence naveo. Spomenuta isprava nalazi se u HDA, HR-HDA-786

3.1. Obitelj Antolčić

Ova obitelj se svrstava u staro plemstvo srednjovjekovne Slavonije, a pridjev im je *Šapovečki*, od mjesta Čapovec/Šapovec u blizini Kloštar Ivanića gdje su imali svoj plemićki dvor i imanje. *Antolchich de Schapovecz* bili su veoma aktivna obitelj na području Križevaca. Plemićka povelja Jurju, Petru i Marku Antolčiću proglašena je na Hrvatskom saboru 11. kolovoza 1655. godine.³² Obiteljski grb (oko 1671.) sačuvan je na Petrovu pečatu pohranjenom u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu koji je (vjerojatno) izgubljen. Naime, Petar je 1664. bio veliki plemićki sudac Križevačke županije, zatim je 1637. izabran za podžupana Zagrebačke, a 1677.-1678. spominje se kao podžupan Križevačke županije.³³ Vršio je funkciju upravitelja svjetovnih poslova zagrebačkog biskupa Martina Borkovića, a njegova pisma iz tog vremena upućena Borkoviću čuvaju se u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu. Godine 1680. izabran je za protonotara kraljevstva, što je i ostao sve do svoje smrti. No, ova obitelj svoju funkciju i dalje vodi na području Križevaca jer se 1695. Ivan Antolčić, sin Petra, spominje kao podžupan Križevačke županije, a zatim i kao upravitelj grada Koprivnice. Ivanov brat Stjepan, drugi Petrov sin, također svoje djelovanje vrši na području Križevaca, jer je 1696. imenovan velikim plemićkim sucem Križevačke županije.³⁴

Grb

Grb ove obitelji sastoji se od poluokruglog štita, plašta, krune i kacige. U sredini štita, koji je plave boje, nalazi se lav koji uspravno stoji na stražnjim nogama, dok prednje podiže kao da će napasti, a u desnoj šapi drži podignutu sablju. Okrenut je u desnu heraldičku stranu, a jezik i pandže osobito su mu istaknute. Iznad štita stoje kaciga i kruna na kojima je izražen lav identične simbolike kao i u štitu. Iz krune i oko lava raširena su krila, a ispod njih se (sve uokolo štita) proteže plašt koji je s desne heraldičke strane u plavo-zlatnoj, a s lijeve strane u crveno-srebrnoj boji.

³² Duišin, *Zbornik plemstva...*, 1938, 22.

³³ Ivan Bojničić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien* (Nurnberg: Verlag von Bauer und Raspe, 1899), 4.

³⁴ Krešimir Nemeth, „Antolčić“, *Hrvatski biografski leksikon*, (ur. N. Kolumbić), sv. I, 1983.

Slika 4. Grb obitelji *Antolchich de Schapovecz*³⁵

Slika 5. Skica grba obitelji *Antolčić*³⁶

³⁵ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 3.

³⁶ Osobno uslikano u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije u HDA, HR-HDA-887

3.2. Obitelj Babok

Plemićka obitelj *Babok* s područja je Kalnika. Stanovnicima na tom području podijelio je plemstvo usmenim putem 1250. godine Bela IV., a Ferdinand III. potvrdio im je povlastice 1646. U 14. i 15. stoljeću ova se obitelj nazivala *Chochak*, dok se to u konačnici promijenilo u *Babok* (*Chochak aliter Babok, endlich Babok*).³⁷ U tom kontekstu spominje se *Stanislav aliter Chochak* iz Vukšince (danas Vukšinec Riječki) kod Gornje Rijeke u blizini Kalnika. Nailazimo na nekoliko oblika prezimena ove obitelji, primjerice *de Vuksincz, Chochak, Chochak aliter Babok* i *Babok*, a saznajemo da su (osim u Vukšincu) živjeli i u Sudovcu kod Gornje Rijeke gdje je rođen pravnik i mecena Danijel Babok Vukšinečki (1766.-1834.). On je bio mecena đaka i siromašnih, imao je kuću u Zagrebu te imanje i kuriju Šimunec u Ribniku u ozaljskom kraju.³⁸

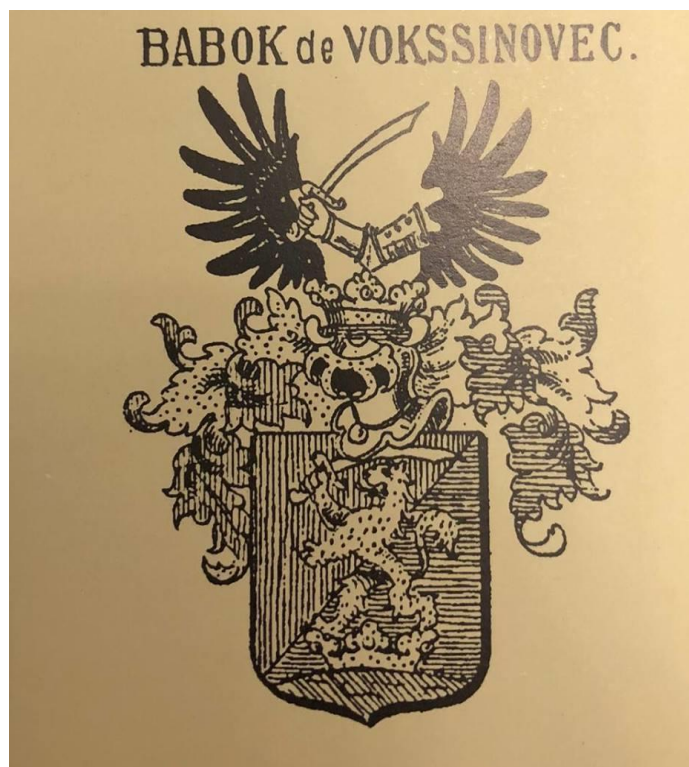
Grb

Grb obitelji *Babok de Vokssinovec* nalazi se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.³⁹ Ovaj grb sastoji se od četvrtastog štita kojem je unutrašnjost lijevo koso razdijeljena okomitim i vodoravnim ravnim linijama, zbog čega zaključujemo da je desni dio u crvenoj boji, a lijevi dio u plavoj te se isto odnosi i na plašt oko štita. U sredini štita vidljiv je lav koji uspravno stoji na kruni sa stražnjim nogama, dok je prednje podigao te mu se u desnoj šapi nazire sablja koju uspravno drži u pandži. Ti su dijelovi ispunjeni točkicama, a po heraldičkim pravilima možemo zaključiti da se radi o zlatnoj boji, kao i preostali dio plašta. Iznad štita nalazi se kaciga s krunom iz koje izlaze krila, dok iznad krune stoji još i ruka u oklopu sa sabljom u šaci.

³⁷ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 7.

³⁸ Krešimir Nemeth, „Babok“, *Hrvatski biografski leksikon*, (ur. N. Kolumbić), sv. I, 1983.

³⁹ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 7.

Slika 6. Grb obitelji *Babok de Vukssinovec*⁴⁰

⁴⁰ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 5.

3.3. Obitelj Baneković

Obitelj *Bannekovich* svrstava se među starije plemićke obitelji Križevačke županije. Imali su posjede Jalše, Slavčinu, Rovce kod Vrha i Zaistovec. Iako stari grb nije poznat, otisak pečata Martina Banekovića iz 1447. godine nalazimo u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, skupa s rodoslovljem od Stjepana Banekovića (oko 1650. godine).⁴¹ Ovoj obitelji potvrđuje plemstvo s grbovnicom uz pridjev *Zaistovečki* dana je tek 21. ožujka 1901., i to njenom članu Augustu Banekoviću u Krapini. Banekovići po tankoj lozi ženidbama potječu od plemenitih obitelji Femen-Femenić, Ožegović i Grloci, također s područja Križevačke županije.⁴²

Grb

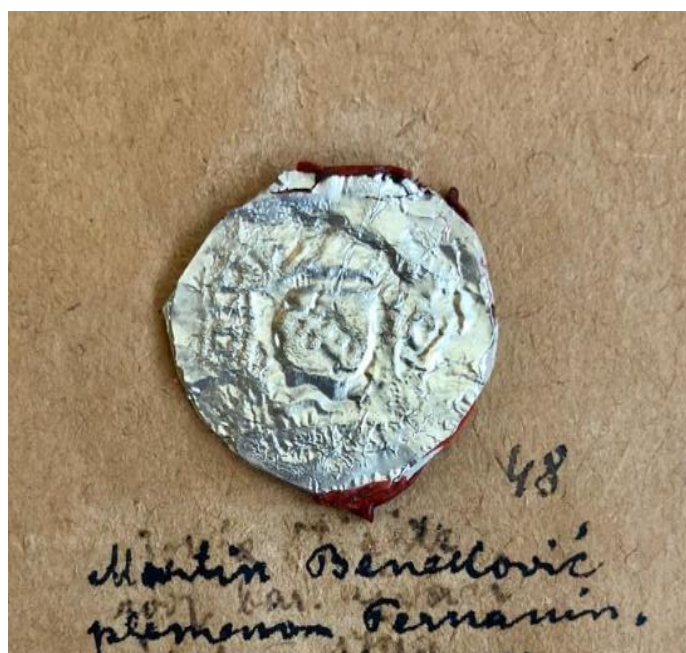
Grb plemenite obitelji *Baneković Zaistovečki* sadrži četvrtasti štit u sredini odvojen valovitim rezom. Gornja i donja polovica štita u plavoj su boji, kao i plašt oko štita. Iznad štita nalazi se kaciga s krunom na vrhu, iz koje se šire krila. Zbog oznake vodoravnih linija, vidimo da su suprotne polovice krila također u plavoj boji. Ovaj grb nalazimo samo kod Duišina i u zbirci otisaka pečata u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Nažalost, ne navodi se ni u Bojničiću, ali ni kod drugih autora koji su se bavili istraživanjem križevačko-kalničkog područja i heraldike.

⁴¹ Duišin, *Zbornik plemstva...*, 1938, 39.

⁴² Isto 39.

Slika 7. Grb obitelji Baneković⁴³

Slika 8. Pečat Martina Banekovića (od plemenitih Femen-Femenić) iz 1447. godine⁴⁴

⁴³ Slika preuzeta iz Duišin, 1938, 39.

⁴⁴ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.4. Obitelj Barabaš

Barrabas je obitelj porijeklom iz mjesta Barlabaševac u Križevačkoj županiji. Preciznije, to se mjesto nalazi na relaciji grada Križevci i utvrde Kalnik. Svrstava ih se u plemstvo jednoselaca srednjovjekovne Slavonije, a plemićka potvrda dana im je tek 1791. godine. Za 18. stoljeće karakteristična je pojava na stotine plemićkih obitelji koje su plemstvo (često i bez popratnog imanja) stekle obavljanjem različitih javnih službi na županijskoj, kraljevinskoj ili nekoj višoj razini.⁴⁵ Na taj način je *Franz Barrabas* 3. siječnja 1791. dobio plemićku grbovnicu (*Adels – und Wappenbrief*) kao predsjednik suda Križevačke županije, za sebe i suprugu Rosaliu Marchich, što je izvedeno i na Hrvatskom saboru 1792. godine. Jedan od njegovih nasljednika, *Sandor von Barrabas*, bio je arhivist Zagrebačke županije.⁴⁶

Grb

Ova obitelj posjeduje grb u čijem se štitu nalaze dvije ruke. Jedna (plave boje) nalazi se na crnom polju i u šaci drži zastavicu, dok se na plavom polju štita nalazi ruka (crvenog rukava) u čijoj se šaci nalazi buzdovan. Od nakita ovaj grb sadrži crno-plavi plašt, zlatnu kacigu i zlatnu krunu. Na vrhu krune stoji dvorepi lav zlatne boje s podignutim prednjim šapama u kojima drži tursku glavu i sablju. Lav ima podignut rep i isplažen jezik. Grb obitelji *Barrabas* (osim u Bojničiću) nalazi se u zbirci grbovnica,⁴⁷ u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije te zbirci otisaka pečata u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

⁴⁵ Nataša Štefanec, „Plemstvo“. U *U potrazi za mirom i blagostanjem - hrvatske zemlje u 18. stoljeću*, sv. V., ur. Lovorka Čoralić (Zagreb: Biblioteka Povijest Hrvata, 2013), 92-93.

⁴⁶ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 11.

⁴⁷ HR-HDA-885, zbirka grbovnica (Barabaš)

Slika 9. Grb obitelji *Barrabas*⁴⁸

Slika 10. Pečati obitelji Barabaš⁴⁹

⁴⁸ Osobno uslikano u zbirci grbovnica u HDA, HR-HDA-885

⁴⁹ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.5. Obitelj Benčak

Prezime Benčak svakako potječe iz Križevačke županije gdje je i danas veoma često. Prvi spomen ovog prezimena zabilježen je u popisu kalničkih plemenitaša potvrđenih 1613. i 1614. godine. Ondje je naveden Benčak Stjepan iz Hižanovca (*Stephani Benchak de Hisanoucz*), kao jedan od mnogih s tog područja koji je caru Ferdinandu III. donio isprave po kojima je potom Ferdinand mogao izdati potvrđnicu prava kalničkih plemenitaša.⁵⁰ To nam je ujedno i dokaz kako je obitelj Benčak plemićkog porijekla.

Grb

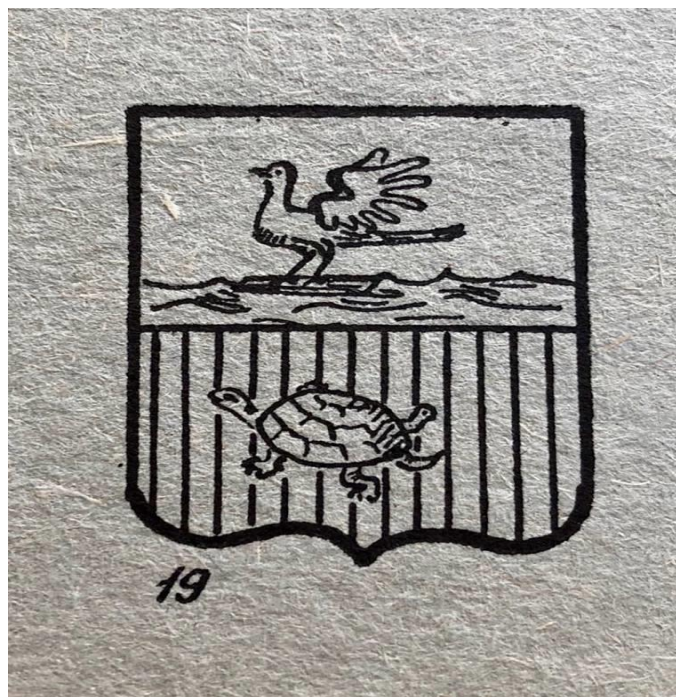
Ovoj obitelji grb je plave i crvene boje, a to zaključujemo vodoravnim i okomitim linijama u polukružnom štitu koji je razdvojen po sredini u dva polja. U gornjem se polju tako nalazi ptica raširenih krila iznad vode, a u donjem dijelu je kornjača u hod. Od nakita uviđamo plavo-crveno-zlatni plašt, zlatnu kacigu i zlatnu krunu iz koje se prostiru velika crna i raširena krila. Grb se čuva u Nacionalnoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu,⁵¹ a može se vidjeti i u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

⁵⁰ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 39-69-80.

⁵¹ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 14.

Slika 11. Grb obitelji *Benchak*⁵²

Slika 12. Štit obitelji Benčak⁵³

⁵² Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 10.

⁵³ Slika preuzeta iz Zmajčić, 1971, 29 (T VI, 19)

3.6. Obitelj Benger

Vlasnici posjeda Sudovec bili su plemići *Benger*, a 1649. godine Hrvatski je sabor priznao plemstvo Andriji i Mihajlu Bengeru. Taj je Mihael bio plemićki sudac od 1664. Do 1667. godine u Križevačkoj županiji.⁵⁴ Iz ove obitelji potječe i Nikola Benger, pavlin i zaslužan književnik (1695.-1766.). Od važnog značaja bio je Stjepan Benger, pučki misionar rođen 1688. u Križevcima, čiji je brat bio križevački podžupan, dok im je otac potjecao iz krajiške časničke obitelji, a istaknuo se u borbama pod Ludwigom Badenskim u Pounju i Slavoniji (1683.-1699.).⁵⁵ Za obitelj Benger važno je navesti i Franju st. Benger koji je prvo bio sudac u Križevcima (Donji grad, oko 1683. godine), a kasnije (oko 1702.) vršio je dužnost plemićkog suca Križevačke županije te vlasnika mlina za proizvodnju papira u Križevcima. Franjo ml. Benger bio je 1739. podžupan Križevačke županije.⁵⁶ Poslije njegove smrti, njegova se žena (udovica) Terezija rođ. Šćetar preudala za Baltazara Magdalenića koji je kupio od obitelji Benger posjed Sudovec, koji je imao 14 kmetovskih kuća-selišta.⁵⁷

Grb

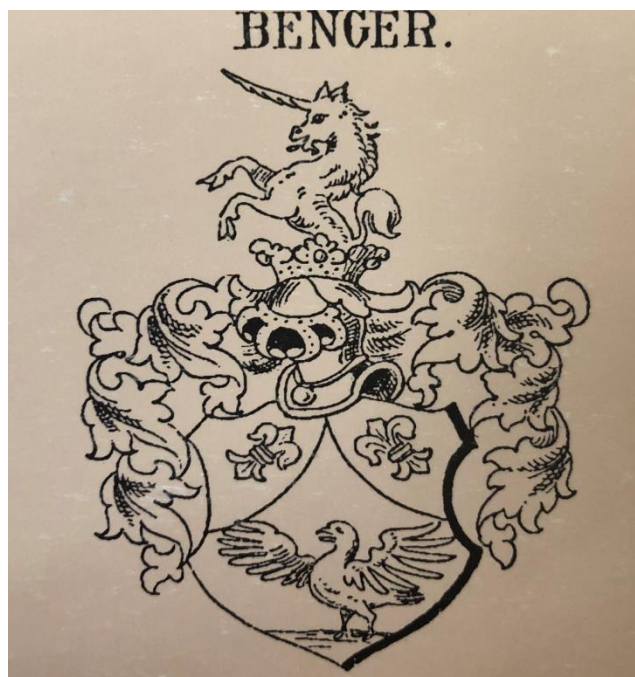
Skicu grba obitelji Benger nalazimo u Bojničiću te fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu gdje postoji i otisak pečata u iznimno lošem stanju. Grb se sastoji od štita koji je razdijeljen u tri polja. U donjem, najvećem dijelu nalazi se golub koji stoji na brijegu, ali u pripremi za let. U preostala dva polja koja se nalaze u desnom i lijevom (gornjem) kutu štita, nalaze se ljiljani, po jedan u svakome polju. Na štitu stoji kaciga sa zlatnom krunom iz koje izlazi jednorog okrenut u desnu heraldičku stranu. Grb još posjeduje plašt.

⁵⁴ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 14.

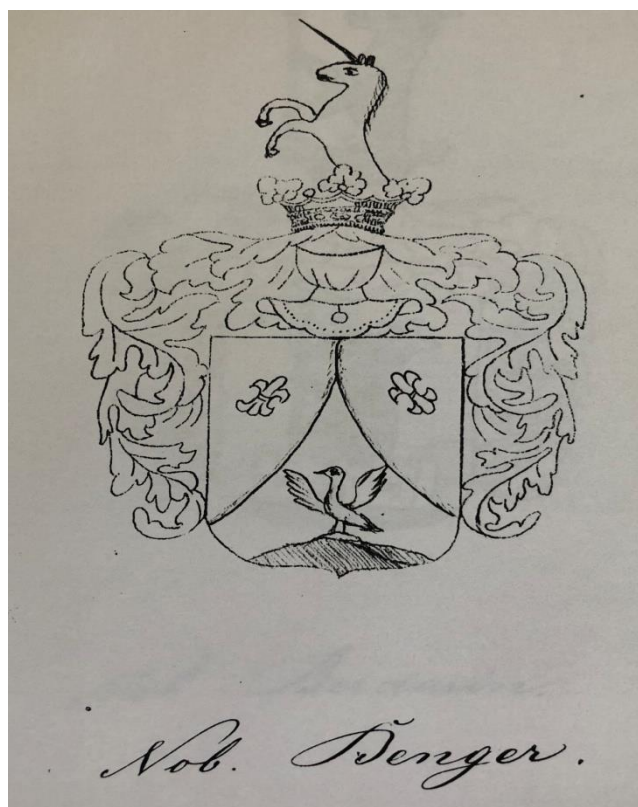
⁵⁵ Predrag Belić, „Benger“, *Hrvatski biografski leksikon*, (ur. N. Kolumbić, sv. I, 1983.

⁵⁶ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 14.

⁵⁷ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 48.

Slika 13. Grb obitelji *Benger*⁵⁸

Slika 14. Skica grba obitelji *Benger*⁵⁹

⁵⁸ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 10.

⁵⁹ Osobno uslikano u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije u HDA, HR-HDA-887

3.7. Obitelj Berlečić

Berlečić, Berlić ili Berleković oblici su prezimena ove obitelji s područja Križevačke županije, preciznije iz sela Kolarec, podno Kalnika. Tako nalazimo u popisu potvrđenih kalničkih plemenitaša iz 1646. godine dva člana ovog prezimena. Navodi se Berleković Juraj i Berlić Ivan iz Kolarca (*Georgii Berlekovich et Joannis Berlich de Kolarz*).⁶⁰ Josip Buturac bavio se popisom plemenitog stanovništva onog vremena na području Gornje Rijeke i okolice, pa tako imamo uvid da se iste 1646. godine u mjestu Dropkovec spominju *Berlekovići*, zatim u Kolarcu *Berlići*, a nešto ranije (1598. godine) *Berlići* se navode i u Kostanjevcu Riječkom.⁶¹

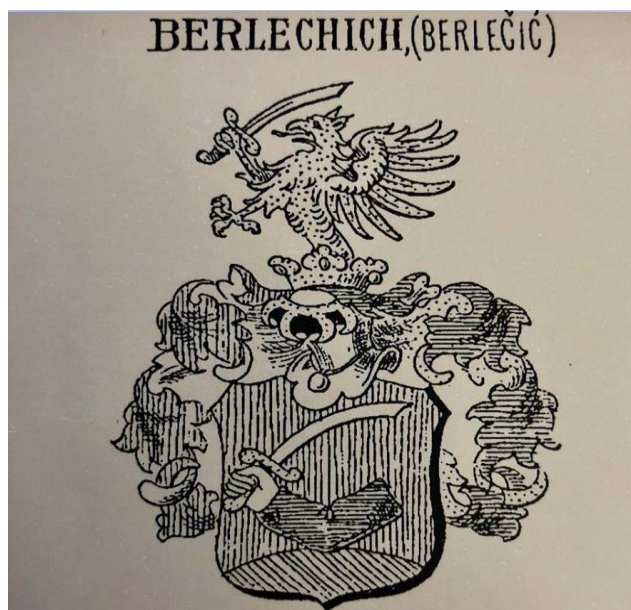
Grb

U ožujku 1716. godine kralj Karlo II. odobrio je grb ovoj obitelji u Beču, a danas se kopija tog originala nalazi u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.⁶² Četvrtasti štit crvene je boje, a pri dnu je zeleni brijeg iznad kojeg je ruka u plavom rukavu, a u šaci ruke nalazi se sablja sa zlatnom drškom. Na štitu se nalaze zlatna kaciga i kruna iza kojih se prostire crvenoplavi plašt. Sam vrh krune krasi zlatni grifon u čijoj se pandži nalazi sablja.

⁶⁰ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 80.

⁶¹ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 94-95.

⁶² Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 16.

Slika 15. Grb obitelji *Berlechich*⁶³

⁶³ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 12.

3.8. Obitelj Bočkaj

Južno od Kalnika, prema današnjem položaju grada Križevaca postoje dva naselja koja nose naziv Bočkovec i Bogačevo, a smještene su u neposrednoj blizini. Navedena naselja u srednjem su vijeku bila u rukama kalničkih plemenitaša i pod upravom Velikog Kalnika, a nešto malo kasnije pripadali su pod upravu stare (male) Križevačke županije i pravih plemića. Plemenitaši su nosili pridjevak po Bogačevu, a plemići su imali glavne posjede drugdje i nazivali se po njima. Povijest plemićkog dijela oko ovih naselja možemo pratiti od 1306. godine kada Stjepan, sin Pavla, a unuk Jakše, zalaže svoje posjede *Bagacha*. Ova isprava potvrđena je 1376. plemićima Ravenskim, a ista obitelj ima prava na zemlje u Bogačevu i 1466. godine kada se ovaj posjed, uz njihova imanja oko Žabna i Cirkvene, spominje uz posjede Sveti Petar Orehovec i Klenovec. Bogačevo je uz Orehovec i Klenovec zapisano i 1498. i 1499. godine, kada ih preuzima Juraj Kerecheny. U plemićki dio bogačevskih imanja vjerojatno se ubrajaju i zemlje u neposrednoj blizini, spomenute 1342. i 1352. godine, što zaključujemo iz raznih spisa o kupoprodaji, odnosno darivanja. Plemenitaško Bogačevo spominje se od 1386. kada Juraj, plemenitaš grada Velikog Kalnika iz Bogačeva (*nobilis castri de Maiori Kemluk de Bogachew*) obavlja neki posao oko zemlje pokraj Bogačeva. Zatim se 1415. godine prvi puta izravno spominje jedan plemenitaški posjed u Bogačevu, i to neka zemlja pokojnog plemenitaša Ivana od Bogačeva koju kupuju sinovi Jurja.⁶⁴ Sačuvana oporuka Tome, jednog od sinova Jurja donosi nam da su svi plemenitaši ove obitelji posjedovali zemlje, a i jasno je vidljivo kako su imali posjed u Bogačevu te kako je to seoce smješteno južno od Kalnika. Osim Tome, i drugi su bogačevski plemenitaši imali zemlje izvan Bogačeva (istočno, Apatovec, Rasinja i Đelekovec; smještaj tih naselja je prema Koprivnici i današnjoj mađarskoj granici).⁶⁵ Iz kasnijih isprava, u razdoblju od 1481. do 1523. spominje se Petar iz Bogačeva koji kao optuženi plemić ipak prolazi nekažnjeno, a isti taj Petar još se spominje i 1526. u popisu kalničkih plemenitaša s povlasticama. Zanimljiv je način na koji se u ispravama zapisuje njegov pridjevak, a to je *Petar Bogachoczy de Bogacho/Bogachowcz*, dakle po imanju koje je posjedovao. Pavleš u svom članku „Područje današnje općine Sveti Petar Orehovec u srednjem vijeku“ navodi kako je riječ o kasnosrednjovjekovnom načinu pretvorbe plemićkog pridjevka u prezime, i to po mađarskom

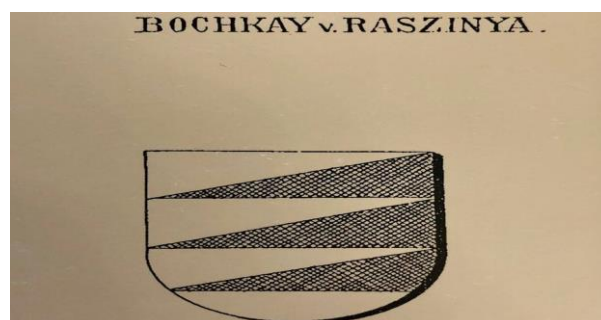
⁶⁴ Ranko Pavleš, „Područje današnje općine Sveti Petar Orehovec u srednjem vijeku“. *Cris* 13 (1) (2011): 188-189.

⁶⁵ Hrvoje Petrić, *Pogranična društva i okoliš – Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću* (Zagreb: Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju, 2012), 312.

modelu da mu se dodaje pridjevak po istom imanju, u ovom slučaju *de Bogacho* ili *de Bogachowcz*.⁶⁶ U Bojničiću tako nalazimo objašnjenje kako je ova obitelj djelovala u Križevačkoj županiji, od Đelekovca koji je u blizini mađarske granice, zatim u Rasinju, pa do Apatovca koji je vrlo blizu Kalnika. Bojničić također navodi Petra Bochkaya iz 1487., upravitelja Slavonije, a zbog posjeda u Rasinju (mjesto između Apatovca i Đelekovca) navodi ih kao *Bochkay v. Raszinya*.⁶⁷ Uspoređujući razdoblja i isto ime *Petar*, zaključujemo kako se najvjerojatnije radi o istoj osobi, no zbog raznih imanja (kako je već prethodno navedeno) koja je ova obitelj posjedovala, razlikuje se i taj pridjevak (*de Bogacho*, *de Bogachowcz*, *Bochkay*).

Grb

Kod Bojničića se grb ove obitelji sastoji samo od polukružnog štita kojem je unutrašnjost ispunjena trostruko šiljastim poljima crne boje. U Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu pronalazimo jedan otisak pečata iz 1492. godine (Nikole Bočkaja), dok u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije (iz kasnijeg razdoblja) uviđamo da se grb razlikuje. Preciznije, u poluokruglom štitu na zelenom brijegu iz kojeg raste grančica, sjedi lav okrenut u desnu heraldičku stranu, a u šapi drži strijelu. Na štitu se nalazi kaciga, potom kruna, a ispod njih se prostire plašt. Bojničić navodi kako se pečat Petra Bochkaya iz 1487. godine nalazi u Mađarskom arhivu, te da je obitelj izumrla u 16. stoljeću.⁶⁸

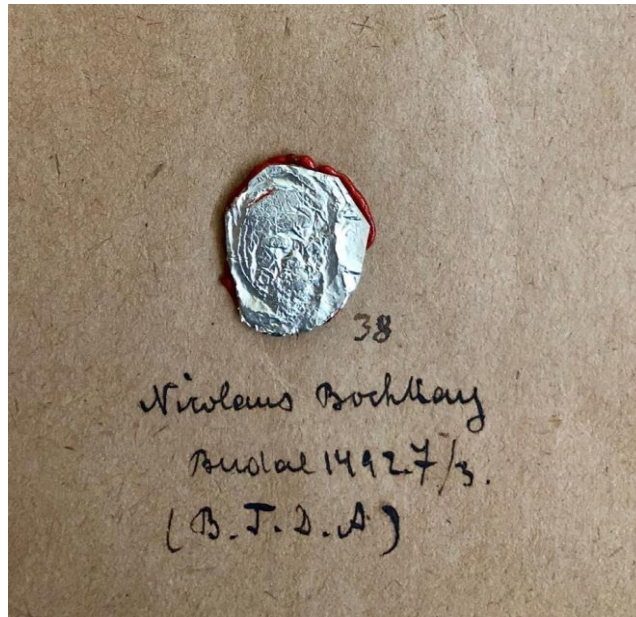
Slika 16. Grb obitelji *Bochkay v. Raszinya*⁶⁹

⁶⁶ Ranko Pavleš, „Područje današnje općine Sveti Petar Orehovec u srednjem vijeku“. *Cris* 13 (1) (2011): 188-189.

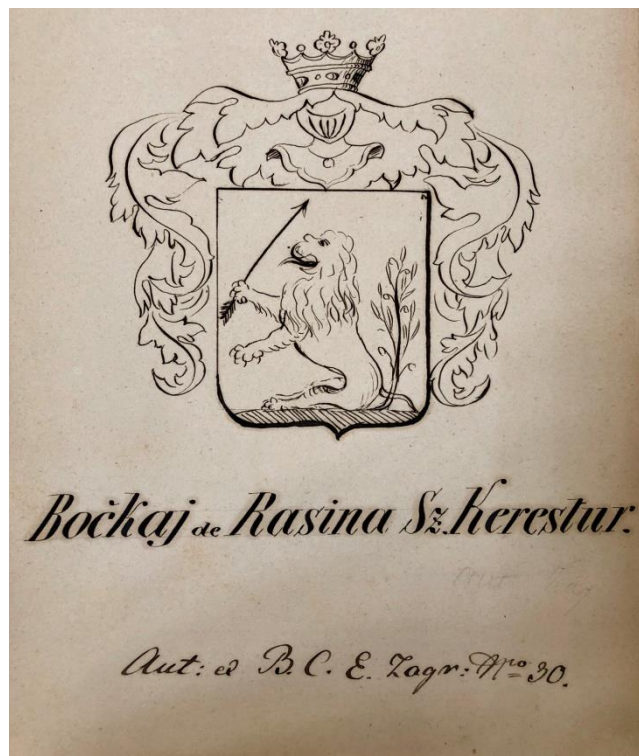
⁶⁷ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 18.

⁶⁸ Isto 18.

⁶⁹ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 14.

Slika 17. Otisak pečata Nikole Bočkaja iz 1492. godine⁷⁰

Slika 18. Skica grba obitelji Bočkaj⁷¹

⁷⁰ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

⁷¹ Osobno uslikano u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije u HDA, HR-HDA-887

3.9. Obitelj Bošnjak

Obitelj *Bošnjak* svrstava se u područje Križevačke županije. Naime, živjeli su u Gradecu (mjestu južno od Križevaca) te u blizini Kalnika (Fodrovcu i Kolarcu) gdje se spominju 1720. godine. Plemstvo im je priznato 1822. u Križevačkoj županiji,⁷² jer su svoje plemstvo dokazali 1752. godine pred Hrvatskim saborom izvodeći svoje rodoslovlje od Lovre Bošnjaka koji se spominje još od 1500. do 1522.⁷³ U približno istom razdoblju spominje se i plemić Stjepan Bošnjak (*Bosnyak*) kojem je kralj Ferdinand oko 1535. darovao više imanja u Križevačkoj županiji. Onda godine 1540. (vjerojatno isti) Stjepan obavlja funkciju kaštelana Dijankovca.⁷⁴ Nakon njega, oko 1660. spominje se Petar Bošnjak za koga se tvrdi da je bio mecena i kalnički plemić. Taj Petar je kao mladić napustio svoju domovinu te je završio kao tajnik ugarskoga palatina Franje Vesselényja. Nekoliko godina prije smrti oženio se nekom udovicom koju je nadživio i baštinió njezin veliki imetak. Ostavio je legat od 1900 forinti za osnutak javne tiskare, pa je Bošnjakov zemljak Ivan Zakmardi Dijankovečki predao tu svotu zagrebačkim isusovcima, a oni su od isusovačkog kolegija u Ljubljani otkupili tiskaru, koja je po odredbi Hrvatskoga sabora krajem 1694. predana na upravu P. Ritteru Vitezoviću. Time je Bošnjak dao i poticaj i sredstva za osnutak prve stalne tiskare u Zagrebu.⁷⁵

Grb

Ovoj obitelji plemićki list i grbovnica podijeljeni su 25. 1. 1556. godine.⁷⁶ Grb se sastoji od štita u kojem se nalazi lav s jednom podignutom šapom, dok su preostale tri spuštene, kao da korača. U štitu se još nalaze polumjesec i zvijezda u gornjim rubovima. Četvrtasti štít je obavijen plaštom, na vrhu se nalazi kaciga, na njoj zatim kruna iz koje se opet pojavljuje lik lava, no ovog puta s dvije podignute šape, pri čemu u jednoj drži sablju.

⁷² Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 94.

⁷³ Duišin, *Zbornik plemstva...*, 1938, 95.

⁷⁴ Tatjana Radauš, „Bošnjak“, *Hrvatski biografski leksikon*, (ur. A. Stipčević) sv. II, 1989.

⁷⁵ Isto

⁷⁶ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 20.

Slika 19. Grb obitelji Bošnjak⁷⁷

⁷⁷ Slika preuzeta iz Duišin, 1938, 95.

3.10. Obitelj Fodroci

Obitelj Fodroci iz Fodrovca (*Fodroczy de Fodoroucz, Fodorowcz, Fodroucz, Fodrowcz*) pripada najstarijim plemićkim porodicama križevačkog kraja. Iako su, kako Bojničić navodi, podrijetlom iz Erdelja (za što nema potvrde u izvorima), za vrijeme tatarske provale u 13. stoljeću jedan predak je došao na područje tadašnje Slavonije i stekao posjed u Križevačkoj županiji te je tako po njemu nazvano naselje Fodrovec. Obitelj je nosila pridjevak „Fodrovečki“, upravo po posjedu Fodrovec. Neprekinuto rodoslovlje ove porodice počinje s Grgurovim sinom Grgurom, koji je 1446. godine darovnicom slavonskog bana Fridrika II. i grofa Ulrika II. Celjskog i Zagorskog stekao posjed Borkovec, pa su Fodrociji nosili pridjevak i *Borkowcz*. Ovu darovnicu potvrdio je 1458. godine kralj Matija Korvin te je Grguru i njegovim potomcima podijelio *ius gladii* (pravo mača).⁷⁸ Od ove stare plemićke porodice poteklo je više članova koji su obnašali visoke časti, a neki su se bavili i književnošću. Tako je, primjerice Petar pl. Fodroczy napisao posvetu banu Nikoli Zrinskom, a Ladislav Fodroczy je oko 1770. godine obnašao dužnost predsjednika županijskih sudova u više županija, te se bavio filozofijom, pravom i poviješću, a napisao je i više latinskih djela. Njegov sin Sigismund obnašao je više županijskih časti u Zagrebačkoj i Križevačkoj županiji te se također bavio pravom i poviješću i dr.⁷⁹ U mađarskoj historiografiji nazivaju ih hrvatskim plemićima.

Grb

Obitelj *Fodroczy* iz Fodrovca i Borkovca, kako se navode u Bojničiću, jedan je od impresivnijih grbova, a otisak grba u pečatu sačuvan je u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.⁸⁰ Poluokrugi štiti je vodoravno razdijeljen, pri čemu se u gornjem plavom polju nalazi ispružena ruka u oklopu koja drži sablju na koju je zatim nabodena turska glava. U gornjem desnom kutu prikazane su dvije srebrne zvijezde, a u lijevom kutu nalazi se srebrni polumjesec. Donji dio polja je u crvenoj boji i tamo je prikazana crna ptica (gavran), koja je

⁷⁸ Tatjana Radauš, „Fodroci“, *Hrvatski biografski leksikon*, (ur. T. Macan) sv. IV, 1998.

⁷⁹ Duišin, *Zbornik plemstva...*, 1938, 24.

⁸⁰ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 47.

okrenuta u heraldičku desnu stranu i stoji na panju sa zlatnim prstenom u kljunu. Na štitu se nalazi kaciga s krunom, iz koje se zatim širi plašt, a na samome vrhu stoji, obavijena crnim (orlovskim) krilima, oklopljena ruka sa sabljom i nabodenom turskom glavom. Plašt iznad štita je s heraldički desne strane zlatne i plave boje, a s heraldički lijeve, srebrne i crvene. Ovaj grb opisao je i objasnio Hrvoje Kekez u svom radu o grbovnicama plemstva zelinskoga kraja (gdje je obitelj Fodroci također imala jedan posjed), pa je prema jednostavnosti grba, ali i činjenici da je obitelj Fodroci dobila posjed Borkovec u 15. stoljeću, zaključio da grb potječe iz istog razdoblja.⁸¹

Slika 20. Grb obitelji Fodroci⁸²

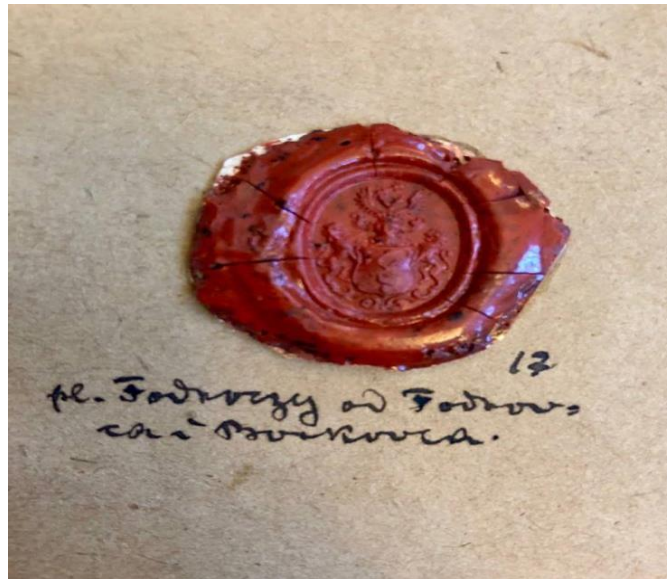

Slika 21. Grb obitelji *Fodroczy v. Fodrovec u. Borkovec*⁸³

⁸¹ Hrvoje Kekez, „Grbovnice i grbovi plemstva zelinskoga kraja“. *Hrvatski institut za povijest* (2010): 136-137.

⁸² Slika preuzeta iz Duišin, 1938, 23.

⁸³ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 35.

Slika 22. Otisak pečata pl. Fodroczy⁸⁴

Slika 23. Otisak pečata Petra Fodroczyja iz 1654. godine⁸⁵

⁸⁴ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

⁸⁵ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.11. Obitelj Golec

Golecz de Zoteska plemićka je obitelj iz Varaždinske županije, no članovi ove obitelji bili su veoma aktivni na području Križevačke županije, a posjedovali su imanja u Finčevcu i Hižanovcu.⁸⁶ U popisu kalničkih plemenitaša potvrđenih 1613. godine, navode se Golec Pavao iz Finčevca i Golec Stjepan iz Hižanovca (*Pauli Golecz de Finchowcz in eadem Finchowcz et Stephani Golecz in Hisanowcz*).⁸⁷ Jasn je navedeno da su to njihovi posjedi i da su vjerni u službi plemenitaša Slavonaca jednoselaca (*nobilium Sclavorum unius sessionis*).⁸⁸

Grb

Pečat Ivana Goleca iz 1532. godine nalazi se u zbirci pečata E. Laszowskog u Zagrebu.⁸⁹ Grb se sastoji od tarča (turnitskog) štita u kojem se nalazi savijena ruka u oklopu čija šaka drži sablju. U gornjem desnom kutu nalazi se zvijezda i polumjesec.

Slika 24. Grb obitelji *Golec de Zoteska*⁹⁰

⁸⁶ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 239.

⁸⁷ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 93.

⁸⁸ Isto 31.

⁸⁹ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 239.

⁹⁰ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 176.

Slika 25. Otisci pečata Ivana Goleca iz 1532. godine⁹¹

⁹¹ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.12. Obitelj Gregorijanec

Gregorijanečki su plemićka, a od 1581. godine i barunska obitelj porijeklom iz Križevačke županije, s brojnim posjedima u nekadašnjoj Križevačkoj, Varaždinskoj i Zagrebačkoj županiji. U dokumentima već iz 15. stoljeća zabilježeni su u oblicima *Gregoriancz*, *de Gregoryancz*, dok se članovi obitelji neprekinuto mogu pratiti od 16. pa do početka 17. stoljeća, kada su izumrli. Prvi zapis je iz 1427. u kojem je kralj Žigmund darovao neku utvrdu Grguru (*Gregorio Gregorianczy*). Nije poznato je li on predak obitelji i ima li genealoške veze s literatom (pravnikom) Jurjem koji je 1495. bio vlasnik Bogačeva (pokraj Križevaca) i koji se spominje 1512. godine s više drugih plemića u svezi s posjedom Ivanovec u Križevačkoj županiji. Tamo se nalazio i posjed Gregorijanec (*Gregoryancz*) koji mu je pripao 1513., a uz njega su 1520. navedeni i njegovi posjedi *Dorozlawcz* i *Camarcha* u istoj županiji. Godine 1514. Juraj je sklopio sporazum s Andrijom Budorom o međusobnoj pravnoj pomoći i diobi posjeda. Hrvatski ban P. Berislavić posvjedočio je 1517. da je Jurja izabrao Ladislav Turčić iz Koruške (Sveta Jelena Koruška kraj Križevaca) za jednoga od svojih opunomoćenika (*procurator*). Istu mu je dužnost godinu kasnije povjerio ostrogonski nadbiskup T. Bakač, u dokumentu koji je zatim Berislavić izdao 1519. u kojem je naveden kao „*magister Georgius de Gregoriancz*“. Berislavić ga je 1520. imenovao za potprabilježnika (*viceprothonotarius*) Kraljevine Slavonije, a on je tu službu obavljao i 1521. Spominje se 1520. godine u svezi s posjedima *Gerwasowcz* i *Razynycza* u Križevačkoj županiji, a 1521. darovao je kapetanu kraljevstva P. Kerecsényiju svoje dijelove posjeda *Markowcz*, *Hegen* i *Lowrenchewez* u istoj županiji. Njegova udovica Katarina prodala je 1530. godine posjed Gregorijanec. Ali Juraj je za sobom ostavio dva sina: Ambroza i Pavla.⁹² Nekako najznačajniji jest upravo Ambroz Gregurovečki (*Gregoroczy*) koji je bio literat baš kao i otac. Od 1526. godine vršio je službe podbana, zagrebačkog i egerskog biskupa te naslovnog kaločkog nadbiskupa. Od 1533. do 1558. bio je plemićki sudac u Križevačkoj županiji, dok je od 1541. u službi knezova Ivana i N. Zrinskoga, koji su ga te godine imenovali za turopoljskoga kapetana i kaštelana Lukavca. Te je godine bio i turopoljski župan. Zatim ga je 1542. godine ban N. Zrinski imenovao za svoga opunomoćenika, a oko 1546. zastupao je Zrinskoga kod kralja Ferdinanda. Hrvatski sabor izabrao je 1543. Ambroza i Ivana Korenjaka da vode neke pregovore s obitelji Frankapana Slunjskih, a između 1543.–

⁹² HR-HDA-977, fond obitelji Gregorijanec (de Gregoriancz, Gregoryanz: 1501.-1607.)

1556. Ambroz je bio poreznik (*dicator regni*) u Slavoniji, iako u toj službi nije bio osobito revan pri uplaćivanju prikupljenog novca u kraljevsku blagajnu. Vrlo vjerojatno je zastupao bana N. Zrinskoga u dugotrajnoj parnici s Turopoljcima oko vlasništva utvrde Lukavec. Među posrednicima bio je i Ambrozov brat, biskup Pavao. Parnica je završila potkraj 1553. godine, a odluku posrednika potvrdio je kralj Ferdinand. Protivničke stranke sastale su se u Ambrozovoj kuriji u Brezovici gdje je Zrinski potpisao dokument o vraćanju utvrde turopoljskoj općini. Predaju grada obavio je upravo Ambroz kao prefekt dobara i posebni službenik Zrinskoga.⁹³ Posjede je stjecao i drugdje, u mjestima: Buševac, Zelina Sveti Nikola (Donja Zelina), Petrovec, Mrazovec, Babča, Otok, Lučelnica, Mali Obrež, Buzin i Odra u Zagrebačkoj županiji te Sveti Petar (*Gepew Sz. Peter*) u Križevačkoj županiji. Godine 1558. Ambroz je izabran za podbana i župana Križevačke i Zagrebačke županije, a obavljao je i dužnost poreznika (*exactor*). Iako je na sjednici Hrvatskog sabora bio smijenjen s položaja podbana, uskoro (1566.) mu je povjerena dužnost glavnog opskrbnika vojske u Slavoniji (*supremus praefectus exactiois victualium*), a on je opet položaj zlorabio u svoju korist. Posljednji se put spominje 6. 2. 1572., kada Ugarska dvorska komora traži od njega obračun za kraljevski porez ubran 1550., 1552. i 1556. godine.⁹⁴ Umro je u travnju iste godine, a oporučno je imetak ostavio drugoj ženi i sinovima Stjepanu, Baltazaru i Juraju (tekst oporuke objavio je I. Bojničić). Stjepan je obnašao dužnost podbana, dobio je i naslov baruna, te je imao dva sina, Pavla i Nikolu, za kojih su se posjedi Gregorijanečkih znatno smanjili, pa je obitelj izumrla u muškoj lozi Nikolovom smrću početkom 17. stoljeća.⁹⁵

Grb

Obiteljski grb nalazi se u zbirci Lj. Gaja u Nacionalnoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu,⁹⁶ dok se otisak pečata iz 1615. godine, u kojem je također vidljiv grb, nalazi u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, isto kao i u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije. U poluokruglom štitu kojem je unutrašnjost crvene boje, nalazi se crna ptica (gavran) kako stoji na grančici, a kroz vrat joj prolazi strijela. U gornjem (heraldički) desnom kutu simbol je zvijezde, dok je u gornjem (heraldički) lijevom kutu simbol polumjeseca. Na

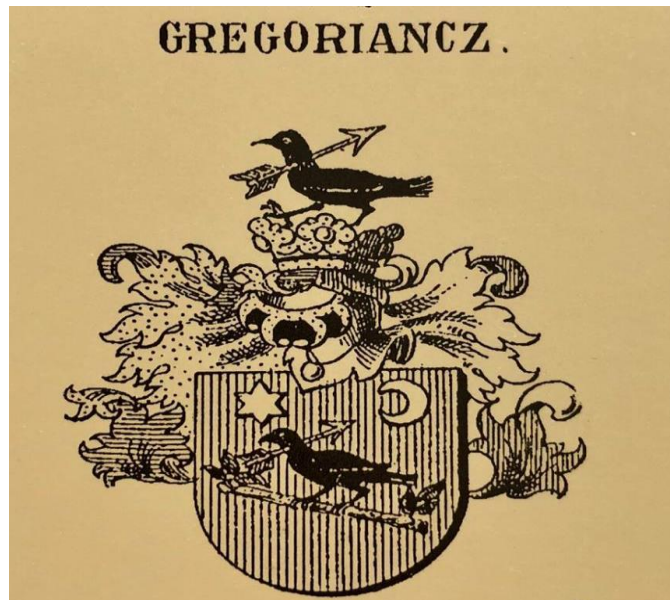
⁹³ Hrvatska enciklopedija, s.v. Gregorijanec, Ambroz

⁹⁴ Tatjana Radauš, „Gregorijanečki“, *Hrvatski biografski leksikon*, (ur. T. Macan), sv. V, 2002.

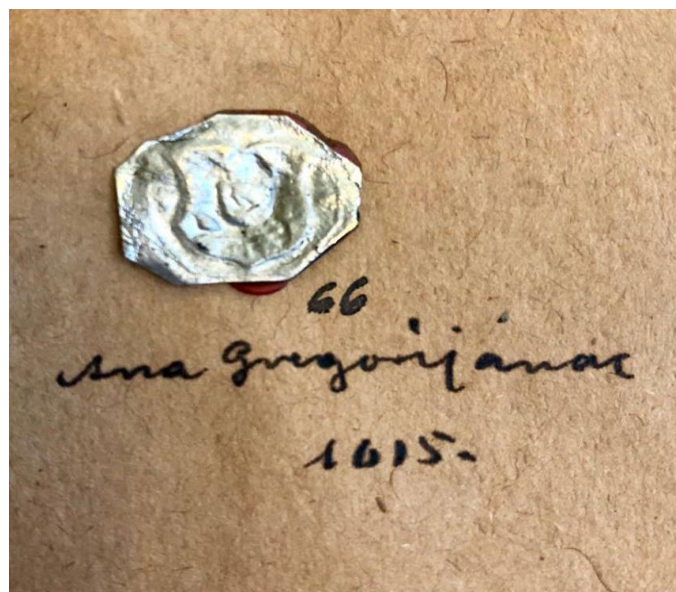
⁹⁵ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 56.

⁹⁶ Isto 56.

štitu se nalaze zlatna kaciga i zlatna kruna na kojoj stoji crni gavran sa strijelom probodenim vratom. Grb još sačinjava plašt koji je s desne heraldičke strane zlatno-plave, a s lijeve srebrno-crvene boje.

Slika 26. Grb obitelji *Gregorjancz*⁹⁷

Slika 27. Otisak pečata Ane Gregorjancz iz 1615. godine⁹⁸

⁹⁷ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 41.

⁹⁸ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.13. Obitelj Grlović

Gerlovich de Gerlocz još je jedna u nizu od starijih plemićkih porodica Križevačke županije. Prezime *Grlović* navodi se još i kao *Gerloci* ili *Grličić*. Darovnica na posjed Gerlocz (Visoko) u Križevačkoj županiji, u blizini Gornje Rijeke i Kalnika, dana je 15. ožujka 1600. godine plemićima Matiji, Luki, Juraju i Ivanu Grlović.⁹⁹ U jednom dijelu potvrđnice prava kalničkih plemenitaša iz 1614. godine navodi se plemeniti *Juraj Gerlovich iz Gerlocza* te odlični i plemeniti *Luka Gerlovich od Gerlocza*.¹⁰⁰ Iz kasnijeg razdoblja, oko 1800., u Križevcima je djelovao odvjetnik Grlović, kojem je sin Milan Grlović bio poznati križevački pisac i novinar.¹⁰¹

Grb

Otisak pečata u kojem je grb ove obitelji čuva se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu,¹⁰² dok je nacrtan u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije. Spomenuti grb sadrži štit u kojem je dvorepi lav koji stoji na brijegu i u jednoj podignutoj šapi drži sablju. Oko štita nalazi se plašt, a na štitu stoji kaciga s krunom na kojoj je opet identičan lik lava kao i u štitu.

⁹⁹ Duišin, *Zbornik plemstva...*, 1938, 299.

¹⁰⁰ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 80-81.

¹⁰¹ Ćiril Petešić, „Grlović“, *Hrvatski biografski leksikon*, (ur. T. Macan) sv. V, 2002.

¹⁰² Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 52.

Slika 28. Grb obitelji Gerlovich de Gerlocz¹⁰³

Slika 29. Otisak pečata pl. Gerloczyja¹⁰⁴

Slika 30. Otisak pečata Milana Grlovića de Gorloci¹⁰⁵

¹⁰³ Slika preuzeta iz Bojničić, tab. 38.

¹⁰⁴ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

¹⁰⁵ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.14. Obitelj Gudić

Gudići su u popisu plemića Križevačke županije tek od 1841. godine, a upisani su kao plemići Dijankovca i Erdovca. Iako se kod Duišina još navodi da su staro plemstvo Križevačke županije, Atlagić tvrdi isto te nadopunjuje kako je Ivan Gudić 20. 10. 1829. svoje plemstvo iskazao u Virovitičkoj županiji svjedodžbom Križevačke županije od 3. 8. 1829. godine, a Ivan Krstitelj Gudić 25. 8. 1842. godine.¹⁰⁶ Starijih podataka ne nalazimo, osim jedne rečenice u članku o plemenitim obiteljima s područja Svete (Helene) Jelene Koruške. Ondje se u kontekstu plemenite obitelji Šatvar s tog područja spominju i plemeniti Gudići koji su u rodu s njima. Preciznije, članak nam daje prikaz transkripcije povelje Ferdinanda II. iz 1630. godine, gdje se spominje Mirko Gudić s posjedima u Dijankovcu, Erdovcu, Gregurovcu i dr.¹⁰⁷ Iz otiska pečata koji je vidljiv u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, možemo samo zaključiti da je postojao i neki S. Gudić (1742.), jer nam upravo opis tog otiska, kojeg prilažemo u nastavku, daje naslutiti.

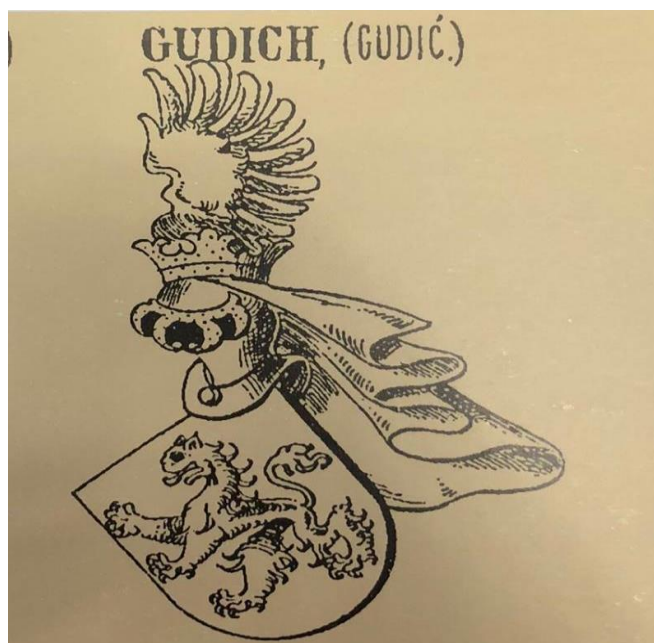
Grb

Grb Gudića iz 1742. godine nalazi se u Zbirci otisaka pečata u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.¹⁰⁸ U poluokruglom, nakošenom srebrnom štitu nalazi se simbol lava koji korača dok je iznad štita kaciga sa zlatnom krunom ispod koje se spušta plašt, a iznad koje izlazi jedno krilo.

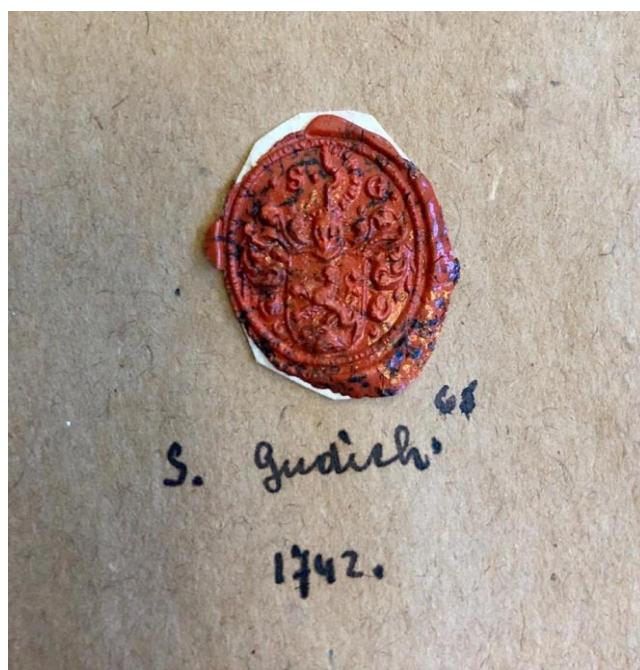
¹⁰⁶ Marko Atlagić, *Grbovi plemstva u Slavoniji 1700-1918* (Čakovec: Zrinski, 1982), 41.

¹⁰⁷ Josip Buturac, „Plemićka obitelj Šatvar u Heleni kod Križevaca“. *Muzejski vjesnik* (14) (1991): 62.

¹⁰⁸ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 57.

Slika 31. Grb obitelji *Gudich*¹⁰⁹

Slika 32. Otisak pečata S. Gudića iz 1742. godine¹¹⁰

¹⁰⁹ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 42.

¹¹⁰ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.15. Obitelj Hadrović

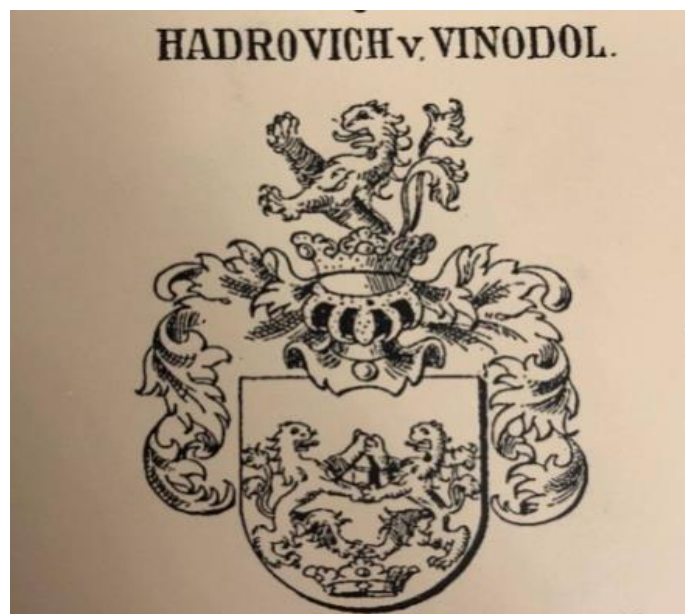
Za prezime Hadrović (*Hadrovich v. Vinodol*) saznajemo iz potvrdnice prava kralja Ferdinanda III. kalničkim plemenitašima 1646. godine, u kojoj ih navodi kao vjerne plemenitaše koji žive na svojim posjedima u Križevačkoj županiji. Među svim tim plemenitašima u potvrdnici ističe se Hadrović Matija iz Gornje i Donje Visoke.¹¹¹ Nešto kasnije spominje se Gašpar Hadrović, čiji se inicijali nalaze na grbu iz 1710. godine u zbirci pečata E. Laszowskog u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.¹¹² Zanimljivo je da je prezime Hadrović jedno od češćih na današnjem području Križevaca, a u istraživanju ovog prezimena, na groblju u spomenutom mjestu Visoko, pronađena je spomen ploča župnika Gabre pl. Hadrovića (1820.-1908.), upravo na spomen ovom plemenitom prezimenu.

Grb

U poluokruglom štitu nalaze se dva dvorepa lava s izraženim jezicima, u položaju kao da napadaju jedan drugog, dok im stražnje šape dodiruju krunu koja se nalazi u dnu štita. Od nakita ovaj grb sadrži zlatnu kacigu sa zlatnom krunom na kojoj stoji dvorepi lav, opet s izraženim jezikom, ali i pandžama. Oko štita prostire se plašt.

¹¹¹ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 39.

¹¹² Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 59.

Slika 33. Grb obitelji *Hadrovich v. Vinodol*¹¹³

Slika 34. Otisak pečata Gašpara Hadrovića iz 1710. godine¹¹⁴

¹¹³ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 43.

¹¹⁴ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.16. Obitelj Kamenjan

Za prezime *Kamenyan*, slično kao i kod prethodnog *Hadrovich*, također saznajemo iz potvrđnice prava kralja Ferdinanda III. kalničkim plemenitašima, u kojoj ih je 1646. godine naveo. Naime, Nikola Kamenjan iz Donje i Gornje Visoke bio je jedan od plemenitaša koji je odnio kralju i caru Ferdinandu III. u Požun četiri isprave, a za koju su potom oni od cara dobili potvrdu traženih prava.¹¹⁵ Nakon Nikole, saznajemo za Franca Kamenjana koji je oko 1727. godine bio pukovnik i zapovjednik tvrđave Zrin.¹¹⁶ Ovo prezime danas u Križevačkom kraju nije rijetkost, osim što se više ne piše u izvornom obliku (*Kamenyan*) već Kamenjak, ali povezanost je očita.

Grb

Danas se grb ove obitelji iz 1752. godine nalazi na pečatu u Nacionalnoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu,¹¹⁷ ali i u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije u Hrvatskom državnom arhivu. Grb se sastoji od štita u kojem je savijena ruka u čijoj se šaci nalazi sablja, te na kojoj je natakuta turska glava iz koje kaplje krv. Od ostalih dijelova, ovaj grb sadrži plašt, zlatnu kacigu i zlatnu krunu iz koje se šire (orlova) krila, a između kojih stoji zvijezda sa šest krakova.

¹¹⁵ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 39.

¹¹⁶ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 82.

¹¹⁷ Isto, 82.

Slika 35. Grb obitelji *Kamenyan*¹¹⁸

Slika 36. Skica grba obitelji *Kamenjan*¹¹⁹

¹¹⁸ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 58.

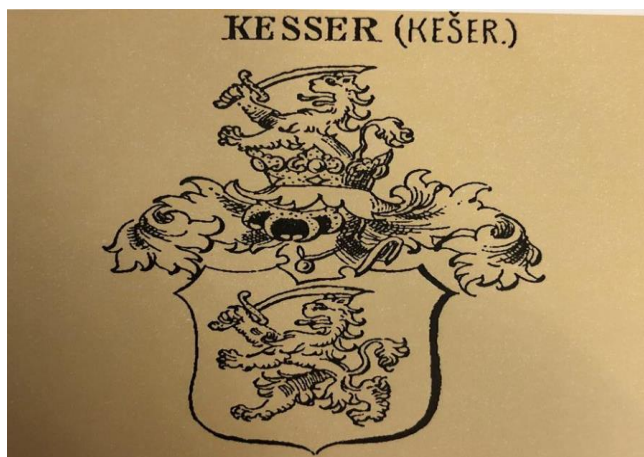
¹¹⁹ Osobno uslikano u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije u HDA, HR-HDA-887

3.17. Obitelj Kešer

Obitelj *Kesser* potječe iz Križevaca gdje je Ivan Kešer (*Johannis Kesser*) bio sudac.¹²⁰ Isti taj Ivan spominje se 1613. godine kada palatin grof Juraj Thurzo de Bethlenffalva izdaje potvrđnicu plemstva te poimence navodi kalničke plemenitaše. Među njima se spominje upravo i Ivan. Nakon njega saznajemo i za Luku Kešera (*Lucae Kesser*) kojem je pak 1646. godine Ferdinand III. dao potvrdu prava plemstva.¹²¹ Kešeri su popisani i kao stanovnici u Drogovcu još 1598., te u Nemčevcu 1720. godine.¹²² Važno je spomenuti kako je prezime Kešer i danas često na križevačkom-kalničkom području.

Grb

Pečat iz 1690. godine na kojem je vidljiv grb obitelji *Kesser* nalazi se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu;¹²³ međutim, njegovo stanje je iznimno loše. Grb se sastoji od štita u kojem se nalazi lav sa sabljom u šapi. Isti takav prikaz lava koji je veoma izražajan nalazi se na vrhu zlatne krune koja stoji na kacigi zlatne boje, iza koje se prostire plašt.

Slika 37. Grb obitelji *Kesser*¹²⁴

¹²⁰ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 87.

¹²¹ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 31-39.

¹²² Buturac, *Povijest Gornje Rijeke*, 1979, 91-97.

¹²³ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 87.

¹²⁴ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 62.

3.18. Obitelj Koritić

Obitelj Koritić potječe iz Križevačke županije. Plemićki pridjevnik Mrazovečki (*Koritich de Mrazovecz*) dobili su po svom posjedu Mrazovcu. Osim tog posjeda, Koritići su se vezali uz selo Popovec, a kasnije su stekli posjede u Pokasinu, Festincu i Repincu, naseljima nedaleko od Križevaca. Obitelj je pripadala nizu tzv. kalničkih plemenitaša koji su živjeli na obroncima planine Kalnik, ispod utvrda Veliki i Mali Kalnik. Obitelj Koritić se prvi put spominje 1613. godine u potvrdnici prava kalničkih plemenitaša, knjizi koja sadrži najstarije isprave i privilegije kalničkog plemstva. Tada, naime, palatin grof Juraj Thurzo de Bethlenffalva izdaje potvrdnicu plemstva te poimence navodi kalničke plemenitaše. Među njima se spominje i Juraj Koritić iz Mrazovca. Uvođenje u posjed svakog pojedinog plemenitaša izvršio je Čazmanski kaptol tijekom 1614. godine. Juraj Koritić iz Mrazovca uveden je u posjed dokumentom od 20. veljače 1614. godine. Plemstvo obitelji ponovno je potvrđeno 1646. godine u ispravi kralja Ferdinanda III., koja opetuje potvrdu prava kalničkih plemenitaša podijeljenih 1613. godine. Molbu za potvrdu plemstva, u kojoj je ukratko iznio prošlost svoje obitelji, zatražio je godine 1830. carski i kraljevski natporučnik Ljudevit Koritić. Njegova je molba potvrđena 30. studenog 1833. godine.¹²⁵ Obiteljsko stablo može se pratiti od, imenom, nepoznatog člana (*Anonymus Koritich de Mrazovecz*) koji je rođen oko 1570. godine na obiteljskom posjedu u Popovcu, u Križevačkoj županiji. Sa ženom Dorotejom, rođenom Beljan Sever Popovečki (*Szever de Popovecz*), imao je dvoje djece. Sin Juraj, rođen oko 1601. u Popovcu, a oženjen Anom pl. Višak (*Vissak*), spominje se 1646. kao seoski sudac (*judex villicus*). Od drugog sina Martina, rođenog 1610. godine također u Popovcu, i njegove žene Margarete rođene pl. Horvat, potječu sljedeći članovi obitelji, svi rođeni u Popovcu: sinovi Pavao (1666.), Juraj (umro 1758.), Luka, kći Jelena te blizanci Agata (1661.) i Pavao (1661.-1743.). Pavao i njegova žena Magdalena Sakač od Vojnovca i Kapolne (*Szakach de Vojnovecz et Kapolna*) nastavljaju lozu djecom: Barbarom (rođena 1695. u Popovcu), Jelenom (rođenom 1697. u Popovcu), Katarinom (1699. u Popovcu), Matijom i Lukom (1691. i 1751.). Luka i njegova žena Margareta Sakač od Vojnovca i Kapolne (*Szakach de Vojnovecz et Kapolna*) imali su jedanaestero djece, a daljnju lozu pratimo s njihovim sinom Petrom (1722.-1792.). Petar, veliki sudac križevački i prisjednik Županijskog sudbenog stola, oženio se u veljači 1749. godine Barbarom Novak. Iz njihovog braka rodoslovlje bilježi tri istaknuta člana: Stjepana (1753.-1809.), Franju Ksavera (1771.-

¹²⁵ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 34.

1846.) i Mirka (1766.-1832.). Stjepana, oženjenog Jozefom Senny de Szent-Illona, zaključci Hrvatskog sabora spominju u sljedećim funkcijama: u razdoblju od 1791. do 1805. kao prisjednika Banskog stola, od 1796. do 1808. godine kao podžupana Križevačke županije, te od 1805. do 1808. godine kao kraljevskog savjetnika.¹²⁶

Grb

Cjelokupnu građu obiteljskog arhiva sabrao je, uredio i predao Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu Gustav Koritić. Građa obuhvaća vremenski raspon od 1646. do 1936. godine, a sačuvani su i otisci pečata u Zbirci pečata. Dijelovi pisane ostavštine čuvaju se u Nacionalnoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, dok su originalni dokumenti na kojima je vidljiv grb ove obitelji u njihovom vlasništvu.¹²⁷ Ipak, kod Bojničića je prikaz grba ove plemenite obitelji, gdje uviđamo okrugli štit u kojem okomite linije daju zaključiti da je ispunjen crvenom bojom. U štitu se nalazi na pola savijena ruka sa sabljom, a na štitu stoji kaciga iza koje se prostire plašt. Na kacigi je zlatna kruna na kojoj zatim stoji ptica (golub) s grančicom u kljunu. Iz otiska pečata ove obitelji možemo vidjeti malu razliku. Naime, štit je poluokrugli, te se u gornjem desnom kutu njegovog crvenog polja nalaze polumjesec i dvije zvijezde, dok se u donjem lijevom kutu nalazi ruka sa sabljom u dlanu. Štit je u koso razdijeljen valovitim rezom. Na štitu se nalaze kaciga i kruna iza koje se šire krila, a između kojih je ruka u čijem se dlanu nalazi sablja s nabodenom turskom glavom. Oko štita prostire se crveno-crni plašt.

Slika 38. Grb obitelji *Koritić alias Koretić de Mrazovec*¹²⁸

¹²⁶ Maja Katušić, „Prilog poznavanju obitelji Koritić de Mrazovec“. *Cris* 7 (1) (2005): 60-64.

¹²⁷ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 93.

¹²⁸ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 66.

Slika 39. Otisak pečata obitelji Koritić de Mrazovec¹²⁹

Slika 40. Otisak pečata Stef. Koritića iz 1796. godine¹³⁰

¹²⁹ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

¹³⁰ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.19. Obitelj Kuzmić

Kuzmich prezime i obitelj porijeklom su iz Križevačke županije. U potvrdnici prava kalničkih plemenitaša iz 1613. godine (knjizi koja sadrži najstarije isprave i privilegije kalničkog plemstva), prvi put se spominje obitelj Kuzmić. Tada palatin grof Juraj Thurzo de Bethlenffalva izdaje potvrdnicu plemstva i poimence navodi kalničke plemenitaše, a među njima se spominju *Antonii et Matthiae Kuzmich*. Isti se spominju i godinu kasnije kao odlični i plemeniti *Antonium et Matthiam Kuzmich* (Antonio i Matija Kuzmić).¹³¹

Godine 1654. spominje se *Toma Kuzmich* kao sudionik, a zatim i vođa bune protiv Zagrebačkog kaptola kojeg je Gašpar Orehovački, zapovjednik banske vojske iz Orehovca u Križevačkoj županiji, dao uhititi i usmrtili.¹³²

Grb

Pismo plemstva podijeljeno 1660. godine Luki Kuzmiću čuva se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.¹³³ Ujedno, u Zbirci otisaka pečata pronalazimo grb ove obitelji. Grb Kuzmića sastoji se od štita u kojem se nalazi lav koji je podignut na stražnje noge dok su mu prednje u zraku (kao da napada), a u jednoj mu se šapi nalazi sablja. Na vrhu štita stoji zlatna kaciga i zlatna kruna na kojoj je potom ruka u oklopu, a u dlanu joj uspravno stoji sablja. Od ostalih dijelova ovaj grb još sadrži plašt.

¹³¹ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 35 i 93.

¹³² Marina Butorac, „Kuzmić“, *Hrvatski biografski leksikon*, (ur. T. Macan), sv. V, 2002.

¹³³ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 228.

Slika 41. Grb obitelji *Kuzmich*¹³⁴

Slika 42. Otisak pečata obitelji *Kuzmić*¹³⁵

¹³⁴ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 166.

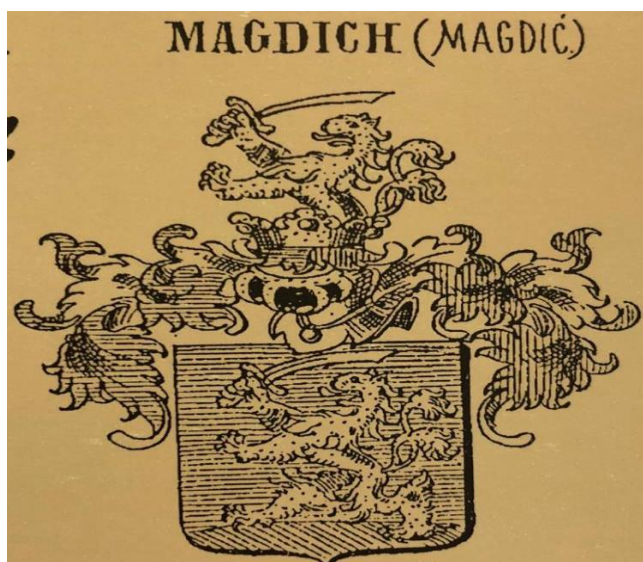
¹³⁵ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.20. Obitelj Magdić

Prezime Magdić još se navodi i kao Lisičak, a prvi takav oblik uviđamo u Ferdinandovoj potvrđnici kalničkim plemenitašima iz 1646. godine. Ondje se spominje Stjepan Lisičak ili Magdić iz Hižanovca i to u obliku; *Stephani Liszichak aliter Magdich*, što u prijevodu znači „Stjepan Lisičak inače Magdić“. On je bio jedan od plemenitaša koji je kralju i caru Ferdinandu III. odnio isprave temeljem kojih im je dokazano pravo plemstva.¹³⁶ Iz kasnijeg razdoblja, točnije 1714. godine saznajemo za Petra Magdića kojem je kralj Karlo III. u Beču potvrdio plemstvo, a ta se potvrda danas nalazi u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.¹³⁷

Grb

Grb obitelji Magdić, kao i (do sada) većina grbova plemenitih obitelji s područja Križevačke županije sadrži u četvrtastom štitu plave boje dvorepog, zlatnog lava sa sabljom u ruci. Lav je okrenut u heraldički desnu stranu, a stoji na zelenom brežuljku i u stavu kao da će napasti. Plašt koji obavija štit s desne heraldičke strane je plave, dok je s lijeve crvene boje. Od ostalih dijelova ovaj grb još sačinjava zlatna kaciga, potom zlatna kruna i opet identičan simbol zlatnog lava kao i u štitu.

Slika 43. Grb obitelji *Magdich*¹³⁸

¹³⁶ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 80.

¹³⁷ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 107.

¹³⁸ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 76.

3.21. Obitelj Makar

Makar je plemenita obitelj porijeklom iz Makarske, no svoj doprinos dali su i Križevačkoj županiji, točnije samim Križevcima gdje su imali posjede i iz tog razloga zaslužuju da ih se spomene u tom kontekstu. Naime, obitelj Nikole Makar od 1580. do 1680. godine uzdigla se od slabo plaćenih svećenika do uspješnih vojnika i posjednika.¹³⁹ Iz Makarske se ova obitelj proširila na Slavoniju. Najprije na dijelove Varaždina gdje je Toma pl. Makar obavljao dužnost kaštelana (župnika) u Varaždinskim Toplicama, Biškupcu i Varaždinu. Za sobom je ostavio dvije kćeri i sina Andriju koji je krenuo njegovim stopama. Iz Andrijinih pisama od 1605. godine saznajemo o Tatarskim provalama u Varaždinskom kraju, a iz oporuke saznajemo da je imao dvoje djece: Nikolu i Ivana. Kako Ivan nije imao svoju djecu, sve je pripalo Nikoli i njegovim nasljednicima. Nikola je završio vojnu školu, služio kao časnik u Varaždinskoj krajini, a 1644. godine postao je kapetanom u Đurđevcu. Obnašao je dužnost komadanta Križevačke županije i istaknuo se u borbama protiv Osmanlija. Nikola Makar je uz sve navedeno obnašao dužnost suca u Križevcima gdje je 1673. umro. Ženio se dva puta gdje je u prvome braku dobio kćer sa ženom koja je inače potjecala od plemenitih Bogača, a druga žena bila je udovica kada ju je Makar odlučio oženiti i s njome osnovati obitelj gdje je dobio sina Ivana Andriju. Taj sin ujedno je i njegov nasljednik, rođeni Križevčanin te isto kao i otac započinjne vojnu karijeru. Bio je zapovjednik kapetanije u Križevcima, sudjelovao je u oslobađanju Slavonije i Ugarske od osmanske vlasti od 1684. do 1699. godine. Oslobodio je Orahovicu i imenovan je komadantom Sigeta 1686. godine. Borio se i kod Pečuha koji je od Osmanlija oslobodila kraljevska vojska. Zbog svojih velikih zasluga i junaštva kralj Leopold mu je 1687. godine dodijelio ugarsko-hrvatsko barunstvo s pridjevkom *de Makarska*. Godinu kasnije Hrvatski je sabor potvrdio njegovu barunsku povelju. Kao generalmajor dobio je na dar Pleternicu i Ivankovo, a u Pečuhu i danas jedno brdo nosi ime po njemu (Makarovo brdo). Imao je mnogo posjeda u Križevačkoj županiji; Bogačevo, Kuzminec, Kapelu, Vojvodinec, Torčec (koji je u 17. stoljeću naselio plemić Bočkaj). Posjedovao je i kuću u Križevcima, a to saznajemo iz kupoprodajnog ugovora kojim je kuću želio kupiti i Ivan Zakmardi Dijankovečki. Ovdje je naveden tek jedan mali dio Makarovih posjeda koji su nakon njegove smrti bili raspodijeljeni među rodbinom. Ivan Andrija Makar za sobom je ostavio troje djece nakon kojih je loza Makar izumrla.¹⁴⁰

¹³⁹ Đuro Škvorc, „Plemićka obitelj Makar i njihovo doba“. *Cris*, 13 (1) (2011): 9.

¹⁴⁰ Tomislav Bogdanović, „Prilozi poznavanju obitelji i posjeda Nikole Makara“. *Cris*, 13 (1) (2011): 27-32.

Grb

Grb obitelji Makar veoma je slikovit, a sastoji od štita koji je razdijeljen u četiri polja te se to u heraldičkom pojmu naziva kvadridanje.¹⁴¹ U gornjem desnom polju (heraldički gledano) nalazi se crni orao raširenih krila i to je polje zlatne boje. U donjem desnom kutu (također heraldički gledano) nalaze se tri kružnice (jedna u drugoj) dok je ostatak polja u crvenoj boji. Identično tom polju jest i gornje lijevo polje, dok je donje lijevo polje identično gornjem desnom polju. Sva ta četiri polja u sredini sječe nešto manji štitić (dakle, umetnut u veliki štitić) plave boje u kojem se pak nalazi žena s djetetom. Od ostalih dijelova ovaj grb sačinjavaju tri zlatne kacige sa krunama, također zlatne boje iza kojih se prostire (s desne heraldičke strane) plavi, a s lijeve heraldičke strane crveni plašt. Iznad desne krune stoji savijena ruka u oklopu u čijem se dlanu nalazi sablja na koju je nabodena turska glava iz koje kaplje krv. Iznad lijeve krune nalazi se isto tako savijena ruka u oklopu, no u njenom dlanu nalaze se tri zastave. Nad srednjom krunom stoji dvoglavi, okrunjeni orao raširenih krila. Ovaj grb vidljiv je u Bojničiću (čiju sliku prilažemo), te u fondu grbova obitelji Hrvatske i Slavonije u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

Slika 44. Grb obitelji *Makar v. Makarszka*¹⁴²

¹⁴¹ Bartol Zmajčić, *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksikologija, riječnik heraldičkog nazivlja* (Zagreb: Golden marketing, 1971), 18.

¹⁴² Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 77.

3.22. Obitelj Mrazović

Obitelj je ovo sa područja Križevačke županije, a sjedište im je bilo podno Kalnika, preciznije, mjesto Mrazovec koje se spominje još 1598. gdje je obitelj Mrazović prvi puta zabilježena 1646. godine.¹⁴³ Obitelj Mrazović blisko je vezana uz plemićku obitelj Koritić jer oboje potječu iz istog sela koje danas, nažalost, više ne postoji.¹⁴⁴ U nekoliko povelja s početka 17. stoljeća spominje se Ivan Mrazović iz Mrazovca, a plemstvo ove obitelji je više puta potvrđeno.¹⁴⁵ Najviše informacija imamo za najpoznatijeg člana ove obitelji, a riječ je o Matiji Mrazović. Naime, on je rođen u mjestu Visoko 24. veljače 1824., a školovao se u Križevcima, Bjelovaru i Varaždinu. Radio je kao prisežnik pri Banskome stolu, a bio je i tajnik podbana Ivana Zidarića. Kasnije je postao odvjetnik u Zagrebu te je između 1879. i 1881. izabran za gradonačelnika Zagreba. Pokrenuo je časopis Pravnika, potom list Obzor, a utemeljio je i Dioničku tiskaru. Sa suprugom Barbarom imao je sina i kćer, a umro je 1896. godine.¹⁴⁶

Grb

Grb obitelji Mrazović (*Mrazović de Mrazovec*) čuva se na jednoj potvrdi u Sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu,¹⁴⁷ a identičan je grbu obitelji Koritić čiju smo povezanost već prethodno objasnili. Ista situacija je i sa otiskom pečata gdje uviđamo sitne razlike. Dakle, grb se sastoji od okruglog štita u kojem okomite linije daju zaključiti da je ispunjen crvenom bojom. U štitu se nalazi savijena ruka sa sabljom, na štitu stoji kaciga iza koje se prostire plašt. Na zlatnoj kacigi je kruna iste boje na kojoj stoji ptica (golub) sa grančicom u kljunu. U otisku pečata situacija je malo drugačije. Ondje vidimo poluokrugli štiti gdje se u crvenom polju, u gornjem desnom kutu nalaze polumjesec i dvije zvijezde, dok se u donjem lijevom kutu nalazi konjanik na konju. Štiti je u koso razdijeljen valovitim rezom. Na štitu se nalaze kaciga i kruna iza koje se šire krila, a između kojih je ruka u čijem se dlanu nalazi sablja sa nabodenom turskom glavom. Oko štita prostire se crveno-crni plašt.

Podaci o ovoj obitelji čuvaju se u Sveučilišnoj biblioteci, dok je grb u potvrdi pohranjen u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu te u fondu grbova obitelji Hrvatske i

¹⁴³ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 96.

¹⁴⁴ Ozren Blagec, „Bela IV i kalničko plemstvo“. *Cris*, 12 (1) (2010): 239.

¹⁴⁵ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 103.

¹⁴⁶ Ozren Blagec, „Bela IV i kalničko plemstvo“. *Cris*, 12 (1) (2010): 240.

¹⁴⁷ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 126.

Slavonije. Ondje se navodi njihova povezanost s Koritićima, ali i plemenitost još od 1250. godine.¹⁴⁸

Slika 45. Grb obitelji Mrazović de Mrazovec et Brestovica¹⁴⁹

Slika 46. Otisak pečata Matije Mrazović¹⁵⁰

¹⁴⁸ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 126.

¹⁴⁹ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 91.

¹⁵⁰ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.23. Obitelj Nemčić

Najstariji podatak o obitelji Nemčić spominje se u povelji Ludovika II. kalničkim plemenitašima 1526. godine. Tamo se navodi Matija Nemčić iz Gostovinca gdje je ondje obitavao i imao svoj posjed. Obitelj Nemčić po posjedu Gostovinec poslije će i nositi svoj obiteljski pridjev.¹⁵¹ Ova obitelj također se zvala i Nemeč, a osim Matije pronalazimo podatke o još nekim članovima ove plemenite obitelji. U popisu plemića iz 1613. nailazimo na Mihaela Nemca iz Finčevca, Vince i Brestovice. Na kraju 18. stoljeća Franjo Nemčić (*Franjo Max Nemečz seu Nemchich de Gostovincz et Brestovicza*) zamjenik je plemićkoga suca Križevačke županije, a Luka Nemčić bio je 1813. bilježnik i plemićki sudac Križevačke županije 1825. Poznati su još i Zdravko Nemčić (1838.-1863.), tajnik i biograf biskupa Mirka Ožegovića, ali i Antun Nemčić (1813.-1849.), pristav Križevačke županije te počasni sudac u Moslavini.¹⁵²

Grb

Nemchich grb vidljiv je na brojnim dokumentima pohranjenim u fond Križevačke županije u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, a navodi ih se kao jedno od najstarijih plemstva podno Kalnika.¹⁵³ Grb se sastoji od poluokruglog štita podijeljenog u tri polja. U heraldički gledano desnom dijelu nalazi se dio zidine (ciglene stjenke), u lijevom dijelu je lav sa sabljom u šapi, a u trećem, donjem i najvećem polju nalazi se savijena ruka u oklopu sa sabljom u šaci. Na štitu je zlatna kaciga i zlatna kruna iz kojih se širi plašt, a na vrhu krune prikazana je identična ruka sa sabljom kao i u štitu.

¹⁵¹ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 28.

¹⁵² Ozren Blagec, „Bela IV i kalničko plemstvo“. *Cris* 12 (1) (2010): 241.

¹⁵³ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 129.

Slika 47. Grb obitelji *Nemchich*¹⁵⁴

Slika 48. Potpis Nemčića i otisak njegovog pečata na jednom dokumentu u HDA¹⁵⁵

¹⁵⁴ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 93.

¹⁵⁵ Osobno uslikano u fondu Križevačke županije u HDA, HR-HDA-28

3.24. Obitelj Orahoci

Veoma značajan plemićki rod je upravo obitelj *Orahoczy*, *Orehoczy* ili Orehovečki, Orehovački iz Križevačke županije gdje je imala posjede Orehovec, Gušćerovec, Gregurovec i druge. Od 1598. do 1730. godine navodi ih se kao vlasnicima Gospoštije Gornja Rijeka.¹⁵⁶ Ovo je naime, jedini rod iz Križevačkog kraja koji nije završio svoj povijesni put. Dapače, i danas cvate u mnogobrojnim potomcima. Za prvog člana ove obitelji zna se od svećenika po imenu Dionizije od Orehovca – Svetog Petra iz oko 1391. godine. Naime, to nije bio jedini Orehovečki iz crkvenih krugova, jer nakon njega djelovalo je njih podosta u duhovnim zvanjima, pa se često može naići kako ih se oslovljava kao jednu plemenitu lozu crkvenog okruga. Sama pojava prezimena *Orehoczy* javlja se od prvog poznatog člana roda - Pavla, poslije 1428. godine. Zatim se, 1519. godine spominju *Baltazar*, *Melkior*, *Gašpar* i *Juraj Orehoci od Orehovca*. Vrlo brzo, u istom koljenu roda uviđamo i *Petra Orehoczya*, a zatim i sina Gašpara - *Franju Orehoczy* rođenog u drugoj polovici 16. stoljeća.¹⁵⁷ Franjo je ženio Margaretu (kćer Ivana Alapića) te je preko njezinih sestara obitelj došla u rodbinske veze s Draškovićima i Erdodyma. Ujedno, obitelj Orehovečki tom je ženidbom stekla dio posjeda obitelji Alapić (izumrle 1585.).¹⁵⁸ Franji je Hrvatski sabor povjeravao različite odgovorne dužnosti, pa je 1607. za banove odsutnosti čak upravljao Kraljevstvom i Banskom krajinom. Godine 1610. vodio je kazneni pohod protiv Brezovice pod Kalnikom čije je stanovnike izbatinao i izranjavao te im zabranio ulazak u crkvu, a zbog svega toga njega i suposjednike Kalnika ukorio je sam kralj Matija. Loza ove obitelji nastavlja se Ladislavom koji je bio podžupan Križevačke i Zagrebačke županije, a u kojoj ga je časti naslijedio sin Juraj do 1672. Idući član ove plemićke obitelji bio je Gašpar, također na visokoj poziciji. On je nosio titulu podbana i velikog župana Križevačke i Zagrebačke županije, a oko 1663. je primljen u red magnata. Njegov pak sin, Baltazar, bio je od 1670. do 1680. upravitelj Varaždinskog generalata, dok je drugi njegov sin Stjepan, dobio od cara Leopolda i grofovski naslov. Sa Stjepanovim sinom Stanislavom, 1727. godine ova loza obitelji je izumrla, ali ostale su još uvijek aktivne.¹⁵⁹ Tako prezime Orehovački i dan danas postoji, štoviše, veoma je često na području Križevačke županije.

¹⁵⁶ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 86.

¹⁵⁷ Pavao Maček, *Rod Orehovečkih od Svetog Petra Orehovca* (Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“, 2008), 23-26. Autor ovdje podrobnije opisuje rodoslovnu raspravu ovog roda.

¹⁵⁸ Vlasta Brajković, *Grbovi, grbovnice, rodoslovlja* (Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 1995), 92-93.

¹⁵⁹ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 134.

Grb

Grb obitelji *Orehoczy* sastoji se od četvrtastog srebrnog štita gdje su na zelenom brijegu dva zlatna, dvorepa lava koji obim prednjim te desnim stražnjim šapama drže srebrni stup. Od nakita se tu nalazi kaciga s krunom iz koje raste zlatni grif koji u lijevoj pandži drži balčak, a u desnoj oštricu sablje. Plašt je zlatno-srebrn. Stoji još i natpis: ...V. BAN, LAZAR OREHOCZY. 1670.-1680. Grb se (osim u Bojničiću) nalazi u zbirci grbovnica,¹⁶⁰ fondu obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije te u zbirci pečata (E. Laszowski) u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Emil Laszowski se pozabavio ovom lozom Orehovečkih, pa tako danas imamo uvid u rodoslovlje obitelji, a kojeg je obradio i detaljno opisao Pavao Maček u svojoj rodoslovnoj raspravi o rodu Orehovačkih. Osim toga, na nadgrobnoj ploči zagrebačkog kanonika Juraja Orehovačkog koja je nađena na podu prilikom obnove zagrebačke prvostolnice, također je nađen grb *Orehoczy*.¹⁶¹

Slika 49. Grb Lazara Orehoczy (1670-1680.)¹⁶²

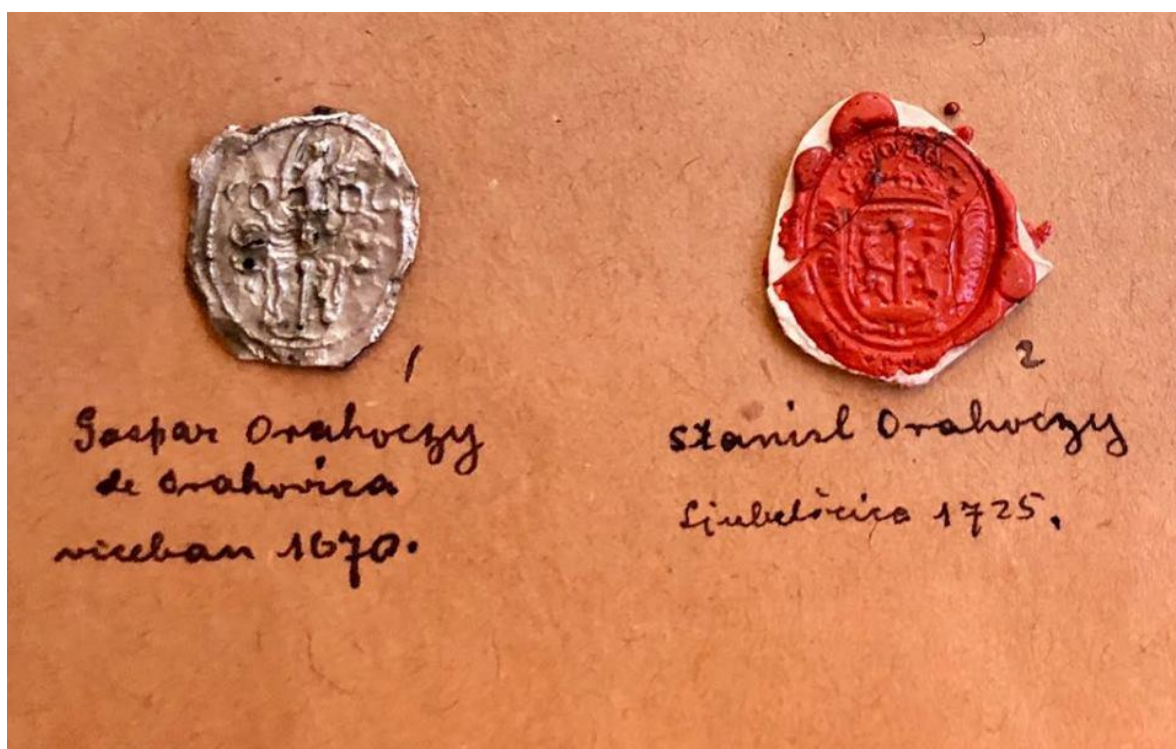
¹⁶⁰ HR-HDA-885, zbirka grbovnica (Orahoci de Orahovica)

¹⁶¹ Pavao Maček, *Rod Orehovečkih od Svetog Petra Orehovca* (Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“, 2008), 27, 38-39.

¹⁶² Slika preuzeta iz Brajković, 1995, 74.

Slika 50. Grb obitelji *Orahoci*¹⁶³

Slika 51. Otisci pečata Gašpara i Stanislava Orahoczya¹⁶⁴

¹⁶³ Osobno uslikano u zbirci grbovnica u HDA, HR-HDA-885

¹⁶⁴ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.25. Obitelj Ožegović

Još jedna od najvažnijih u nizu obitelji kalničkog plemstva jest upravo obitelj Ožegović. *Oseg de Barlabasovecz*, drugim riječima Ožeg Barlabaševečki zbog sela Barlabaševac koje se zapravo izvorno najvjerojatnije zvalo Gostovinec, a nalazilo se nedaleko od Gornje Rijeka. Među prvim članovima ove obitelji navode se vojvoda Andrija Ožeg Barlabašavečki (1496. i 1526.), potom Nikola Ožegović koji je branio Gvozdansko 1578. te Ivan Ožegovć 1670. godine.¹⁶⁵ Negdje oko 1646. i 1700. godine Ožegovići sele u Dropkovec i Vinarec gdje su zatim rođeni mnogi članovi ove obitelji.¹⁶⁶ O lozi Ožegovića piše i Maček u svojoj rodoslovnoj raspravi o rodu Orehovečkih gdje navodi Ožegoviće. Naime, piše kako su te dvije obitelji bile u međusobnim bračnim vezama, ali i o djedovini Ožegovića u Vinarcu.¹⁶⁷ Prvi među njima (u Vinarcu) bio je Juraj, doktor teologije i župnik u Gradecu (mjesto iza Križevaca). Spominje se zatim Pavao Ožegović koji je nosio titulu plemićkog suca i podžupana Križevačke županije 1753. godine. Važno je spomenuti i Stjepana, Mirka i Metela Ožegović koji su bili kao i njihovi prethodnici na visokim pozicijama i od veoma važnog značaja za Križevačku županiju.¹⁶⁸

Grb

Plemstvo ove obitelji odobrio je Ferdinand III. 1646. godine. Grb se može vidjeti u fondu obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije, zatim na otisku pečata Juraja Ožegovića iz 1769. godine u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, dok je diploma Metela Ožegovića iz 1858. godine sačuvana u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu.¹⁶⁹ Grb se sastoji se od štita koji je u unutrašnjosti razdijeljen dvostruko koso u jednom smjeru. U ostatku štita lik je dvorepog lava koji korača i u jednoj šapi drži sablju. Na vrhu štita zlatna je kaciga s krunom iza kojih se prostire plašt.

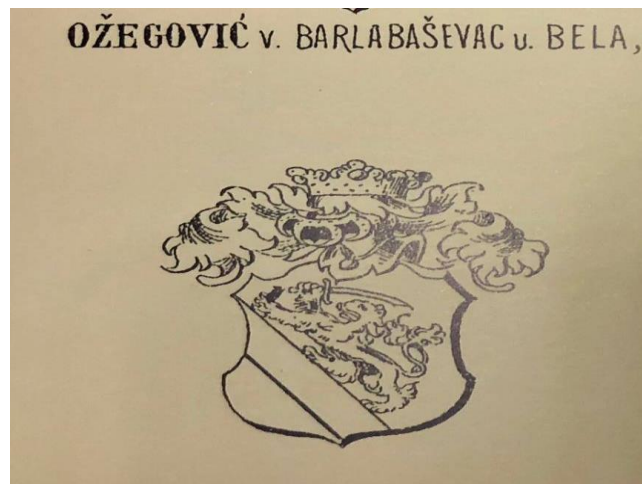
¹⁶⁵ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 137.

¹⁶⁶ Buturac, *Povijest Gornje Rijeka i okolice*, 1979, 91.

¹⁶⁷ Pavao Maček, *Rod Orehovečkih od Svetog Petra Orehovca* (Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“, 2008), 350.

¹⁶⁸ Ozren Blagec, „Bela IV i kalničko plemstvo“. *Cris* 12 (1) (2010): 238.

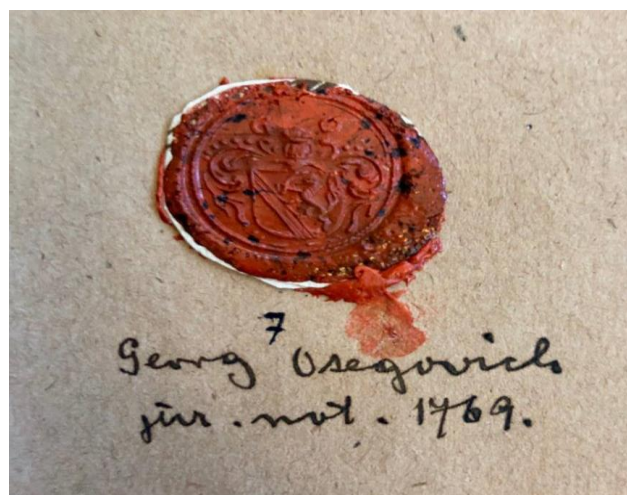
¹⁶⁹ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 137.

Slika 52. Grb obitelji Ožegović v. Barlabaševac u. Bela¹⁷⁰

Slika 53. Otisak pečata obitelji Ožegović iz Barlabaševca¹⁷¹

Slika 54. Otisak pečata Juraja Ožegović iz 1769. godine¹⁷²

¹⁷⁰ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 90.

¹⁷¹ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

¹⁷² Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.26. Obitelj Pisačić

Ova obitelj vezana je uz posjed Hižanovec pa se iz tog razloga često navode *Piszachich de Hižanovec*. Pisačići su još 1563. dobili donaciju za taj posjed, a plemstvo im je podijelio Ferdinand II. u Beču, 27. rujna 1628. godine.¹⁷³ Plemstvo je dano Petru Pisačiću i njegovoj braći Matiji i Stjepanu, zatim i stricu Stjepanu te Jurju kojima je 1628. godine dodijeljena grbovnica. Petar Pisačić bio je na početku 17. stoljeća plemićki sudac Križevačke županije, a kao takav se spominje i njegov brat Matija.¹⁷⁴ Kao plemićki sudac prethodno spomenute županije sredinom 18. stoljeća spominje se još jedan Matija Pisačić, ali u istom tom razdoblju nalazimo još trojicu Pisačića kao zamjenike plemićkih sudaca Zagrebačke županije. Riječ je o Gašparu, Jurju i Nikoli Pisačić. Na početku 17. stoljeća jedna se grana ove obitelji seli u Hrvatsko Zagorje gdje 1601. godine dobiva jedan posjed po imenu Židovnjak kod Bedekovčine. Nakon toga dobiva posjede Batina i Orehova Gorica. Važno je spomenuti kako većina važnih članova obitelji potječe upravo iz prve grane Pisačićevih, što se kasnije vidi u dva člana te obitelji. Tako je Miroslav Pisačić Hižanovečki (oko 1800.) godine bio vršitelj dužnosti župana Varaždinske županije, a njegov sin August bio je austrougarski general bojnik. Ona druga (zagorska) loza potječe od Tome Pisačića Hižanovečkog koji je bio veliki sudac donjozagorskoga kraja 1845. godine, a čiji su kasniji nasljednici također obnašali funkcije visokih položaja u zagorskom kraju.¹⁷⁵

Grb

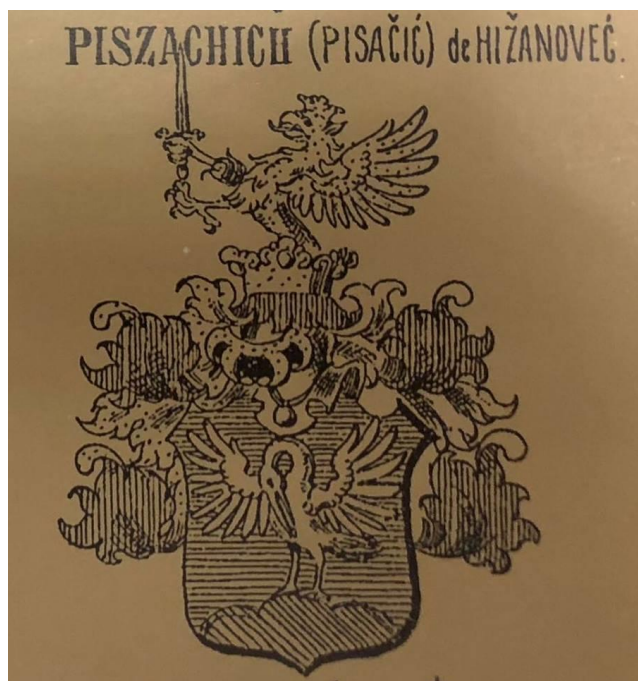
Grb se nalazi u Zbirci otisaka pečata te u fond obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, a objavljen je i u Bojničiću.¹⁷⁶ U plavom štitu na zelenom trobrijegu bijela roda razdire svoja krvava prsa dok iznad štita stoji kaciga sa zlatnom krunom iz koje raste zlatni okrunjeni grif (orolav) a u desnici mu se nalazi uspravni mač. Plašt je s desne strane crveno-zlatni, a s lijeve crveno-srebrn.

¹⁷³ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 38.

¹⁷⁴ Ozren Blagec, „Bela IV i kalničko plemstvo.“ *Cris* 12 (1) (2010): 242.

¹⁷⁵ Isto 242.

¹⁷⁶ Marko Atlagić, *Grbovi plemstva u Slavoniji 1700.-1918.* (Čakovec: Zrinski, 1982), 53.

Slika 55. Grb obitelji *Pisachich de Hižanovec*¹⁷⁷

Slika 56. Otisci pečata obitelji *Pisačić de Hižanovec*¹⁷⁸

¹⁷⁷ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 106.

¹⁷⁸ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.27. Obitelj Pomper

Za porijeklo prezimena Pomper ne zna se detaljno, ali pretpostavlja se da je dobilo po selu Pomperovac koje je bilo u vlasništvu obitelji Pomper. Postojbina ovoj obitelji je u području oko planine Kalnik i grada-utvrde Veliki Kalnik. Točnije, u mjestu Visoko na jugozapadnom podnožju planine te u mjestu Dropkovec gdje su zabilježeni oko 1720. godine.¹⁷⁹ I grad i utvrda Veliki Kalnik bio je u to prvo doba u vlasništvu kralja Bele IV., koji je preko svog *comes de Kemluk castellanus* upravljao gradom-utvrdom, posjedima i podanicima grada-utvrde. *Iobagiones castri* na Kalniku bili su prvo (po nekim povjesničarima) gradu kmeti, a po drugima slobodnjaci. No, prema starom hrvatskom povjesničaru Ivanu pl. Kukuljeviću Sakcinskom ubrzo su dobili i plemstvo. Naime, poslije obrane od tatarske navale kralj Bela IV. bivše je podložnike grada Kalnika, poradi njihova junaštva, oslobodio kmetskog podložništva, podavši im plemstvo i slobodno uređenje te praviteljstvo. Od tog vremena, točnije od listine Bele IV. 5. lipnja 1243. godine, traje „bitka“ kalničkih plemenitaša za svoja prava. Tako postoji niz potvrda o njihovim plemenitaškim pravima dok to nije Ferdinand III. 1646. godine prekinuo svojom potvrdnicom izdanom u Požunu (Bratislavi). U toj povelji spominje se i *Ivan Pomper* iz Gornjeg Radešića. Dakle, skupno je potvrđeno plemstvo, ali poimenično imenom i prezimenom. Prije njega spominje se u popisu i obračunu poreza u Hrvatskoj 1598. i 1613. godine *Stjepan Pomper*, za kojeg još nismo sigurni da li je bio otac Ivanu. Potvrda da je obitelj Pomper bila plemićka je i to da je djed Josipa Pomper u dva crkvena dokumenta nazvan *nobile*. Otprilike bi rodoslovlje ove obitelji mogli navesti ovim redom; Stjepan (1598. i 1613.), Ivan (1646.), Franjo (?), Petar (1837.), Stjepan (1870.-1945.) itd.¹⁸⁰

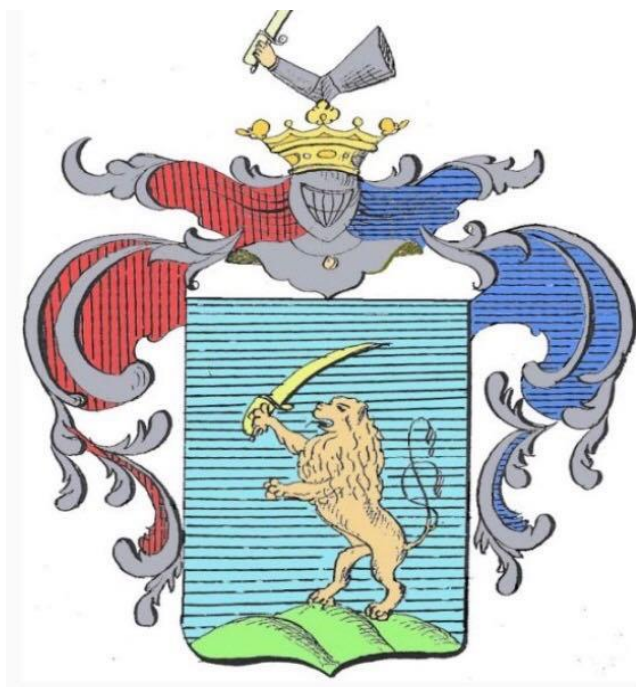
Grb

Grb obitelji Pomper može se vidjeti u zbrici otisaka pečata i u fondu obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, a sastoji se od četvrtastog štita u kojem na plavom polju, na zelenom trobrijegu stoji dvorepi lav okrenut u heraldički desnu stranu. Prednje noge su mu podignute, a u jednoj mu se nalazi zlatna sablja. Nad štitom stoji kaciga i zlatna kruna, iznad koje potom stoji ruka sa zlatnom sabljom u dlanu. Grb se još

¹⁷⁹ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 91.

¹⁸⁰ Preuzeto iz Hrvatski plemićki zbor, <http://www.plemstvo.hr/> (pristupljeno 12.3.2018.)

sastoji od plašta koji je s desne (heraldičke) strane crveno-srebrn, a s lijeve (heraldičke) strane plavo-srebrn.

Slika 57. Grb obitelji Pomper¹⁸¹

Slika 58. Otisak pečata obitelji Pomper¹⁸²

¹⁸¹ Slika preuzeta iz Hrvatski plemićki zbor, <http://www.plemstvo.hr/> (pristupljeno 12.3.2018.)

¹⁸² Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.28. Obitelj Raven

Raven prezime i obitelj javlja se u dokumentima gdje se veže za Križevačku županiju još od 13. stoljeća i to kao vlasnik istoimenog posjeda Raven.¹⁸³ Gospoštija Raven spominje se 1381. godine kada je njezin vlasnik *Nikola de Rawen* kupio 3 mlina za 6 maraka. 1384. godine zabilježeno je ubojstvo Bogdana iz Ravena, pa prema presudi Čazmanskoga kaptola ubojice plaćaju krvarinu. Tri godine kasnije zapisan je Pavao iz Ravena koji prestaje biti slobodnjak (*jobagion*) i postaje plemić. Za to uzdignuće zauzima se 1388. godine magister Grgur iz Ravna, a plemstvo je Pavlu potvrdila kraljica Marija 1394. godine. Taj plemić Pavao 1404. zalaže svojih 11 sesija (selišta) u Ravnu.¹⁸⁴ U Križevcima se 1395. spominju Stjepan i Dionizije, sinovi Lukaša od Ravna. Nadalje, po nalogu kralja Žigmunda, čazmanski kaptol 1405. Uvodi literata Stjepana i brata mu Ivana u posjede Raven, ali već 1408. spomenuta braća daruju svoje ravenske posjede literatu Michaelu i Martinu iz Adamovca. Unatoč protivljenju rođakinje, 1415. u ravenski posjed uvode se Fabijan i Šimun iz Ravna. Plemeniti Michael čiji su preci bili ovdašnji posjednici još u 14. stoljeću, spominje se 1421. godine. Naime, kralj Sigismund dodijelio je tom protonotaru Slavonije 28. ožujka iste godine i grb. Prvi poznati iz povijesti mjesta Raven. Onda se godine 1495. navode plemići u Ravnu; Mirko, Pavao, Franjo, Ladislav, zatim se 1517. spominju plemići posjednici; Mijo, Josip, Đuro, Stjepan itd.¹⁸⁵ I danas u bližoj okolici Križevaca postoje nekoliko naselja koji nose nazive: Veliki i Mali Raven, Pavlovec Ravenski te Ravenski Novaki. U Hrvatskom državnom arhivu postoji jedan spis iz 1417. godine koji je zapravo ženidbeni ugovor između magistra Mihaela od Raven (*Michael de Rawen*), prabilježnika Slavonije i Helene Orehovečki. Prema tome, jasno je da se Helena udala 1417. godine, a udaja za prabilježnika Kraljevine ukazuje na ugled i utjecaj koji je (prethodno spomenuti) rod Orehovečkih već tada imao.¹⁸⁶

Grb

Plemstvo obitelji Raven potvrđeno je 1344. godine od Hrvatskog bana Nikole. To je jedini slučaj gdje je ban dodjeljivao plemstvo (inače je plemstvo davao vrhovni vladar), pa se

¹⁸³ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 158.

¹⁸⁴ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*. 1979, 51.

¹⁸⁵ Ivo Dečak, *Raven i okolica (Zagreb: Vlastita naklada, 2001)*, 7.

¹⁸⁶ Pavao Maček, *Rod Orehovečkih od Svetog Petra Orehovca (Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“, 2008)*, 78-79.

smatra od velike važnosti.¹⁸⁷ Grb ove obitelji sačinjava poluokrugi štít, nakošen u desnu heraldičku stranu. Unutrašnjost štita crvene je boje, a u njemu se još nalazi „naravni lik“, životinja u obliku neke zvijeri ili čudovišta. Na lijevoj heraldičkoj strani stoji kaciga na kojoj je zlatna kruna, a ispod koje se potom širi crveni plašt. Na vrhu krune izvire vrat i glava identične zvijeri kao i u štitu.

Slika 59. Grb obitelji *Raven*¹⁸⁸

¹⁸⁷ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 158.

¹⁸⁸ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 114.

3.29. Obitelj Sakač

Plemeniti Sakači, drugim riječima Sokači posjedovali su Kalničke Vojnovac i Kapelu. U velikoj potvrdi, odnosno „novoj donaciji“ prava kalničkih plemenitaša, koju je izdao 1613. palatin grof Juraj Thurso, a proveo „uvođenjem u posjed“ čazmanski kaptol 1614., među plemenitašima naveden je *Matthias Voynoueczky aliter Zokach (Zakach) in Woynowczy*. No, prije njega postoji zapis u jednoj tužbi iz 1563. godine gdje se spominje *Szokach Joannes et consors sua Catharina de Voinovecz*, što bi u prijevodu označavalo Sokača Ivana i njegovu ženu Katarinu iz Vojnovca.¹⁸⁹ Dakle prvi Sokač/Sakač je spomenuti Ivan, dok mu je prethodno spomenuti Matija bio najvjerojatnije sin ili unuk. Zanimljivost jest da se kod obojice spominje pridjev „Vojnovečki“ zbog mjesta Vojnovac koje su posjedovali, a gdje se u kasnijim razdobljima ovaj rod umnožio i razgranao.¹⁹⁰ Sokači se tako kasnije spominju u kanonskim vizitacijama, u 18. stoljeću kao skrbnici (*aeditui*) kapele sv. Martina na Igrišću. Godine 1748. zapisana su imena trinaestorice muškaraca tog prezimena, glavara obitelji, koji su bili dužnici kapele sv. Martina na Igrišću, nekadašnje župne crkve Vojnovca i okolnih sela. 1761. godine takvih je zapisano sedam, dok je poslije nešto više od stotinu godina (1865.) u Vojnovcu je bilo četrnaest kuća Sokača/Sakača. Oni, tradicijom vezani za tad već potpuno napuštenu crkvu sv. Martina na Igrišću, sagradili su u samom Vojnovcu kapelu sv. Martina (kako je prije spomenuto). U tim razdobljima neki su se Sokači odselili iz Vojnovca u Kapelu (*Kaplona*), pa su samim tim na pridjev *de Vojnovec*, dobili i *et Kaplona* koja je (uz Vojnovac) postala drugo sjedište Sokača.¹⁹¹ Obitelji ovog prezimena i danas tamo žive.

Grb

U Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu čuvaju se otisci pečata grbova Sakača pl. Vojnovečkog, ali i nacrtani grb u fondu obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije.¹⁹² Grb ove obitelji sačinjava štit u kojem se s desne strane nalazi utvrda na trobrijegu, a s lijeve strane sunce i lav uspravnog stava na brežuljku i sa sabljom u šapi. Grb od nakita sadrži zlatnu kacigu i zlatnu krunu te plašt.

¹⁸⁹ Lelja Dobronić, *Splet sudbina – riječi prethodnika i sabrani spisi o djedovima* (Zagreb: Vlastita naklada, 2005), 46-47.

¹⁹⁰ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 180.

¹⁹¹ Lelja Dobronić, *Splet sudbina – riječi prethodnika i sabrani spisi o djedovima* (Zagreb: Vlastita naklada, 2005), 46-47.

¹⁹² Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 180.

Slika 60. Grb obitelji Szakach de Vojnovec et Kapolna¹⁹³

Slika 61. Otisak pečata obitelji Sakač¹⁹⁴

Slika 62. Otisak pečata obitelji Sakač iz Vojnovca i Kapele¹⁹⁵

¹⁹³ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 130.

¹⁹⁴ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.30. Obitelj Salaj i Bošnjaković

Obitelj Salaj spominje se u Dropkovcu (mjesto nedaleko Križevaca) 1598. godine, a kasnije joj se u dokumentima gubi trag.¹⁹⁶ Iako danas, prezime samo po sebi nije rijetkost na tom području. Što se tiče povijesti ove obitelji, nailazimo samo (u nekoliko navrata) na povezanost između obitelji Salaj i Bošnjaković. Naime, Nikola Bošnjaković je uzeo za ženu Katarinu Salaj i time je plemeniti Josip Salaj (Katarinin brat) postao šogorom sa Bošnjakovićem. Njihovo plemstvo proglašeno je na Hrvatskom saboru 1596. godine, a potvrdu plemstva i grb podijelio im je iste godine kralj Rudolf u Pragu. Dakle, potvrda je dana Josipu Salaj, njegovoj sestri Katarini Bošnjaković, ujedno ženi Nikole Bošnjaković te samom Nikoli. Ovime se potvrđuje prethodno spomenuta veza između obitelji Salaj i Bošnjaković, a to možemo vidjeti i u grbovima koji su identični, drugim riječima posjeduju isti. Povelja na kojoj je vidljiv grb čuva se u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu.¹⁹⁷

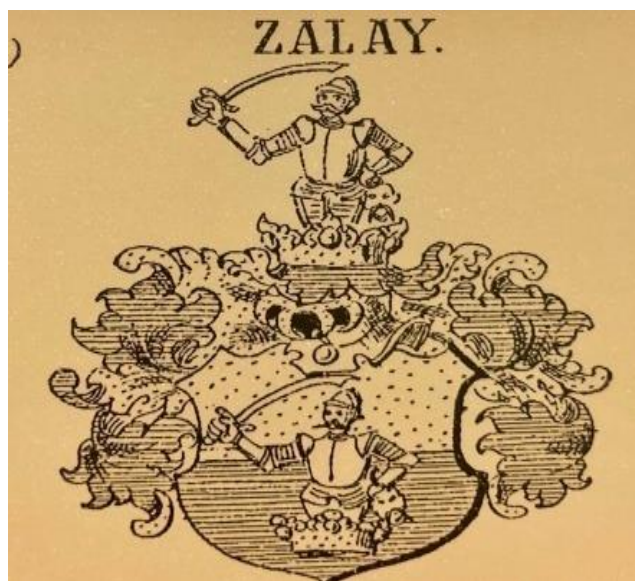
Grb

U štitu grba koji je vodoravno razdijeljen gdje je gornja polovica zlatne, a donja plave boje, uspravno stoji muškarac (vojn timeratnik) u oklopu sa sabljom u podignutoj ruci, a odsijećenom turskom glavom u spuštеноj ruci te krunom pod nogama. Identičan lik muškarca nalazi se i na samom vrhu grba ispod kojeg se nalazi zlatna kruna i zlatna kaciga. Štit je obavijen plavo-zlatnim plaštom.

¹⁹⁵ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

¹⁹⁶ Josip Buturac, „Plemićka obitelj Šatvar u Heleni kod Križevaca“. *Muzejski vjesnik* (14) (1991): 64.

¹⁹⁷ Duišin, *Zbornik plemstva...*, 1938, 95.

Slika 63. Grb obitelji *Zalay*¹⁹⁸

Slika 64. Grb obitelji *Bosniakowith*¹⁹⁹

¹⁹⁸ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 150.

¹⁹⁹ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 15.

3.31. Obitelj Somođi

Somogy (vjerojatno se izgovara Somođi ili Šomogi), obitelj je iz Sudovca, naselja jugozapadno od Kalnika. Njima je zasebno plemstvo dao kralj Ferdinand III. 1623. godine. Povelju je dobio Juraj Somogy za sebe i svoju braću Ivana, Mihaela i Tomu.²⁰⁰ No, najznačajniji od loze Somogy bio je Lazar. Iako iz kasnijeg razdoblja, točnije, rođen je 1819. godine u Koprivnici, ali upravo su on i njegov otac bili od velike važnosti za križevački kraj. Njegov otac Ivan bio je plemićki sudac Križevačke županije te ravnatelj škole u Koprivnici, a poslije veliki bilježnik i vijećnik u Varaždinu. Lazar je radio kao pisar, začasni porotnik i začasni odvjetnik u Križevcima. Bio je i namjesni sudac u Ludbregu, a nakon što je 1857. položio sudački ispit, imenovan je najprije pododvjetnikom, a uskoro i odvjetnikom u Križevačkoj županiji te županijskim računovođom. Zamjenjivao je Julija Bubanovića 1867. godine na mjestu križevačkog podžupana, a nekoliko godina kasnije križevački ga je župan, Ladislav Kukuljević imenovao drugim (namjesnim) podžupanom Križevačke županije.²⁰¹ Ovo je veoma dobar primjer kako je pripadnik sitnog kalničkog plemstva uspio napredovati u činovničkim funkcijama, sve do mjesta podžupana.

Grb

Povelja na kojoj je danas moguće vidjeti grb obitelji Šomogi/Somođi nalazi se u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu.²⁰² Grb je vidljiv i u zbirci otisaka pečata te fondu obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije u Hrvatskom državnom arhivu, a sastoji se od štita kojem je unutrašnjost plave boje. Unutar štita nalazi lik grifa s mačem u pandži te uspravnog stava na stijeni/grebenu koji izvire iz vode. Grif je okrenut u desnu heraldičku stranu. Od ostalih dijelova grba, tu se još nalazi plašt crno-plave boje s desne heraldičke strane, a bijelo-crvene boje s lijeve heraldičke strane, zatim kacige i krune u zlatnoj boji na kojoj opet stoji grif (identičan onom u unutrašnjosti štita) s mačem u pandži.

²⁰⁰ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 173.

²⁰¹ Ozren Blagec, „Bela IV i kalničko plemstvo“. *Cris* 12 (1) (2010): 243.

²⁰² Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 173.

Slika 65. Grb obitelji Somogy²⁰³

Slika 66. Otisak pečata obitelji Somogy²⁰⁴

²⁰³ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 125.

²⁰⁴ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.32. Obitelj Šatvar

Obitelj Šatvar živjela je u plemenitom naselju Sveta Helena/Jelena Koruška kod Križevaca.²⁰⁵ Danas se u tom mjestu ovom prezimenu gubi trag, ali može se naići na obitelji koja nose ovo prezime u drugim mjestima, i upravo u Križevačkoj županiji. Tako su primjerice Šatvari zabilježeni u Barlabaševcu 1598. godine, potom u Fajerovcu 1646. godine, a nešto kasnije (1720.) i u Nemčevcu.²⁰⁶ Kao plemićki rod, Šatvari se prvi put spominju u povelji cara/kralja Ferdinanda II., 1630. godine. On je njima tada podijelio pravo grba sa svim pratećim povlasticama. Preciznije, oslovio je Matiju Šatvara iz Svete Jelene Koruške i njegovog rođaka Mateja Šatvara i kazao kako ih ubraja u krug i broj pravih nesumnjivih plemića ugarskog kraljevstva i njemu pridruženih krajeva (*Eundem itaque Matthiam Sattuar, ac per ipsum Mattheum similiter Sattuar fratrem...*). Transkripcija te povelje objavljena je prema izvorniku koji se nalazio u vlasti nekog seljaka, pa je on tu povelju poklonio (ili prodao) nekoj obitelji u Križevcima koja je zatim povelju predala Gradskom muzeju u Križevcima.²⁰⁷

Mjesto Sveta Helena/Jelena Koruška bilo je plemenito, jer osim Šatvara ondje su živjeli i plemeniti Gudići (koji su prethodno u ovome radu objašnjeni) također spomenuti u Ferdinandovoj povelji. Da li je obitelj Šatvar bila član tog mjesta ili feudalna plemićka obitelj bez društvene veze sa samim mjestom, ne znamo, ali sigurno je da su upravo ondje bili veoma rasprostranjeni.

Grb

Grb pl. obitelji Šatvar sastoji se od poluokruglog štita u kojem se nalazi lik dvorepog lava, okrenut u heraldički desnu stranu i podignutim prednjim šapama, dok mu stražnje šape stoje na zemlji (zelenom brijegu). Oko štita nalazi se plašt koji je s desne strane u zlatno-plavoj boji, a s lijeve u crno-crvenoj boji. Na štitu su kaciga, zlatna kruna i crno, rašireno krilo.

²⁰⁵ HR-HDA-54, fond plemenita općina Sveta Jelena Koruška

²⁰⁶ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 89-97.

²⁰⁷ Josip Buturac, „Plemićka obitelj Šatvar u Heleni kod Križevaca“. *Muzejski vjesnik* (14) (1991): 59-64.

Slika 67. Grb obitelji Šatvar²⁰⁸

Slika 68. Ferdinandova povelja pl. Šatvarima iz 1630. godine²⁰⁹

²⁰⁸ Slika preuzeta iz Gradski muzej Križevci, GMK-6165

²⁰⁹ Slika preuzeta iz Gradski muzej Križevci, GMK-6165

3.33. Obitelj Štriga

Iako je prezime Štriga i danas veoma često na području Križevaca, prvi spomen ovog prezimena nalazimo oko 1614. godine u dokumentu palatina grofa Juraja Thurzo de Bethlenffalva. Ondje su kalnički plemenitaši poimence navedeni i pojedinačno im je potvrđeno plemstvo. Jedan od tih je i Mihael Štriga iz Dropkova i Zistovca (*Michaelis Striga in Dropkowcz et Zaistowcz*).²¹⁰ Nekoliko godina kasnije, u Ferdinandovoj potvrdnici prava kalničkim plemenitašima 1646. godine spominju se Martin Štriga iz Dropkovca i Matija Štriga iz Čunovca, pa se iz tog razloga često nailazi na pridjevak ovoj obitelji „Čunovečki“ ili „Kunovečki“.²¹¹ Iste godine prezime Štriga zabilježeno je u mjestu Štrigovec, dok se oko 1720. godine pojavljuju i u naselju Vukovec.²¹² U Križevcima je svima dobro znana ličnost Alberta Štrige po kojem je danas u Križevcima nazvana glazbena škola, ali i ulica. Naime, Albertov otac Ivan Nepomuk bio je sudac u Križevcima (gdje se Alberto i rodio, 30. travnja 1821. godine). Alberto Ognjan Štriga bio je arhivist, a istaknuo se u području glazbe. Još kao student osniva 1840. godine prvo ilirsko glazbeno društvo i upoznaje Vatroslava Lisinskoga. Upravo na Štrigin poticaj Lisinski sklada prve hrvatske opere „Ljubav i zloba“ i „Porin“. Štriga se po završetku studija zapošljava kao arhivist, a kasnije postaje i ravnatelj Arhiva. Pred sam kraj svog života pokušao je osnovati privatnu hrvatsku operu, no nažalost bez uspjeha. Godine 1897. umire, a sahranjen je na Mirogoju u arkadama iliraca.²¹³

Grb

Ova plemenita obitelj porijeklom sa područja Križevaca, posjedovala je grb koji se sastoji od četvrtastog štita kojem je gornja polovica u plavoj boji, a donja u crvenoj. Heraldički gledano, u desnom gornjem kutu štita nalazi se simbol zvijezde, dok se u lijevom gornjem kutu štita nalazi polumjesec. U donjoj polovici štita na zelenom trobrijegu stoji kruna. Štit je obavijen plaštom, a površ štita nalazi se kaciga sa krunom iznad koje se uzdiže lav sa mačem u šapi. Prikaz ovog grba vidljiv je u fondu obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije, te u Zbirci otisaka pečata u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

²¹⁰ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 39.

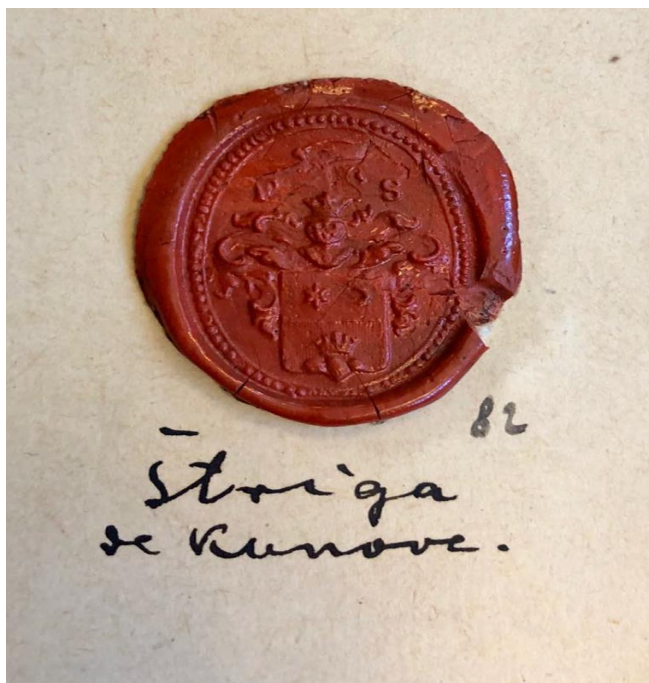
²¹¹ Isto 39.

²¹² Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 102.

²¹³ Ozren Blagec, „Bela IV i kalničko plemstvo“. *Cris* 12 (1) (2010): 240.

Slika 69. Skica grba obitelji Štriga²¹⁴

Slika 70. Otisak pečata obitelji Štriga²¹⁵

²¹⁴ Osobno uslikano u fondu obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije u HDA, HR-HDA-887

²¹⁵ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.34. Obitelj Švagelj

Obitelj Švagelj potječe iz Barlabaševca i Gornjeg Bogačeva, mjesta između Orehovca i Gornje Rijeke gdje su zabilježeni još 1598. godine. Prvi se od Švagelja spominju Matija i Juraj u darovnici iz 1646. godine. Juraj Švagelj bio je 1675. plemićki sudac Varaždinske županije,²¹⁶ a kroz 18. stoljeće nalazimo nekoliko pripadnika obitelji na raznim upravnim položajima Križevačke županije. Prvi od njih bio je Luka Švagelj, koji se između 1714. i 1737. godine navodi kao plemićki sudac Križevačke županije. Matija Švagelj bio je sudac u Koprivnici, te jedan od zamjenika plemićkog suca u Križevačkoj županiji 1731. godine. Dok je nekoliko godina kasnije na Hrvatskom saboru postavljen za plemićkog suca u toj županiji. Sljedeći na koga nailazimo je Ivan Švagelj. On je bio zamjenik plemićkog suca između 1745. i 1752. godine, a nakon toga bio je plemićki sudac u Križevačkoj županiji. Juraj Švagelj obnašao je dužnost notara banskog stola oko 1755. godine, a Nikola Švagelj se spominje kao bilježnik Križevačke županije 1759. godine. Gašpar Švagelj bio je prisežnik Sudbenoga stola križevačkoga 1792. godine i kao posljednjeg, ali jednako važnog člana ove loze Švagelja navesti ćemo Blaža Federika Švagelj. Blaž je između 1836. i 1847. godine bio redoviti podžupan Varaždinske županije.²¹⁷

Grb

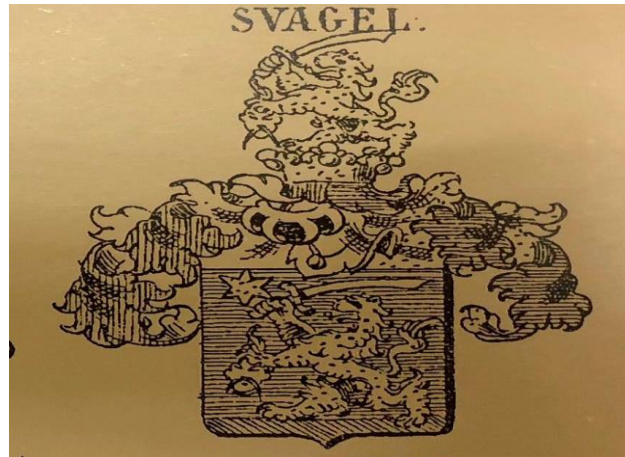
Švageljev grb nalazi se na skici grbova obitelji Hrvatske i Slavonije te na otisku pečata koji se čuva u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.²¹⁸ Postoji i jedan kameni grb na nadgrobnoj ploči Dragutina pl. Švagelja na Mirogoju u Zagrebu.²¹⁹ Grb se sastoji od četvrtastog štita plave boje gdje na zelenom brijegu korača lav okrenut u heraldički desnu stranu. U jednoj šapi (podignutoj) nalazi mu se sablja, a u drugoj (spuštenoj) šapi visi turska glava. U desnom gornjem kutu štita stoji šestokraka zvijezda. Na štitu stoji kaciga i zlatna kruna iznad koje (kao i u štitu) stoji zlatni lav sa sabljom u jednoj šapi i turskom glavom u drugoj šapi. Oko štita prostire se s heraldički desne strane crveni plašt, a s heraldički lijeve strane plavi plašt.

²¹⁶ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 179.

²¹⁷ Ozren Blagec, „Bela IV i kalničko plemstvo“. *Cris* 12 (1) (2010): 242-243.

²¹⁸ Bojničić, *Del Adel...*, 1899, 179.

²¹⁹ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 72.

Slika 71. Grb obitelji *Svage*²²⁰

Slika 72. Otisak pečata obitelji Švagej²²¹

Slika 73. Grb pl. Dragutina Švagej sa nadgrobne ploče na Mirogoju²²²

²²⁰ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 130.

²²¹ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

²²² Osobno uslikano na Zagrebačkom groblju Mirogoj

3.35. Obitelj Valjak

Kako je već nekoliko puta spomenuto, još od listine Bele IV., 1243. godine traje „bitka“ kalničkih plemića za svoja prava. Naime, postoji niz potvrda o njihovim plemenitaškim pravima sve dok to nije Ferdinand III. 1646. godine prekinuo svojom potvrđnicom u Požunu. Tako je svima njima bilo skupno potvrđeno plemstvo, ali poimenično s imenom i prezimenom. Ondje je, uz prethodno navedene u ovome radu, spomenut i *Martin Vahiak ili Turković iz Jakašovca*. Da je ova obitelj bila plemićka doznajemo i iz crkvenih dokumenata iz 1703., 1706., 1778., 1783. itd., gdje su zapisani kao *nobile*. Rodoslovlje obitelji Valjak (*Walyak de Klemek*) išlo bi negdje ovim redom; Stephano Walyak (1598.), Martin Vahiak aliter Turkovich (1646.), Petrus (1653.), Petar (1706.), Michael (1719.), Matheus (1713.) itd. Loza postoji i danas.²²³

Grb

Iako često nailazimo na podatke kako je ova obitelj plemenitog roda, ipak grb im ne pronalazimo nigdje osim u Hrvatskom plemićkom zboru. Grb obitelji Valjak sadrži trokutasti (scoliki) štit plave boje u kojem se nalazi dvorepi lav okrenut u desnu heraldičku stranu. Lav je okrunjen i zlatne je boje, a noge i jezik su mu osobito izraženi.

Slika 74. Grb obitelji Valjak²²⁴

²²³ Preuzeto iz Hrvatski plemićki zbor, <http://www.plemstvo.hr/> (pristupljeno 12.3.2018.)

²²⁴ Slika preuzeta iz Hrvatski plemićki zbor, <http://www.plemstvo.hr/> (pristupljeno 12.3.2018.)

3.36. Obitelj Višak

Prvi spomen o ovoj obitelji nalazimo u „popisu stanovnika“ Gornje Rijeke gdje su navedeni 1398., a potom 1598. godine.²²⁵ Kao o plemenitoj obitelji Višak, podatke nalazimo u popisu kalničkih plemenitaša potvrđenih 1613., 1614., i 1646. godine kao i većina do sad navedenih. Preciznije, plemstvo obitelji Višak odobreno je 1646. godine i to Andriji i Martinu Višak.²²⁶ Kasnije se obitelj Višak (*Wozak*) spominje u popisu stanovništva 1720. u Vukovcu, potom u Kolarcu 1758. i u Bogačevu Riječkom 1848. godine gdje se zatim navode da su izumrli.²²⁷ Iako je plemićka loza izumrla, prezime Višak danas je jedno od češćih u Križevcima i okolici.

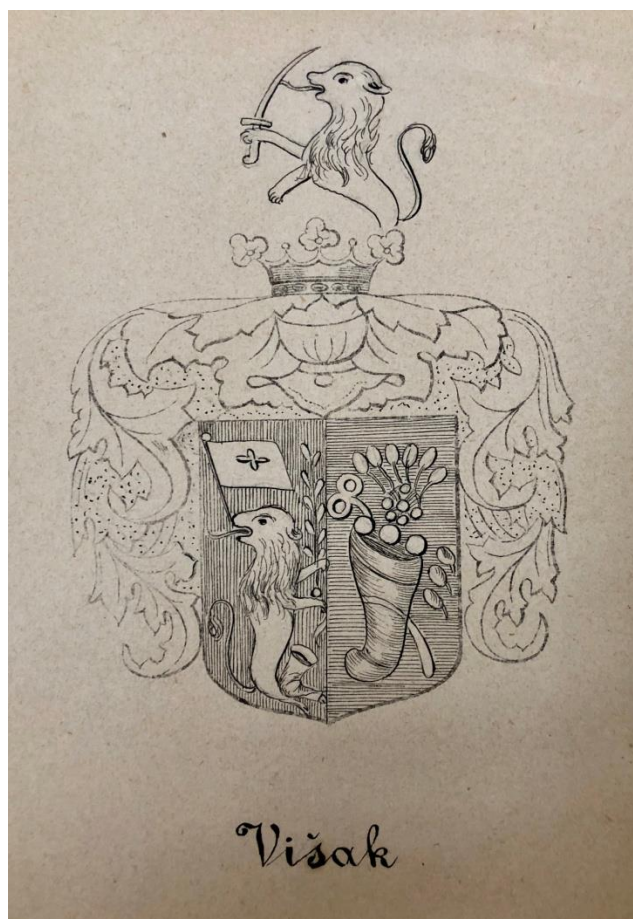
Grb

Obiteljski grb Višak sačuvan je u zbirci otisaka pečata te u zbirci grbova obitelji Hrvatske i Slavonije u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Ovaj grb je četvrtastog oblika u kojem je štit okomito raskoljen gdje mu je heraldički desna strana crvene boje, a heraldički lijeva strana plave boje. U crvenom polju nalazi se lav u sjedećem položaju u lijevu stranu, a okrenute glave u desnu stranu. U šapi mu se nalazi grančica, a iznad glave stoji bijela zastava u kojoj je simbol cvijeta. U plavom polju nalazi se *cornucopia*, drugim riječima „rog izobilja“. Na štitu se nalazi kaciga i kruna ispod koje se prostire plašt na nekim mjestima u zlatnoj boji. Nad krunom uspravno stoji lav, ovog puta cijeli okrenut u desnu stranu sa sabljom u šapi i isplaženim jezikom.

²²⁵ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 87.

²²⁶ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 72.

²²⁷ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 89. i 95.

Slika 75. Skica grba obitelji Višak²²⁸

Slika 76. Otisak pečata obitelji Višak²²⁹

²²⁸ Osobno uslikano u fondu obiteljskih grbova u HDA, HR-HDA-887

²²⁹ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.37. Obitelj Zakmardi

Zakmardy de Diankovecz bila je plemićka obitelj iz Križevačke županije, a pridjevak Dijankovečki dobili su po posjedu u Dijankovcu (nedaleko od Križevaca).²³⁰ Najpoznatiji je svakako Ivan Zakmardi Dijankovečki, rođen 1600. u Križevcima u uglednoj obitelji. Završio je isusovački gimnaziju u Zagrebu i filozofiju u Češkoj. Za vrijeme svog života stalno je imao neku ulogu u crkvenom djelovanju, pa se istaknuo po tome što je doveo pavline u Križevce koji su osnovali samostan, osnovnu i srednju školu. I danas u Križevcima gimnazija nosi ime upravo po njemu. Ivan je još obnašao i ulogu protonotara Kraljevstva, a bio je zamjenik bana i kralja u sudbenim poslovima. Obavljao je ulogu plemićkog suca u Križevačkoj županiji, te bilježnika Varaždinske županije, a Hrvatski ga je sabor izabrao u komisiju koja je morala pregledati i popisati sve privilegije Hrvatske. U tom radu Zakmardi 1643. godine udara temelje Hrvatskom zemaljskom arhivu. Sakupio je državne isprave i dao na čuvanje Zagrebačkom kaptolu u tzv. Škrinji privilegija (*Cista privilegiorum Regni*), koja je danas u Hrvatskom državnom arhivu. Od 1642. Zakmardija su redovno birali za nuncija u Ugarski sabor, a od 1662. godine pa sve do smrti za podžupana Varaždinske županije. Godine 1666. dobio je barunsku titulu, a oporučno je ostavio svoj velik broj posjeda isusovačkom sjemeništu u Varaždinu te pavlinima u Lepoglavi i Križevcima. Ivan Zakmardi umro je 1667., a za svog života još se bavio humanitarnim radom i pisanjem. Napisao je djelo „Apologija kneza Nikole Erdodyja“ te „Ja sam ona Slavonija i već rečena zemlja Hrvatska“.²³¹ Ova je obitelj izumrla, ali je svakako (iz ovog tek malog, prethodno izdvojenog teksta) ostavila svoj veliki trag u Križevcima. Ukratko ćemo navesti rodoslovlje obitelji Zakmardi; Đuro Zakmardy (1568.) zlatar u Križevcima koji je imao tri sina; Đuru, Ivana (de Diankovec) i Nikolu. Od bitnih iz ove loze Zakmardijevih spomenuti ćemo samo Petra, župana križevačkog (1580.-1617.), te plemićkog župana križevačkog Mihajla (prije 1600.) i vicecomesa Županije križevačke, Đuru (oko 1665.) itd.²³²

²³⁰ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 206.

²³¹ Hrvatska enciklopedija, s.v. Zakmardi, Ivan

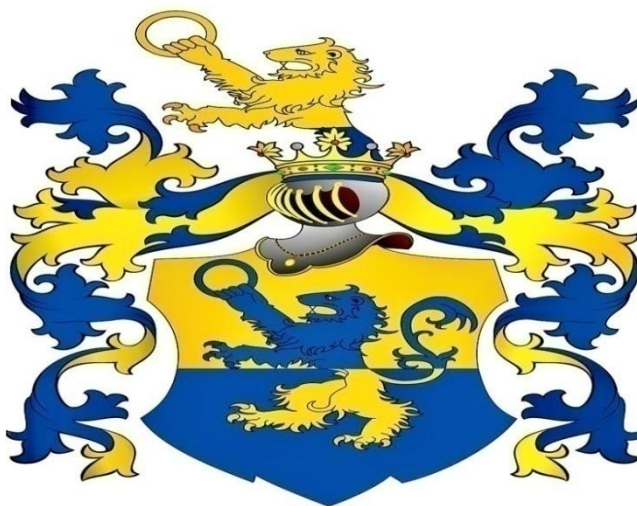
²³² Ivan Peklić, „Kulturna i prosvjetna djelatnost s posebnim osvrtom na Križevce.“ *Croatia Christiana Periodica* 19 (35) (1995): 64.

Grb

Otisci pečata iz 1629. i 1634. godine s inicijalima Ivana Zakmardije čuvaju se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu²³³, a grb se sastoji od štita kojem je unutrašnjost ispunjena plavom bojom. Unutar cijelog štita još se nalazi dvorepi zlatni lav, okrenut u heraldički desnu stranu, a u visoko podignutoj prednjoj šapi drži zlatni prsten. Plašt oko štita s desne strane je plavo-zlatne, a s lijeve crveno-srebrne boje. Na štitu stoji zlatna kaciga, a potom i zlatna kruna iz koje zatim izlazi lik zlatnog, dvorepog lava sa zlatnim prstenom u prednjoj, podignutoj šapi.

Slika 77. Grb obitelji Zakmardy de Diankovecz²³⁴

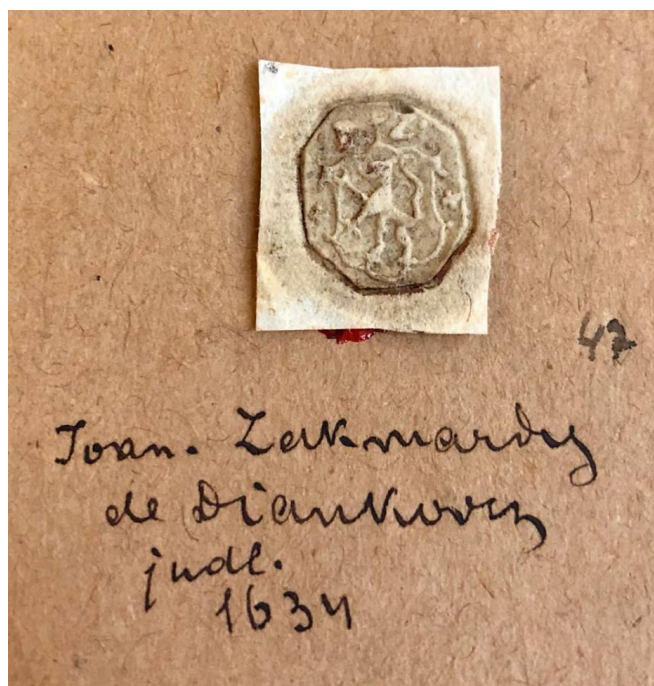
Slika 78. Grb obitelji Zakmardi-kompjuterska verzija²³⁵

²³³ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 206.

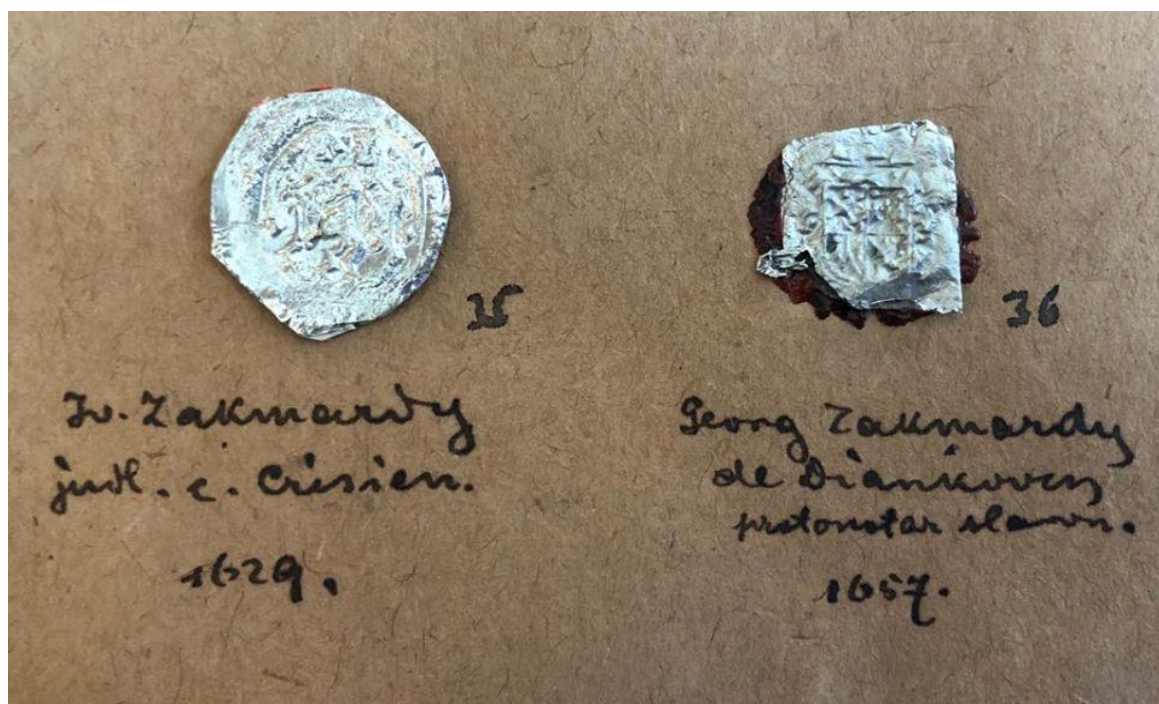
²³⁴ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 149.

²³⁵ Slika preuzeta s internetske stranice,

https://hr.wikipedia.org/wiki/Dodatak:Popis_poznatih_plemi%C4%87kih_obitelji_iz_Hrvatske (pristupljeno 6.3.2018., a potom doručeno)

Slika 79. Otisak pečata pod papirom Ivana Zakmardije Dijankovečkog iz 1634. godine²³⁶

Slika 80. Otisci pečata Ivana Zakmardije iz 1629. godine i Đure Zakmardije iz 1657. godine²³⁷

²³⁶ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

²³⁷ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

3.38. Obitelj Zidarić

Od Zidarića prvi se spominje Petar Zidarić (*Petri Zidarich*) iz Sudovca, 1646. godine u Potvrdnici prava kalničkih plemenitaša kralja Ferdinanda III.²³⁸ Za ostale članove obitelji Zidarić, tj. Šimunčić zvani Zidarić (*Simunchych aliter Zydarych*) znamo za Petrovu braću Juraja, Matiju i Martina. Svi su nekoć bili plemići jer im je kralj Rudolf 1590. godine dao grb i plemićku potvrdu.²³⁹ Ostalih podataka o ovoj obitelji vrlo je malo. Navedeni su kao stanovnici Nemčevca 1720. godine, a sve do Ivana pl. Zidarić iz Sudovca, ne nalazimo ništa.²⁴⁰ Ivan Zidarić rođen je u Sudovcu 4.5.1803. godine. Nakon završenog studija prava, navodi se kao prisežnik Sudbenoga stola u Zagrebačkoj i Virovitičkoj županiji te zakleti bilježnik Križevačke županije 1831. godine. Između 1837. i 1848. godine bio je redoviti podžupan Križevačke županije, a u to vrijeme i boravi u Križevcima gdje igra istaknutu ulogu u društvenome životu grada. Sudjelovao je u osnivanju Ilirske čitaonice te je bio njezin prvi predsjednik. Navodi se još i kao predsjednik Križevačkog ogranka Hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga društva. Križevčani su ga izabrali kao poslanika na Sabor 1840. godine, da bi pred kraj 1842. godine postao kraljevskim savjetnikom. Izabran je na Hrvatskome saboru 1861. godine za podbana Trojedine Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.²⁴¹ Godine 1866. umire, a sahranjen je u župnoj crkvi Blažene Djevice Marije u Gornjoj Rijeci²⁴² (naselju poviše grada Križevaca). Ivan pl. Zidarić smatra se najznačajnijim članom obitelji Zidarić.

Grb

Grb ove obitelji nalazi se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, u zbirci grbovnica, zatim u fondu obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije (skica) te u zbirci otisaka pečata.²⁴³ Iz otiska pečata *Šimunčić aliter Zidarć* vidimo četvrtasti štit ispunjen vodoravnim linijama koje nam daju zaključiti da je plave boje. U štitu se na brijegu nalazi kruna na kojoj stoji lav, okrenut u heraldički desnu stranu, a u dlanu mu se nalazi sablja. Nad štitom se nalazi kruna. U idućem otisku pečata *Zidarić de Sudovec* uviđamo četvrtasti štit u kojem se na brijegu nalazi kruna na kojoj sjedi guska (ili labud) raširenih krila, okrenuta u heraldički

²³⁸ Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 80.

²³⁹ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 169.

²⁴⁰ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 97-101.

²⁴¹ Ozren Blagec, „Bela IV i kalničko plemstvo“. *Cris* 12 (1) (2010): 239.

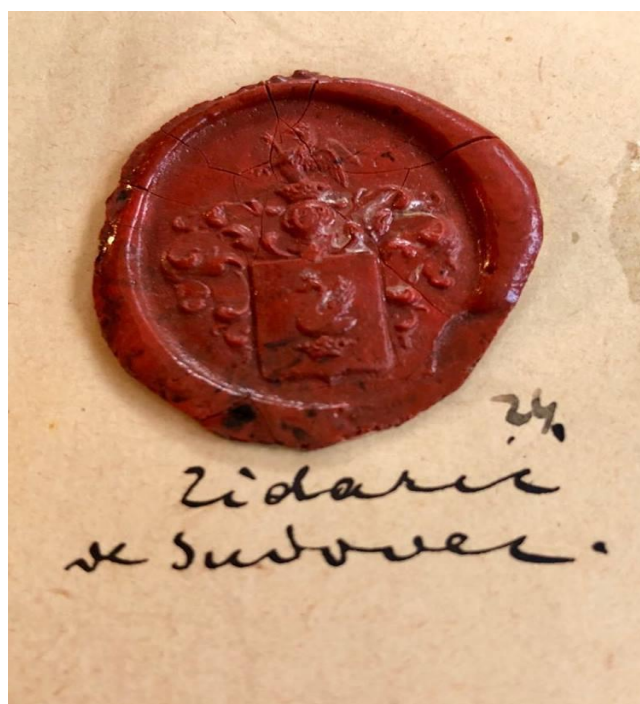
²⁴² Dobronić, *Kalnički plemenitaši*, 1998, 73.

²⁴³ Bojničić, *Der Adel...*, 1899, 169.

desnu stranu i krunom na glavi. Na štitu stoji kaciga, potom i kruna iza kojih se širi plašt, dok nad krunom još izlazi grifon izraženih krila, jezika i pandža kao da napada. Ova je verzija i na skici u fondu obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije.

Slika 81. Otisak pečata pl. Šimunčić aliter Zidarić²⁴⁴

Slika 82. Otisak pečata obitelji Zidarić iz Sudovca²⁴⁵

²⁴⁴ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

²⁴⁵ Osobno uslikano u zbirci otisaka pečata iz HDA, HR-HDA-912

Slika 83. Grb obitelji Zidarić²⁴⁶

²⁴⁶ Osobno uslikano u fondu obiteljskih grbova Hrvatske i Slavonije u HDA, HR-HDA-887

4. Kameni grbovi na tlu križevačko-kalničkog područja

Osim prethodno navedenih gradskih, županijskih i plemićkih grbova, nalazimo i kamene grbove. Doduše, radi se samo o tri kamena grba što je pomalo iznenađujuće za bogatu povijest ovoga područja. Iako (mimo ovih koje ćemo opisati) postoji nekoliko kamenih i biskupskih grbova, ali se njihova datacija stavlja tek pred kraj 19. i početak 20. stoljeća (npr. grb biskupa Julija Drohobeckog u Grkokatoličkoj katedrali, te na pročelju biskupskog dvora Grkokatoličke katedrale u Križevcima itd). Kako ne bi izlazili previše iz vremenskog okvira istraživanja, navesti ćemo, opisati i analizirati tri sačuvana kamena grba na i u crkvama križevačko-kalničkog područja sljedećim redom.

4.1. Crkva sv. Brcka na Kalniku

Gotička barokizirana crkva sv. Brcka podignuta je podno moćnog srednjovjekovnoga vlastelinskoga grada Veliki Kalnik. Izvori iz 15. stoljeća, kao i otkriće fresaka u crkvenom brodu iz 14. stoljeća, ukazuju na njenu starost. Prema vizitacijama, crkva dobiva posvećenje 1509., 1518., pa 1757. i 1805. godine prilikom većih zahvata kojima je crkva (svetište) zadobila svoj današnji oblik. Crkva sv. Brcka dakle pokazuje svoju povijesnu slojevitost od 14. do početka 19. stoljeća, a gdje u njoj na konzoli sjevernog zida nalazimo dva kamena grba.²⁴⁷

Grbovi

Polukružni grbovi na konzoli gotičkog svoda u svetištu crkve sv. Brcka nisu identificirani. Njihov izgled je jednostavan, prvi grb sastoji se od 6 polja, tri u bijeloj i tri u crvenoj boji (s prvim poljem u bijeloj boji). Drugi grb još je jednostavniji jer se sastoji od dva polja (raskoljen je po sredini) kojem je cijela desna heraldička strana u crvenoj, a lijeva u bijeloj boji. Moguće je da grbovi pripadaju nekoj od obitelji pokopanoj u temeljima crkve, no još nije istraženo o kojim obiteljima je riječ. Nagađa se da je netko od nekadašnjih vlasnika utvrde Kalnik.

Slika 84. Kameni grbovi u crkvi sv. Brcka²⁴⁸

²⁴⁷ Žarko Domljan, *Umjetnička topografija Hrvatske: Križevci - grad i okolica* (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993), 333-334.

²⁴⁸ Osobno uslikano u crkvi sv. Brcka na Kalniku

4.2. Crkva sv. Trojstva u Visokom

Župna crkva sv. Trojstva u Visokom spominje se oko 1334.-1375., iako postoje neke naznake da je postojala već 1111. godine. Na ovoj crkvi važan je zvonik kojeg krasi četiri grba. Raspored zvonika u Visokom, isto kao i onaj kod (prethodno navedene) crkve sv. Brcka na Kalniku, ističe obrambeni prioritet, jer njen položaj na jugoistok zaključuje kako je imala promatračku funkciju (odakle se očekivala opasnost).²⁴⁹ Isto tako na tornju/zvoniku nalazi se više nejednakih otvora (puškarnica) i prozora, a na drugome katu se izvana nalaze četiri spomenuta grba koje ćemo u nastavku opisati.

Grbovi

Nije poznato čiji su ovi polukružni kameni grbovi, a ni heraldički nisu nigdje očitani. Uviđamo kako je u prvome grbu simbol mača (desnica koja drži mač), u drugome je simbol stabla/cvijeta, u trećemu se nalazi simbol ruke u čijem se dlanu nalazi grančica, a u posljednjem grbu, četvrtom po redu nalazi se ptica raširenih krila (ili zmaj). Jedina povezanost ovih grbova moguća je možda s pl. obitelji Fodroci, jer se u zbirci otisaka pečata u Hrvatskom državnom arhivu nalaze iz 1610. i 1620. godine otisci Juraja i Gavre Fodroci koji su obavljali funkcije sudaca u Varaždinu, a upravo njihovi pečati pokazuju identične simbole ptice i stabla/cvijeta. Također, mjesto Visoko danas pripada Varaždinskoj, a ne kao nekoć Križevačkoj županiji. No, to su samo nagađanja, stoga će identifikacija ovih grbova ostati nerazjašnjena do daljnjega.

²⁴⁹ Zdenko Balog, *Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku* (Križevci: Matica hrvatska, 2003), 90-91.

Slika 85. Obrambena kula/zvonik crkve sv. Trojstva u Visokom, s lijeve i desne strane vidljivi su grbovi nepoznatih obitelji²⁵⁰

Slika 86. Kameni grbovi s lijeve strane na kuli/zvoniku²⁵¹

Slika 87. Kameni grbovi s desne strane na kuli/zvoniku²⁵²

²⁵⁰ Osobno uslikano u mjestu Visoko na župnoj crkvi

²⁵¹ Osobno uslikano na crkvi sv. Trojstva u Visokom

²⁵² Osobno uslikano na crkvi sv. Trojstva u Visokom

4.3. Crkva Uznesenja Marijina u Gornjoj Rijeci

Prvi spomen župe u Gornjoj Rijeci jest 1248. godine (*domus Wlkazlay sacerdotis 1252. ecclesia sancte Marie virginis*). Godine 1318. crkva je već župna, a kao takva se spominje i 1322. te također u prvom popisu župa zagrebačke biskupije 1344. (*Item ecclesia beate virginis de minori Kemlek*).²⁵³ Srednjovjekovna crkva sv. Marije, kasnije je više puta obnovljena, bila je ne samo u povijesnom već i u arhitektonskom smislu povezana s kaštelom Mali Kalnikom, čiji su gospodari kao crkveni patroni inicirali i pojedine faze njene gradnje. I poslije premještanja rezidencije iz srednjovjekovnog kaštela u ranobarokni dvorac u Gornjoj Rijeci (1663.), vlasnici dvorca (plemići Orehovečki, Keglevići, Chamere) ostaju patroni ove crkve, u kojoj su prema vizitacijama, imali počasne kamene sedilije, kripte i zastave s grbovima.²⁵⁴ Slično kao i u prethodno navedenom mjestu Visoko, i ovu crkvu krase „strijelnice“ koje označavaju ratnu i promatračku funkciju. Zanimljivost je što upravo sve navedene crkve (sv. Brcka, sv. Trojstva te Uznesenja Marijinom) pokazuju izrazitu sličnost gradnje i pregradnje te nadogradnje, a iznimno u kasnogotičkim tornjevima. Ova je crkva kasnije, kroz 18. i 19. stoljeće preoblikovana²⁵⁵, pa se nagađa da je tada naknadno uzidan i grb na zvoniku.

Grbovi

Na južnom zidu zvonika nalaze se trokutasti (srcoliki) kameni grbovi obitelji Erdody-Zichy. S desne strane vidljiv je Rubido-Zichy grb u kojem se, u gornjem desnom kutu nalazi jelen podno kojeg je drveni kotač. S lijeve strane nalazi se grifon koji drži šesterokraku zvijezdu. Kako je štit u sredini razdvojen u treće polje crvene boje, u tom dijelu vidimo kulu na zelenom brdu. Sa svake strane nalazi se po još jedno manje polje, heraldički gledano, desno je zeleno, a lijevo je „kockasto“ crveno-bijelo. S lijeve strane stoji grb Erdody koji je podijeljen u četiri polja koja još u sredini siječe manji štitić. U tom manjem štitu nalazi se jelen okrenut u desnu heraldičku stranu, a podno njega stoji drveni kotač. U gornjem desnom kutu nalazi se raskriljena crna ptica (orao), a u donjem lijevom kutu dio je zidine s kulom. Gornji desni, isto kao i donji lijevi kut ispunjen je dvijema (bijelim/srebrnim) valovitim

²⁵³ Zdenko Balog, *Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku* (Križevci: Matica hrvatska, 2003), 55

²⁵⁴ Žarko Domljan, *Umjetnička topografija Hrvatske: Križevci - grad i okolica* (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993), 318-120.

²⁵⁵ Isto 319.

linijama između kojih se nalaze dvije šesterokrake, zlatne zvijezde. Ta su polja plave boje. Između grbova nalazi se kameno cvijeće.

Ispred crkve nalazi se kripa pl. obitelji Rubido de Zagorje u kojoj je pokopana prva hrvatska operna primadona Sidonija Rubido Erdody, pa se tako ondje nalazi identičan kameni grb kao i na zvoniku crkve. Tako je obitelj Erdody, kao jedna velikaška obitelj, ostavila svoj trag i u ovom malom mjestu.

Slika 88. Kameni grb obitelji Erdody-Zichy²⁵⁶

Slika 89. Nadgrobna ploča pl. obitelji Rubido s kamenim grbom Erdody-Zichy²⁵⁷

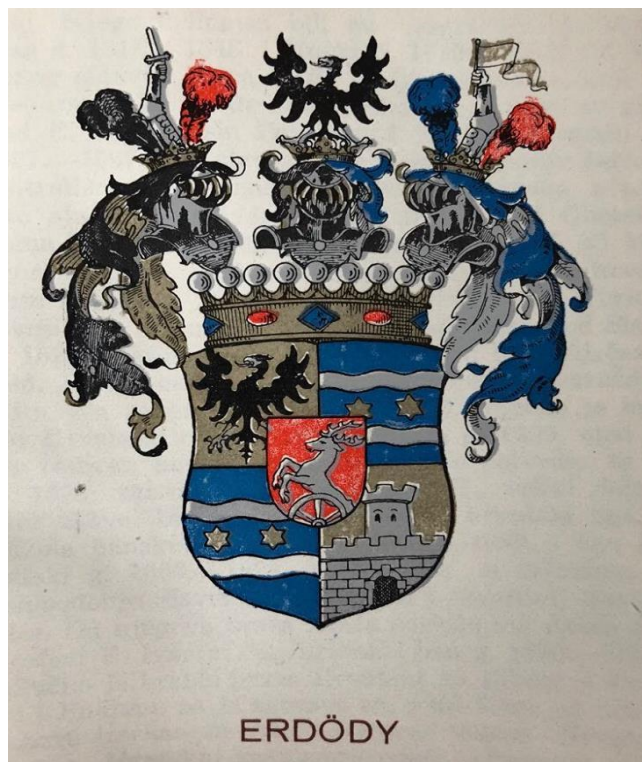
²⁵⁶ Osobno uslikano na crkvi Uznesenja Marijina u Gornjoj Rijeci

²⁵⁷ Osobno uslikano u unutrašnjosti crkve Uznesenja Marijina u Gornjoj Rijeci

Za usporedbu i jasnije razlikovanje ovih kamenih grbova, u nastavku su skice iz Bojničića te Duišina.

Slika 90. Grb obitelji *Rubido-Zichy de Zagorje*²⁵⁸

Slika 91. Grb obitelji *Erdödy*²⁵⁹

²⁵⁸ Slika preuzeta iz Bojničić, 1899, tab. 116.

²⁵⁹ Slika preuzeta iz Duišin, 1938, 223.

5. Zaključak

Podkalnička sela u kojima su stoljećima živjeli plemenitaši bila su poznata kao „plemenita sela“ od srednjega pa sve u drugu polovicu 19. stoljeća. Ta su sela pripadala Križevačkoj županiji, a bila su grupirana oko većih i važnijih sela koja su bila sjedišta. Kako je Križevačka županija bila najveća, logično, brojila je i iznimno velik broj jednoselišnih plemića. Međutim, danas je nemoguće istražiti sve, jer je navodno još za vrijeme turskih prodora uništeno puno plemićkih povelja.²⁶⁰ Iz tog razloga možemo samo naslutiti koliko ih je tek izgubljeno i uništeno kasnije. Stoga je ovaj istražen broj od gotovo 40 plemićkih obitelji s analizom svakog grba od iznimne važnosti za ovaj veoma povijesno bogati kraj. To prisustvo plemenitaša na obroncima Kalnika i podno istoga potvrđeno je brojnim dokumentima u kojima su podijeljene plemićke titule s grbovima, a na temelju kojih je razrađena heraldička analiza ovog izuzetnog fenomena hrvatske povijesti. Njihova upornost za plemićkom titulom zanimljiv je slučaj na tlu križevačko-kalničkog područja, jer su se brinuli za svoja prava i nastojali da ona budu službeno potvrđena. Samim tim svaka je plemićka obitelj zasluženo nosila grb, tzv. biljeg identiteta. No, treba imati na umu da je većina plemića ovog područja pripadala darovnom plemstvu te da nisu imali svoj grb, već su svoj plemićki položaj temeljili na darovnom posjedu (npr. neke obitelji navedene u potvrdi koju je izdao Ferdinand III., 1646. godine). Od ostalih obitelji koje su pripadale grbovnom plemstvu s tog područja, najčešće je zabilježio Bojničić u svojoj zbirci *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Tako kroz ovaj rad uviđamo učestalija pojavljivanja određenih simbola na navedenim grbovima, pa je primjerice najzastupljeniji simbol lava koji je najznačajniji predstavnik životinjskog carstva u heraldici. Upravo lav simbolizira hrabrost, što na neki način označava karakternost tih plemića. Isto tako, simbol ruke (savinute i oklopljene) koja drži sablju, a na kojoj se može vidjeti turska glava prikazuje nam vrijeme borbi protiv Osmanlija. Nerijetko se u grbovima ovog istraživanog područja mogu vidjeti simboli brijega ili trobrijega, što označava smještaj „plemenitih naselja“/posjeda u tom brežuljkastom kraju. Tu se još javljaju i elementi nebeskih pojava (mjesec/polumjesec, sunce, zvijezda, voda) od kojih je zvijezda najvažniji simbol. Od ostalih likova važni su još ptičji likovi (golub, roda, guska/labud) koji nose simboliku mira i zahvalnosti. Važno je još spomenuti kako se iz štita gotovo redovito simboli ponavljaju i u nakitu na kacigi.

²⁶⁰ Buturac, *Povijest Gornje Rijeke i okolice*, 1979, 40-41.

Ovaj je rad pokušao sistematizirati dostupnu heraldičku građu i ukratko približiti povijesni pregled obitelji koji su vlasnici navedenih grbova. Osim plemićkih grbova, u radu su prikazani i kameni grbovi. To je učinjeno na način da je za svaki plemićki grb istraženo porijeklo uz adekvatne heraldičke zbornike, a potom kroz razne fondove u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu dokazano njihovo postojanje uz priložene otiske pečata. Za kamene grbove izvršilo se terensko istraživanje na cijelom križevačko-kalničkom području (s naglaskom na zapadni dio) gdje su potom pronađena 3 kamena grba na crkvenom tlu.

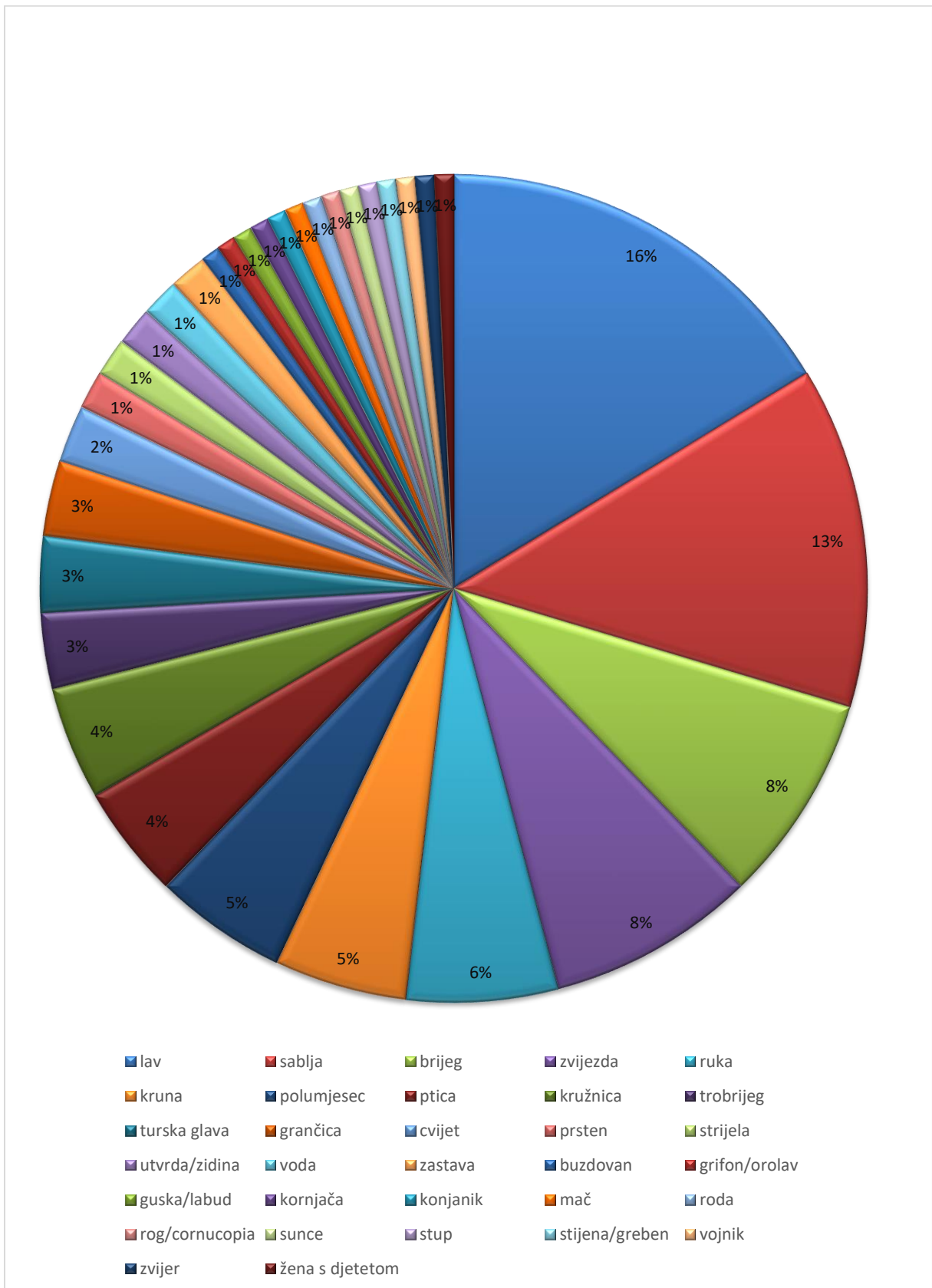
Neka ovaj rad posluži kao poticaj da se baština koju posjedujemo očuva i konzervira za buduće naraštaje. Sva građa vezana uz temu ovoga rada zasigurno nije iscrpljena i iskorištena.

6. Prilozi

Tablica 1. Prikaz učestalosti pojavljivanja simbola unutar štita na grbovima plemićkih obitelji križevačko-kalničkog područja

Naziv	Broj pojavljivanja
lav	22
sablja	18
brijeg	11
zvijezda	11
ruka	8
kruna	7
polumjesec	7
ptica	6
kružnica	6
trobrijeg	4
turska glava	4
grančica	4
cvijet	3
prsten	2
strijela	2
utvrda/zidina	2
voda	2
zastava	2
buzdovan	1
grifon/orolav	1
guska/labud	1
kornjača	1
konjanik	1
mač	1
roda	1
rog/cornucopia	1
sunce	1
stup	1
stijena/greben	1
vojnici	1
zvijer	1
žena s djetetom	1

Grafički prikaz 1. Statistički podaci o simbolima koji se pojavljuju izričito unutar štita na grbovima plemićkih obitelji križevačko-kalničkog područja

7. Sažetak

Heraldička baština križevačko-kalničkog područja

Tema ovog rada je heraldička baština križevačko-kalničkog područja. Područje križevačko-kalničke mikroregije uz grad Križevce obuhvaća jedna od najstarijih naselja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj kako je to prikazano u predmetu istraživanja.

U prvome dijelu rada iznosi se prostorno-vremenski okvir u rasponu od srednjeg pa u rani novi vijek (od 12.-13. do 18.-19. stoljeća), a zatim se prelazi na pregled relevantne historiografije te potom i na samu povijest grada Križevca i čitave Križevačke županije. Uz neizostavnu heraldičku analizu navedenih mjesta dolazimo do središnjeg dijela cjelokupnog rada, a to je anotirani popis plemićkih obitelji uz naglasak na najvažnije pojedince uz opis grba svakog od njih. Osim plemićkih, istraženi su i kameni grbovi, a sve je popraćeno kratkim opisom mjesta i vremena u kojem su pronađeni. Nastavno tome, u završnom dijelu rada napravljena je analiza simbola zastupljenih na grbovima te je priložena statistika o simbolima koji se najčešće pojavljuju na križevačko-kalničkom području.

Ovim radom i istraživanjem koje mu je prethodilo utvrdili smo da je područje spomenute regije bogato velikim brojem plemićkih obitelji kojima su bile dodijeljene potvrde i povlastice, dok je kod istraživanja kamenih grbova zapažena iznimno mala prisutnost.

Ključne riječi: grbovi, heraldika, Križevci, Kalnik, plemenitaši

8. Summary

Heraldic heritage of the Križevci-Kalnik area

The theme of this work is the heraldic heritage of the Križevci-Kalnik region. The area of the cross-cultural and its respective micro-region along the town of Križevci includes one of the oldest settlements in the Northwestern part of Croatia as shown in the research case.

The first part on this work contains a spatial time frame ranging from the middle ages to the early new age (between 12th-13th to 18th-19th centuries). Then it looks upon relevant historiography, following an overview of the history of the Town of Križevci and the entire Križevci County, with the necessary heraldic analysis of the mentioned places. Following this comes the basis of the entire work; an annotated list of noble families with an emphasis on the most important individual and a description of the coat of arms of each individual, respectively. Apart from noblemen, stone coats were explored, all accompanied by a brief description of the places and the times of their discoveries. In the final part of the work, the analysis of symbols represented on the coats of arms was conducted, and then there is attached statistics about the symbols that most often appeared in the Križevci-Kalnik area.

With our work and previous research, we found that the area of the mentioned region was rich with large numbers of noble families to which certificates and privileges were given. Whereas in the study of stone coats, there was an exceptionally small presence noted.

Keywords: coat of arms, heraldic, Križevci, Kalnik, noblemen

9. Bibliografija

Arhivska i muzejska građa

Hrvatski državni arhiv

HR-HDA-1.43. Vodič za fond grada Križevaca od 1253.-1909.

HR-HDA-28 Fond Križevačka županija (Com. Cris.)

HR-HDA-F-43 Fond poglavarstva slobodnih i kraljevskih gradova; Križevci

HR-HDA-54 Plemenita općina Sveta Jelena Koruška

HR-HDA-786 Potvrda kalničkog plemstva

HR-HDA-885 Zbirka grbovnica

HR-HDA-887 Fond grbova obitelji Hrvatske i Slavonije

HR-HDA-912 Zbirka otisaka pečata

HR-HDA-977 Obitelj Gregorijanec

Gradski muzej Križevci

GMK-6165 Povelja obitelji Šatvar

Literatura

Atlagić, Marko. *Grbovi plemstva u Slavoniji 1700-1918*. Čakovec: Zrinski, 1982.

Balog, Zdenko. *Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku*. Križevci: Matica hrvatska, 2003.

Belić, Predrag. U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. I, s.v. „Benger“.

Blagec, Ozren. „Bela IV i kalničko plemstvo.“ *Cris* 12 (1) 2010: 234-244.

Bogdanović, Tomislav. „Prilozi poznavanju obitelji i posjeda Nikole Makar.“ *Cris* 13 (1) (2011): 27-40.

Bojničić, Ivan. *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Nürnberg: Verlag von Bauer und Raspe, 1899.

Brajković, Vlasta. *Grbovi, grbovnice, rodoslovlja: katalog zbirke grbova, grbovnica i rodoslovlja*. Zagreb: Hrvatski povijesni muzej, 1995.

- Budak**, Neven. „Društveni i privredni razvoj Križevaca do sredine 19. stoljeća.“ U *Umjetnička topografija Hrvatske: Križevci, grad i okolica*, ur. Žarko Domljan, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993, 41-47.
- Budak**, Neven. „Križevci u srednjem vijeku.“ *Historijski zbornik* 45 (1) (1992): 169-177.
- Butorac**, Marina. U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. V, s.v. „Kuzmić“.
- Buturac**, Josip. *Povijest Gornje Rijeka i okolice*. Gornja Rijeka: Župa Gornja Rijeka, 1979.
- Buturac**, Josip. „Plemićka obitelj Šatvar u Heleni kod Križevaca.“ *Muzejski vjesnik* 14 (14) (1991): 59-64.
- Dečak**, Ivo. *Raven i okolica*. Zagreb: Vlastita naklada, 2001.
- Dobronić**, Lelja. *Kalnički plemenitaši*. Križevci: Matica hrvatska, 1998.
- Dobronić**, Lelja. *Splet sudbina – riječi prethodnika i sabrani spisi o djedovima*. Zagreb: Vlastita naklada, 2005.
- Domljan**, Žarko. *Umjetnička topografija Hrvatske: Križevci, grad i okolica*. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993.
- Duišin**, Viktor Antun. „Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni – Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini.“ U *Heraldički zbornik* (uz suradnju A. Kulmera, M. Praunspergera, A. Makanca, I. Dominisa i B. Zmajića) I dio, sv. I (A-H) Zagreb: Vlastita naklada, 1938.
- Duišin**, Viktor Antun. „Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni – Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini.“ U *Heraldički zbornik* (uz suradnju A. Kulmera, M. Praunspergera, A. Makanca, I. Dominisa i B. Zmajića) I dio, sv. II (I-J) Zagreb: Vlastita naklada, 1939.
- Feletar**, Dragutin. *Geografske značajke križevačke regije*. U *Umjetnička topografija Hrvatske: Križevci, grad i okolica*, ur. Žarko Domljan. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993., 15-21.
- Jerković**, Marko. „Plemstvo Križevačke županije u srednjem vijeku – uvod u problematiku i historiografski pregled.“ *Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu* 4 (14) (2008): 45-69.
- Katušić**, Maja. „Prilog poznavanju obitelji Koritić de Mrazovec – obiteljski fond Koritić u Hrvatskom državnom arhivu.“ *Cris* 7 (1) (2005): 60-65.
- Kekez**, Hrvoje. „Grbovnice i grbovi plemstva zelinskoga kraja.“ U *Zbornik radova: Sv. I. Zelina - Povijest i kultura*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2010. 99-154.
- Maček**, Pavao. *Rod Orehovačkih od Svetog petra Orehovca – Rodoslovna rasprava*. Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“, 2008.
- Nemeth**, Krešimir. U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. I, s.v. „Antolčić“.
- Nemeth**, Krešimir. U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. I, s.v. „Babok“.
- Palosfalvi**, Tamas. *The Noble Elite in the County of Koros (Križevci) 1400-1526*. Budapest: Academiae Scientiarum Hungaricae, 2014.

- Pavleš**, Ranko. „Područje današnje Općine Sveti Petar Orehovec u srednjem vijeku.“ *Cris* 13 (1) (2011): 164-193.
- Peklić**, Ivan. „Kulturna i prosvjetna djelatnost s posebnim osvrtom na Križevce.“ *Croatica Cristiana Periodica* 19 (35) (1995): 63-72.
- Petešić**, Ćiril. U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. V, s.v. „Grlović“.
- Petrić**, Hrvoje. *Pogranična društva i okoliš – Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću*. Zagreb: Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju, 2012.
- Plačko**, Ljudevit. „Pečat slobodnog i kraljevskog Grada križevačkog, ujedinjenog 1752. godine.“ *Cris* 19 (1) (2007): 170-178.
- Radauš**, Tatjana. U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. II, s.v. „Bošnjak“.
- Radauš**, Tatjana. U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. IV, s.v. „Fodroci“.
- Radauš**, Tatjana. U *Hrvatski biografski leksikon*, sv. V, s.v. „Gregorijanečki“.
- Škvorc**, Đuro. „Plemićka obitelj Makar i njihovo doba.“ *Cris* 13 (1) (2011): 9.
- Štefanec**, Nataša. „Hrvatske zemlje u 18. stoljeću – plemstvo.“ U *U potrazi za mirom i blagostanjem-hrvatske zemlje u 18. stoljeću*, ur. Lovorka Čoralić. Zagreb: Biblioteka Povijest Hrvata, 2013. 91-94.
- Zmajić**, Bartol. *Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija, riječnik heraldičkog nazivlja*. Zagreb: Golden marketing, 1996.
- Žulj**, Nikola. *Križevci i Kalničko prigorje: Križevci, Gornja Rijeka, Kalnik. Sv. Petar Orehovec, Sv. Ivan Žabno: umjetnost, arhitektura, krajolici/fotografije*. Križevci: Veda, 2006.

Web-stranice

Geoportal <https://geoportal.dgu.hr/> (preuzeto 20.3.2018.)

Hrvatska enciklopedija, internetsko izdanje, s.v. „Ambroz Gregorijanec“

https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiTxs_Io8faAhVK_aQKHTi4ATgQFggmMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.enciklopedija.hr%2Fnatuknica.aspx%3Fid%3D23282&usg=AOvVaw1CzcBHNCnunJVDRGsx--VR (pristupljeno 20.2.2018.)

Hrvatska enciklopedija, internetsko izdanje s.v. „Ivan Zakmardi“

<https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwifqs-ypMfaAhVM3KQKHQdKB9IQFggxMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.enciklopedija.hr%2Fnatuknica.aspx%3Fid%3D66757&usg=AOvVaw348TWuquqJIS1zx1DZA9-i> (pristupljeno 1.3.2018.)

Hrvatski plemićki zbor <http://www.plemstvo.hr/> (pristupljeno 12.3.2018.)